

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Stínová ekonomika v České republice

Bc. Josef Sellák

Diplomová práce

2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Josef Sellák**
Osobní číslo: **E12200**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Stínová ekonomika v ČR**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude definovat a analyzovat základní komponenty stínové ekonomiky v ČR, pojednat o významu jednotlivých složek stínové ekonomiky pro ekonomickou výkonnost státu, porovnat statistický odhad podílu stínové ekonomiky na HDP v rámci Evropa (světa).

Osnova:

- Teoreticko-metodologická východiska.
- Příčiny a důsledky stínové ekonomiky.
- Vliv stínové ekonomiky na hospodářskou politiku státu.
- Vybrané metody měření stínové ekonomiky.
- Odhad podílu stínové ekonomiky na HDP ve vybraných zemích OECD.
- Aplikace vybrané metody měření k odhadu podílu stínové ekonomiky na HDP v ČR.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

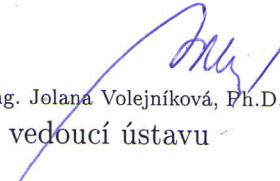
DeKIEFFER, D. E. Underground economies and illegal imports. New York: Oxford University Press, c 2010.
FASSMANN, M. Stínová ekonomika a práce na černo. Praha: Soudy, 2007. ISBN 978-80-86846-21-7.
HOLMAN, R. Ekonomie. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-006-5.
JACKSON, P. M., BROWN, C. V. Ekonomie veřejného sektoru. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-09-2.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **29. září 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2015**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 6. 2015

Bc. Josef Sellák

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Tato práce se zabývá problematikou stínové ekonomiky. Celá práce je rozdělena na dvě části, praktickou a teoretickou. V teoretické části práce budou objasněné základní pojmy stínové ekonomiky, její komponenty, měření, příčiny a dopady. V praktické části bude obsažena analýza stavu stínové ekonomiky v České republice z ekonomického a statistického pohledu a následná komparace získaných dat se zahraničím. V závěru práce budou zhodnocena zjištěná data.

KLÍČOVÁ SLOVA

Stínová ekonomika, ekonomika, HDP, daně, daňový únik, nelegální práce

TITLE

Shadow Economy in Czech Republic

ANNOTATION

This work is dealing with the problems of the shadow economy. The full text is divided into two parts, practical and theoretical. The theoretical part will explain the basic concepts of the shadow economy, its components, measurement, causes and consequences. The practical part analyzes the state of the shadow economy in the Czech Republic from an economic and statistical point of view, and then will compare the data obtained from abroad. The conclusion will evaluate the identified data.

KEYWORDS

Shadow economy, economy, GDP, taxes, tax evasion, illegal work

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1 Stínová ekonomika.....	10
1.1.1 Definování stínové ekonomiky.....	10
1.1.2 Komponenty stínové ekonomiky	11
1.2 Struktura stínové ekonomiky	14
1.2.1 Členění stínové ekonomiky dle Gershunyho	15
1.3 Příčiny stínové ekonomiky.....	16
1.3.1 Systémově závislé příčiny	17
1.3.2 Systémově nezávislé příčiny.....	18
1.3.3 Ostatní příčiny stínové ekonomiky	18
1.4 Dopady stínové ekonomiky.....	21
1.4.1 Pozitivní dopady stínové ekonomiky.....	21
1.4.2 Negativní dopady stínové ekonomiky	22
1.5 Návrh národního plánu boje proti stínové ekonomice a práci na černo.....	22
1.6 Korupce	23
1.6.1 Definice korupce	24
1.6.2 Související pojmy	25
1.6.3 Členění korupce	26
1.6.4 Příčiny korupce	27
1.6.5 Důsledky korupce	31
1.6.6 Měření korupce	33
1.7 Daňový únik	35
1.7.1 Definice.....	35
1.7.2 Členění.....	36
1.7.3 Měření.....	37
1.7.3.1 Přímé měření	37
1.7.3.2 Nepřímé měření	38
1.7.4 Obrana státu	38
1.7.5 Offshore destinace	39
1.8 Metody měření stínové ekonomiky.....	40

1.8.1	Přímé metody	41
1.8.1.1	Výběrová šetření.....	41
1.8.1.2	Sledování daňových úniků	43
1.8.2	Nepřímé metody	43
1.8.2.1	Monetární metoda.....	43
1.8.2.2	Metoda daných rozporů.....	46
1.8.2.3	Metoda trhu práce.....	47
1.8.2.4	Metoda fyzického inputu.....	47
1.8.2.5	Vícefaktorové kombinované metody	48
2	PRAKTICKÁ ČÁST	49
2.1	Analýza stínové ekonomiky v ČR.....	49
2.1.1	Faktory ovlivňující stínovou ekonomiku v ČR.....	49
2.1.1.1	Daně a sociální pojištění.....	50
2.1.1.2	Aspekt konstrukce daňového systému.....	56
2.1.1.3	Sociální transfery.....	57
2.1.1.4	Migrace obyvatelstva.....	58
2.1.2	Odhad stínové ekonomiky v České republice.....	60
2.1.3	Aktuální odhad stínové ekonomiky dle Gutmannovy metody v ČR.....	62
2.2	Stínová ekonomika v zemích OECD	65
2.2.1	Odhad podílu stínové ekonomiky na HDP v zemích OECD.....	65
2.3	Komparace Česká republika versus země OECD	67
2.4	Možnosti řešení	70
	ZÁVĚR	73
	POUŽITÁ LITERATURA.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	82

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vztah mezi aktivitami a transakcemi stínové ekonomiky.....	13
Tabulka 2: Skladba cizinců v ČR v roce 2015	20
Tabulka 3: Šedá ekonomika v poměru k HDP v ČR.....	41
Tabulka 4: Odhady šedé ekonomiky v letech 2000, 2002 a 2004 - hodnoty a 95% intervaly spolehlivosti pro relativní četnosti neplacení daní	42
Tabulka 5: Složení příjmů státního rozpočtu v ČR v letech 2013 – 2014, v mld. Kč.....	50
Tabulka 6: Počet chudých v jednotlivých zemích v %	54
Tabulka 7: Srovnání zemí podle skutečné individuální spotřeby (AIC)	54

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Graf zobrazující vývoj počtu zaměstnanosti cizinců v ČR podle postavení zaměstnanců.....	19
Obrázek 2: Graf zobrazující vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu v tis.....	20
Obrázek 3: Zobrazení Indexu vnímání korupce ve světě v roce 2014	24
Obrázek 4: Hlavní příčiny vzniku korupce.....	28
Obrázek 5: Daňový únik versus daňová optimalizace.....	36
Obrázek 6: Složení celkových státních příjmů Evropy	51
Obrázek 7: Korelace daňového výnosu, daňové sazby a rozvoje stínové ekonomiky	52
Obrázek 8: Graf zobrazující hlavní položky vládních výdajů za rok 2013	58
Obrázek 9: Graf zobrazující zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání.....	60
Obrázek 10: Graf zobrazující vývoj objemu stínové ekonomiky v poměru k celkovému HDP v ČR od roku 2007	61

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
HDP	Hrubý domácí produkt
EU	Evropská unie
EUR	EURO, měna EU
KČ	Koruna česká
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
dle	podle
mld.	miliard
např.	například
tzv.	takzvaný

ÚVOD

Stínová ekonomika, propady, úniky v ekonomice, korupce a další pojmy, které se skloňují ve všech pádech, se staly každodenní součástí mediálního života, a to nejen z hlediska odborného. Jen v České republice se odhaduje, že šedou ekonomikou projde až 600 miliard korun ročně. Přítomnost stínové ekonomiky v aktuálně nastaveném systému, je nevyhnutelný fakt a aspekt, který bude neustále sužovat ekonomy a vládu. Existence stínové ekonomiky významně ovlivňuje řadu ekonomických ukazatelů, od míry nezaměstnanosti až po výběr daní. Nejen vlivem poměrně rozsáhlé a časté medializace, zájem o stínovou ekonomiku neustále roste, což je pochopitelné. Prostřednictvím různých analýz, průzkumů a následné komparace s jednotlivými zeměmi lze vidět snahu prokázat fakt, že stínová ekonomika je v řadě států nejdynamičtějším odvětvím, které svým tempem růstu mnohdy překonává i růst oficiální ekonomiky. Stínová ekonomika se může na první dojem jevit jako pouze negativní jev, ale má i řadu zastánců, kteří se snaží prokázat a upozornit i na její kladný dopad, např. v zaměstnanosti. Tato snaha je negována vlivem nízkých mezd ve stínové ekonomice, neplacení povinných daní, klamavou a nepoctivou konkurencí atd.

Ať už je pravda na jakékoliv straně, je bezpochyby jisté, že stínová ekonomika poskytuje řadu nezodpovězených otázek a paradigmat. Právě dopady a příčiny stínové ekonomiky a její aktuální stav v České republice a následné srovnání s vybranými zeměmi OECD mohou iniciovat i otázky, které jsou v této práci zodpovězeny.

Cílem textu je identifikovat základní pojmy, příčiny a důsledky, měření a komponenty stínové ekonomiky, dále analyzovat vliv stínové ekonomiky na ekonomickou výkonnost státu a porovnat statistický odhad podílu stínové ekonomiky na HDP v rámci vybraných zemích OECD a České republiky. Závěr je věnován zhodnocení zjištěných dat a návrhu případných řešení.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Stínová ekonomika

„Neboli ekonomika neoficiální, podzemní, druhá, skrytá, podpovrchová, neformální apod.“¹ Mnoho výrazů, ale jeden význam. „Je to část ekonomiky, jejíž činnost je zatajována a která se vymyká státnímu usměrňování a zdaňování.“² Stínová ekonomika je fenomén, který se v různé hodnotě vyskytuje ve všech typech ekonomik. Zpravidla se jedná o reakci občanů na určitý postup státu, obvykle na vysoké zdanění či vysokou míru byrokracie.

Otázka, která se často vyskytuje nejen v diskuzích, ale i médiích a v analýzách, je velice jednoduchá a prostá: Proč vlastně stínová ekonomika vadí? Odpověď je již podstatně komplikovanější. Pokud jsou pomíjeny otázky morálky, z ekonomického hlediska je, podstatným problémem skutečnost, že tato ekonomika neumožňuje dlouhodobé investování, dochází zde k poměrně velkému plýtvání zdrojů a následné příjmy jdou výhradně na spotřebu. Tato ekonomika nevyplňuje prázdna místa oficiální ekonomiky, ale doprovází ji. Růst oficiální ekonomiky je přímo úměrný růstu stínové ekonomiky, tudíž roste-li oficiální ekonomika, roste i stínová ekonomika a často i rychleji.

1.1.1 Definování stínové ekonomiky

Stínová ekonomika je poměrně významným fenoménem, jehož intenzita výzkumu roste s růstem a vývojem populace a jeho vzdělaností. Studie stínové ekonomiky se objevují již v 70. letech minulého století. Odborná populace se zabývá především taxonomií stínové ekonomie, jejími příčinami a odhady jejího rozsahu i jejími dopady na ekonomický růst dané země. Cílem opatření a výzkumu je jednoznačně nalézt prostředky, kterými míru stínové ekonomiky sníží, protože i přes značné pozitivní dopady vykazuje především dopady negativní. Odhad stínové ekonomiky probíhá výlučně v návaznosti na výši produkce HDP a míře daňových úniků spojených se stínovou ekonomikou. Snížení stínové ekonomiky zlepší příjmy veřejných rozpočtů a zvýší daňovou spravedlnost.

Definovat stínovou ekonomiku je poměrně komplikovaná disciplína. U objasňování a identifikace stínové ekonomiky to ovšem není jediná komplikace, na kterou narazíme. Obtížnost definování stínové ekonomiky spočívá především ve formulaci, která musí být aplikovatelná nejen na rozvojové země, ale i na země vyspělé. Již jejich samotná rozdílnost

¹ JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

² Viz tamtéž

tento fakt potvrzuje. V ČR se nejčastěji používá pojem stínová ekonomika, ale v zahraniční literatuře se používá i označení šedá či černá ekonomika,

V ČR se pojem, odhady a celkové sledování této problematiky poměrně dlouho opomíjelo. Detailněji se stínovou ekonomikou začali zabývat až v 80. letech 20. století. V ČR bylo vytvořeno mnoho studií a analýz, které následně obsahují i značný počet definic výrazu stínová ekonomika. Zahraniční literatura poměrně často za stínovou ekonomiku považuje legální aktivity, ale jejichž prostřednictvím se uskutečňují daňové úniky a podvody. Jsou to aktivity, které unikají oficiálním a povinným záznamům. Patří sem například: drobné i velké krádeže, pašování, výroba a distribuce drog atd. Česká literatura definuje stínovou ekonomiku např. takto:

„Stínová ekonomika je část produkce, která nevchází do vykazovaných ukazatelů produkce vytvořené v ekonomice za určité období. Práce prováděné načerno. Vyskytuje se v ekonomice v oblastech, kde je činnost zakázána (hazardní hry, prostituce, soukromé podnikání apod. nebo nabídka nepokrývá poptávku (nedostatek bytů či jakéhokoliv zboží), anebo z důvodu daňového úniku.“³ Další definici stínové ekonomiky je ve znění:

„Stínová ekonomika jsou příjmy resp. činnosti, jejímž nejbytotnější zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy a konečně ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiálním příjmům, ale jejíž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, dohodami a nařízeními.“⁴

1.1.2 Komponenty stínové ekonomiky

„Stínová ekonomika je tvořena základními složkami a vztahy mezi nimi. Za tyto základní složky jsou považovány aktivity, transakce a příjem, které na sebe v ekonomice buď navazují, anebo mohou stát zcela samostatně. Za předpokladu, že je ekonomika rozdělena na sektor oficiální, zaznamenaný v národním účetnictví a sektor neoficiální, který v národním účetnictví zaznamenaný není, si můžeme logicky vyvodit, že obsahem oficiálního sektoru jsou legální složky a obsahem neoficiálního jsou nelegální složky. Ve skutečnosti tomu tak není a proto je stínová ekonomika tak těžko zachytitelná.“⁵

³ FIALOVÁ, H., a J. FIALA. Ekonomický výkladový slovník. Praha: A plus. 2011. 194 s. ISBN 978-80-90-38045-5.

⁴ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

⁵ Viz tamtéž

Aktivity a transakce tvoří tzv. oblast tvorby a platby a příjem tvoří tzv. oblast užití. Hlavními komponentami stínové ekonomiky tedy jsou:

a) Aktivity = ty se považují ve stínové ekonomice za klíčové a středové. „Jedná se o ekonomickou aktivitu, plodící příjmy tomu, kdo jí provozuje, které nemohou být odhadnuty z žádných statistických zdrojů užívaných k sestavování HDP. U aktivit v neoficiálním sektoru ekonomiky dochází k vědomému ignorování zákonů i jiných nařízení. Patří sem aktivity, které splňují skutkovou podstatu trestného činu např. výroba drog, tak i zcela legální aktivity, při kterých dochází k porušování daňových nařízení.“⁶

Zda jde o oficiální či neoficiální aktivitu, závisí na místě realizace.

b) Transakce = jedná se o platbu či výměnu zboží a služeb neboli tzv. protislužby. Často se předpokládá, že neoficiální aktivity vedou k neoficiálním transakcím. Ovšem tato premisa je dosti diskutabilní, nebylo prokázáno, že každá neoficiální aktivita zákonitě povede k neoficiální transakci. Většina transakcí je legální, ale jsou záměrně utajovány, z důvodu vyhnutí se placení daní. U oficiálních transakcí je častá obava ze vzniku korupce.

Tabulka 1. znázorňuje vztahy a příklady aktivit stínové ekonomiky a jejich propojení s transakcemi.

⁶ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

Tabulka 1: Vztah mezi aktivitami a transakcemi stínové ekonomiky

Druh činnosti	Peněžní transakce		Nepeněžní transakce	
Ilegální aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Obchod s odcizeným zbožím, • výroba a obchod s drogami, • obchod s hazardními hrami, • prostituce, • pašování, • podvody. 		<ul style="list-style-type: none"> • Barterový obchod neboli vzájemná výměna drog, ukradeného a pašovaného zboží atd. • produkce a pěstování drog pro vlastní spotřebu, • krádeže pro vlastní spotřebu. 	
Legální aktivity	Daňové úniky	Vyhýbání se daním	Daňové úniky	Vyhýbání se daním
	<ul style="list-style-type: none"> • Utajené příjmy se samozaměstnání, • utajené mzdy, platy a majetek z nepřiznané práce vztahující se k legálnímu zboží a službám. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaměstnanecké slevy a funkční požitky, • sousedská výpomoc za odměnu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Výměna legálních služeb a zboží. 	<ul style="list-style-type: none"> • Veškerá kutilská domácí činnost a sousedská výpomoc.

Zdroj: upraveno podle [52]

c) Platby a příjem = „V zásadě jde o příjem, který není ohlášen domácím důchodovým úřadům a úřadům sociálního zabezpečení nebo ostatním organizacím, které mají statutární právo na tuto informaci.“⁷

Platby a příjem vždy následují až po proběhání aktivitách a transakcích. Za platby a příjem se často označuje již zmíněná korupce či platba za ukradené zboží či jinou ilegální věc. Platby jsou určitým přínosem koncového subjekty transakce. Mohou pocházet z oficiálního i neoficiálního sektoru ekonomiky. Z oficiálního sektoru pochází z aktivit, které jsou v základu legální, ovšem platba či příjem porušuje nějakým způsobem zákonné povinnosti, např. nezdaněné příjmy z dividend, daňové úniky podniků atd. Z neoficiální části ekonomiky, pocházejí platby z aktivit, které jsou čistě nelegálního rázu, např. výroba a distribuce drog, prostituce atd.; tyto příjmy jsou mimo národní účetnictví, takže příjemce je pro další použití musí nějakým způsobem „vyprat“, např. jako příjem z jiné závislé činnosti s cílem skrýt pravý původ peněz.

⁷ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

1.2 Struktura stínové ekonomiky

Stínová ekonomika se v zahraničí často označuje za ekonomiku černou či šedou, ale dle naší definice to není zcela přesné. Černá ekonomika a šedá ekonomika by se dala spíše zařadit jako podmnožina či struktura stínové ekonomiky.

Celková struktura stínové ekonomiky je tvořena:

- „Černou ekonomikou,
- Šedou ekonomikou,
- Domácí produkcí.“⁸

Černá ekonomika

Černá ekonomika se často prolíná se šedou ekonomikou a nalézt hranice mezi jednotlivými ekonomikami může být poměrně komplikované.

„Pokud bychom se měli držet čistě definice černé ekonomiky, tak se jedná o hospodářskou kriminalitu, která vytváří vlastní nelegální trh. Tedy fungují zde principy poptávky a nabídky. Točí se peníze, ale činnost porušuje zákony daného státu. Příkladem je padělání peněz. Jedna skupina lidí je vyrábí, druhá jim zajišťuje materiál a stroje a třetí je kupuje a distribuuje. Mezi těmito skupinami funguje běžný obchod. Ovšem neodvádí se daně a navíc je porušován i zákon. V tomto případě se jedná o specifické zboží/služby, které jdou mimo běžné občany. Dalším příkladem může být daňový únik. Firma A doveze zboží, a prodá jej firmě B. Vystaví se všechny potřebné papíry. Firma B si odečte DPH a v případě, že je v mínusu, je požaduje od státu. Firma A zkrachuje ještě před odvedením DPH státu. Stát tak tratí na daních. Zde se jedná o daňový podvod.“⁹ Černou ekonomiku lze částečně potlačit zvýšením pravomocí policie a částí regulací anebo legalizací.

Šedá ekonomika

Za šedou ekonomiku se označují činnosti, které jsou v podstatě legální, ale vyznačují se snahou skrýt se před příslušnými úřady, s cílem vyhnout se povinnosti zdanění příjmů, či alespoň upravit příslušné příjmy tak, aby následné zdanění bylo minimální. Příkladem mohou být daňové úniky, melouchaření, práce na černo atd.

Mezi motivace pro práci na černo patří:

- daňový tlak,

⁸ JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

⁹ EKONOMIKAONLINE. Co je černá ekonomika. [online]. 27. 09. 2013 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<http://ekonomikaonline.cz/215/cerna-ekonomika/>>.

- ekonomická motivace,
- zadluženost.

Černá práce se definuje jako nehlášená práce. „Nehlášená práce představuje jakékoliv placené činnosti, které jsou zákonné, pokud jde o jejich povahu, ale které nejsou ohlášeny veřejným úřadům.“¹⁰ V ČR je práce na černo velice rozšířená. „Objem šedé ekonomiky v ČR činí aktuálně 600 miliard korun. To je závěr jedné ze studií, která se věnuje podílu šedé ekonomiky v různých evropských státech. Jedním z hlavních důvodů růstu podílu šedé ekonomiky je snaha obyvatel ušetřit na daních a dalších povinných odvodech.“¹¹

Domácí produkce

Domácí produkce jsou aktivity, které provádí téměř každý. Jedná se o běžné sousedské výpomoci, pěstitelské činnosti, úklidy domácností, chovatelské činnosti. Jedná se o aktivity, které nevedou k transakcím. Jsou většinou bezplatné, nebo na bázi směny. Tyto aktivity jsou zcela běžné a zcela neškodné. V následujících kapitolách a bodech se probírají, analyzují a definují různé nástroje, které se využívají k boji proti stínové ekonomice, ovšem nemyslí se tím tedy boj proti domácí produkci, ale pouze boj proti černé a šedé ekonomice.

1.2.1 Členění stínové ekonomiky dle Gershunyho

Gershuny rozděluje stínovou ekonomiku na tři základní sub – sektory:

- a) Podzemní ekonomika neboli černý sektor = jedná se o aktivity osob, které se týkají oficiální ekonomiky, ale jsou vázány i mimo rámec této ekonomiky. Tyto aktivity zůstávají skryté před úřady např. krádeže, podvody, daňové úniky, atd.
- b) Rodinná ekonomika domácnosti = jedná se o aktivity bez konečné platby, které poskytují zboží a služby pro domácnosti.
- c) Komunální ekonomika = jedná se o aktivity bez platby pro společnost, či členy komunity. Netýká se výhradně domácností.

Gershuny dále dělí černý sektor na:

- „aktivity, které jsou vždy spojeny s formálním zaměstnáním a které zanechávají stopu jako náklady ve výrobě a ve státních účtech;

¹⁰ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Sondy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

¹¹ RADIO. Šedé ekonomice se daří tam, kde jsou vysoké daně. [online] 16. 05. 2013 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/ekonomika/ekonom-sede-ekonomice-se-dari-tam-kde-jsou-vysoke-dane>>.

- aktivity, které jsou méně propojeny s formální ekonomikou; jedná se o výrobu, která je nabízena formálnímu sektoru, ale jež tvoří její část (domácí pracovníci);
- produkce konečných výrobků a služeb přímo u spotřebitele.¹²

Podle zprávy Evropské komise se používá následující členění neformální neboli stínové ekonomiky:

- daňový únik ze strany řádných pracovníků (hlavně samostatně výdělečně činných), podniků a řádně deklarovaných ekonomických transakcí,
- aktivity a ekonomické transakce zakázané trestním právem vzhledem k jejich náplni (kriminální ekonomika),
- neplacené ekonomické aktivity vykonávané v domácnosti k jejímu prospěchu nebo k prospěchu domácností příbuzných nebo přátel, včetně každodenní domácí práce a mnoha různých činností směřujících ke splnění vlastních potřeb (tzv. subsistenční ekonomika),
- profesionální aktivity, vykonávané jako jediné nebo druhé zaměstnání, provozované pravidelně za účelem výdělku a pohybující se na hranici nebo vně povinností daných právním řádem, předpisy a smluvními závazky.

1.3 Příčiny stínové ekonomiky

Za viníka vzniku a provozování stínové ekonomiky je považován zejména stát, který svými ustanoveními, vyhláškami a zákony udává směr ekonomiky nebo se o to méně či více úspěšně pokouší. Heslo „S poctivostí leda tak pojdeš“ je dosti výmluvné pro jednání mnoha občanů, ale i firem. Člověk je velice vynalézavý a jeho touha po rychlém zbohatnutí, protože peníze vládnu světem, tu je a bude, a proto tu je a bude i stínová ekonomika.

Základní dělení příčin je následující:

- Systémově závislé.
- Systémově nezávislé.

¹² GERSHUNY, J. I. The Informal Economy: Its Role in Post-Industrial Society. [online] ©2003 [cit. 2015-05-02] ISSN 1552-6577 Dostupné na: <<http://jpe.sagepub.com/content/12/3/230.full.pdf>>.

1.3.1 Systémově závislé příčiny

Pokud nastanou větší rozdíly v příčinách, prvcích a různých vazbách stínové ekonomiky dochází i k větší nerovnoměrnosti v charakteru stínové ekonomiky při jejím analyzování a sledování v různých podmínkách. Tyto tzv. systémově závislé příčiny lze pozorovat především v centrálně plánovaných ekonomikách, v tržních ekonomikách a v transformujících se ekonomikách.

- Příčiny v centrálně plánovaných ekonomikách = „Jedná se o právně nezdůvodněnou a dokonce ilegální, ale ve skutečnosti účinnou kontrolu aktiv pro soukromý zisk nebo jinou formu přístupu k budoucím proudům neformálního příjmu a z něj vyplývajícím bohatství.“¹³ Jejich vznik je zde ovlivněn centralizací a negativní úlohu zde sehraává daňový či odvodový systém. Ve státním sektoru ekonomiky převažuje možnost privatizace státního neboli společenského vlastnictví jednotlivců, nebo privatizace skupinami.

Ve společenském vlastnictví vzniká systém stínových vlastnických práv, který podporuje růst stínové ekonomiky. Obecně zde lze příčiny shrnout do bodů: intenzivní a restriktivní daňová politika, vlastnické vakuum, nerovnováha na trhu práce, zboží a služeb.

- Příčiny stínové ekonomiky v tržních ekonomikách = Zde hraje klíčovou roli již zmíněný stát, který ovlivňuje hospodaření i daňovou politiku dané země. V těchto ekonomikách se daňový únik a porušování jiných zákonem stanovených odvodů stává stavebním faktorem stínové ekonomiky. Často se objevuje názor, že v tomto prostředí se nelegální ekonomika stává poměrně silným konkurentem ekonomiky oficiální. Podnikatelé zhodnocují svůj kapitál zisky s nižšími náklady a osvobozením od institucionálních zábran, tím vyostřují souhrnnou cenovou konkurenci. Další faktorem, který ovlivňuje pružnost stínových činností je trh práce. Schopní, dostatečně vzdělaní a kvalifikovaní pracovníci dávají přednost legálnímu zaměstnání.
- Příčiny stínové ekonomiky v transformujících se ekonomikách = Zde působení stínové ekonomiky při přechodu k tržnímu hospodářství značně zesiluje. Liberalizace cen, zavedení nového daňového systému, snížení státních dotací podnikům a odstranění subvencování spotřebitelských cen, otevření trhu zahraniční konkurenci, provádění konkurzů vedlo k rozpočtovým nesnázím v podnicích, ale i domácnostech. Důsledky těchto aspektů, bylo zhroucení poptávky o značnou míru než nabídky u zboží i služeb. Pro podniky i jednotlivce se stalo klíčovým cílem boj o přežití a obě skupiny se

¹³ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

snažily uvedeného cíle dosáhnout prostřednictvím neregulární ekonomiky. Tím došlo ke zvýšení poptávky po aktivitách ve stínové ekonomice.

1.3.2 Systémově nezávislé příčiny

Obecně lze za vznik stínové ekonomiky považovat narušení ekonomicky efektivního rozložení trhu státem. Odborná literatura považuje stínovou ekonomiku za jakýkoliv běžný jev, který podporuje tvorbu ekonomických systémů. Stínová ekonomika se pak objevuje tehdy, pokud je potřeba rychlého nahromadění kapitálu. Obecně lze systémově nezávislé příčiny identifikovat jako střet absolutních ekonomických, ideologických, sociálních a jiných zájmů jednotlivce a určitých ohraničených skupin a zájmů společnosti jako celku.

1.3.3 Ostatní příčiny stínové ekonomiky

Vznik stínové ekonomiky může zapříčinit mnoho faktorů; záleží na jednotlivci, zda se k nelegálnímu chování přikloní či ne. Může se projevat i celková sociálněekonomická úroveň dané země, náboženské vlivy, demografické vlivy, nebo výše kriminality atd. **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**

Většina odborníků se shoduje v tom, že další příčiny stínové ekonomiky jsou:

- cykličnost ekonomiky,
- poptávka po dodatečném kapitálu,
- migrace obyvatelstva,
- živelné katastrofy a války.

Cykličnost ekonomiky

„Stínová ekonomika se vyvíjí s tou oficiální stejným směrem. Rozdílnost spatřujeme pouze v tom, že v době růstu roste stínová ekonomika často rychleji než ta oficiální a v době poklesu klesá pomaleji. Výsledkem potom může být optický nárůst stínové ekonomiky.“¹⁴

Poptávka po dodatečném kapitálu

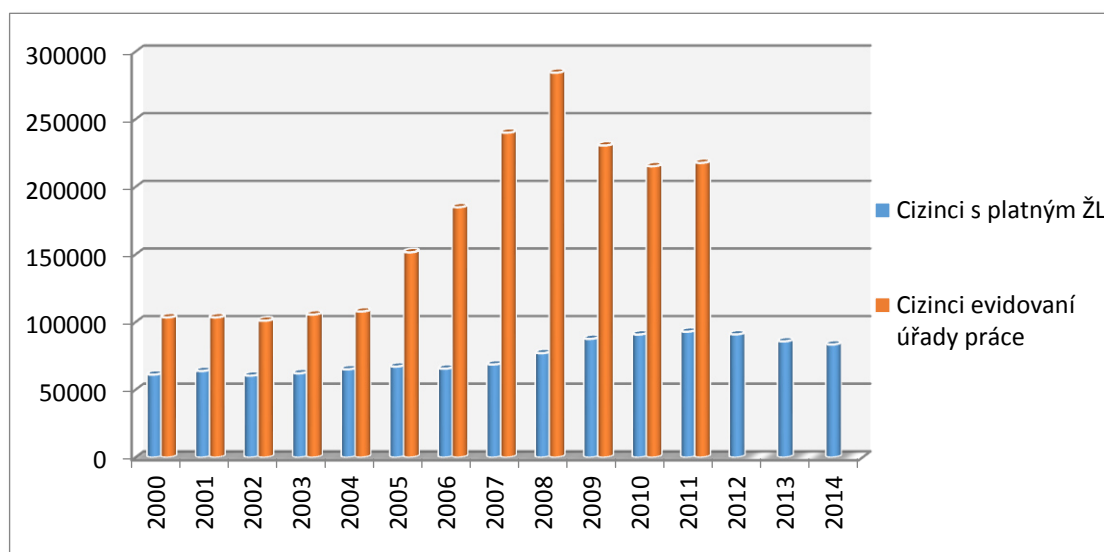
„Technický vývoj a uspěchanost doby vyvolává touhu po rychlé a levné akumulaci kapitálu, který by z legální hospodářské činnosti bylo možno získat za poměrně delší dobu než z činnosti nelegální.“¹⁵

¹⁴ FASSMANN, M. *Stínová ekonomika I.: (úvod do studia)*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2000, 93 s. ISBN 80-239-2773-6.

Migrace obyvatelstva

Nejčastějším příčinou migrace bývá nejčastěji odlišná úroveň příjmů jednotlivých zemí. Zaměstnanci ze zahraničí jsou často ochotni přijmout zaměstnání za nižší mzdu a v horších pracovních podmínkách než tuzemský zaměstnanec.

Podle MPSV se podíl cizinců pracujících na území České republiky zvyšuje. Tento zvyšující se trend lze vidět v obrázku č. 1. Následující obrázek č. 2 znázorňuje počet cizinců s trvalým či dlouhodobým pobytem na území ČR.

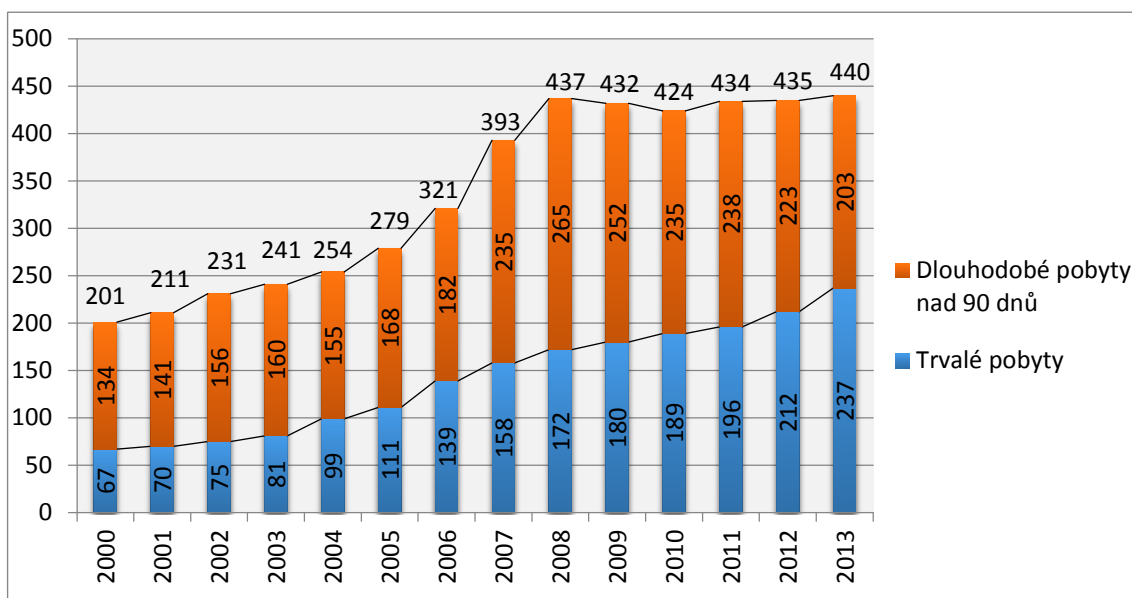
Obrázek 1: Graf zobrazující vývoj počtu zaměstnanosti cizinců v ČR podle postavení zaměstnanců

Zdroj: upraveno podle [24]

„Pozn.: Z důvodu integrace informačních systémů MPSV nejsou údaje za cizince evidované úřady práce od roku 2012 k dispozici.“¹⁶

¹⁵ Viz tamtéž

¹⁶ ČSU. Cizinci: Zaměstnanost. [online]. © 2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost>.

Obrázek 2: Graf zobrazující vývoj počtu cizinců v ČR podle typu pobytu v tis.

Zdroj: upraveno podle [25]

Tabulka 2: Skladba cizinců v ČR v roce 2015

Národnost	Počet
Ukrajina	108 278
Slovensko	81 997
Vietnam	54 665
Rusko	31 537
Polsko	18 922
Německo	16 820
Bulharsko	8 410
Spojené státy	6 307

Zdroj: upraveno podle [44]

Z obrázků 1 a 2. vyplývá, že počet pracujících cizinců má v ČR vzrůstající trend. Za sledované období se počet cizinců zdvojnásobil. V počtu zaměstnaných cizinců lze sledovat pokles v r. 2009, kdy na český trh dopadly důsledky celosvětové krize. Na území České republiky žije trvale nejvíce cizinců z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Polska, Německa. Český trh je pro cizince z východu poměrně lákavý, a to nejen v důsledku značné poptávky ze strany zaměstnavatelů, ale i vyšších mezd.

Živelné katastrofy a války

Stínové aktivity sílí v období válek, politických krizí, sociálních nepokojů, nebo přírodních katastrof. Tento jev je logickým vyústěním aspektu, že v těchto dobách je oficiální sektor často paralyzován nebo neplní své funkce.

1.4 Dopady stínové ekonomiky

V úvodu práce byla položena otázka, kterou se zabývá většina diskuzí a analýz: Proč vlastně stínová ekonomika vadí? Proč ji vláda řeší? Bezespору přináší určitá pozitiva pro národní hospodářství, pro které je hnacím motorem, ale má i jistá negativa, která podkopávají ekonomiku dané země a proto ji vláda řeší a bojuje s ní.

1.4.1 Pozitivní dopady stínové ekonomiky

O stínové ekonomice je v odborné literatuře konstatováno, že je „spontánní mikroekonomickou adaptací oficiální ekonomiky na veškeré poruchy, kterým je vystavena v daném uspořádání.“¹⁷ Z obecného hlediska lze toto tvrzení identifikovat tak, že oficiální ekonomika je omezena z hlediska inflace, hospodářského poklesu atd., kdy ji supluje ekonomika stínová.

Z analýz a průzkumů vyplývá, že až 2/3 produkce, vyprodukované na černo, se vrací do oficiální ekonomiky.

Mezi pozitivní dopady stínové ekonomiky lze zařadit:

- dosahování většího zisku v poměru k investovanému kapitálu,
- tvorbu nových pracovních míst,
- růst příjmů obyvatelstva a tím i jejich kupní síly,
- hospodářské oživení a s tím spojený růst HDP,
- snižování cen výrobků v důsledku zostření konkurence.

Řada těchto pozitivních dopadů je ale stále nepotvrzená, diskutabilní a zcela neodpovídá realitě. Pozitivní dopady vycházejí z předpokladu, že podnikatelé budou své nelegální příjmy reinvestovat do rozvoje svých podniků. Tato premisa však často není splněna a většina nelegálních příjmů slouží k uspokojení potřeb spotřebním zbožím.

¹⁷FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

1.4.2 Negativní dopady stínové ekonomiky

Stínová ekonomika vzbuzuje řadu obav a vede k následnému boji proti tomuto fenoménu. „Negativní dopady stínové ekonomiky lze rozdělit do sedmi opěrných bodů, kdy stínová ekonomika:

1. účinně podkopává státní řízení ekonomiky. Dochází k nesouladu daňového systému a devizového hospodářství, díky tomu dochází k odlivu prostředků z oficiální ekonomiky do neoficiální.
2. nahrává k porušování dalších pravidel, např. pracovněprávní předpisy, pravidla pracovního trhu, bezpečnost práce, ochrana životního prostředí.
3. může být jakkoliv velká, ale může být pouze ekonomikou přechodnou. Neexistují v ní velké investice, které jsou důležité pro růst státu.
4. je spojena s významnou ztrátou výkonnosti, plýtváním zdroji a poklesem národohospodářské produktivity.
5. způsobuje ekonomické problémy, jež mají za následek zkreslenou statistiku o mikroekonomických procesech.
6. je reakcí na vysoké daňové zatížení oficiální ekonomiky, ve skutečnosti k tomuto problému sama přispívá.
7. když je příliš rozšířená může celkově narušovat stabilitu a důvěryhodnost institucí. Nastává velké riziko korupce a všeobecného okrádání.“¹⁸

Za negativa stínové ekonomiky lze označit i její činnosti:

- Praní špinavých peněz.
- Prodej nezdaněného alkoholu, cigaret, pohonných hmot.
- Zatajování a nezdaňování příjmů z prodeje a poskytování služeb.

1.5 Návrh národního plánu boje proti stínové ekonomice a práci na černo

„Práce na černo je stejně jako celá stínová ekonomika vysoce strukturovaný a nejednoznačný jev. Jakákoli akce proti ní (v komplexním pojetí) musí nutně mít interdisciplinární charakter sahající do mnoha oblastí politik (veřejné finance a daňová politika, sociální politika, politika zaměstnanosti, bezpečnostní politika apod.). Oba tyto úzce propojené fenomény nejsou tvořeny jednou spojitou aktivitou, ale jedná se o soubory různých

¹⁸FASSMANN, M. *Stínová ekonomika I: (Příčiny, důsledky, měření)*. Praha: Soudy. 2002. 107 s. ISBN 80-86809-03-X.

aktivit a činností – často od sebe značně odlišných. Neexistuje nástroj, který by byl universálně účinný v boji proti celé stínové ekonomice či práci na černo, existují však nástroje, které jsou schopny utlumit jejich některé segmenty. ¹⁹

Vláda v boji proti stínové ekonomice považuje za klíčové, aby byl boj pravidelný, systematický a trvalý. Následná opatření musí plynule reagovat na variabilitu stínových aktivit.

Problémem, se kterým se vláda potýká, je především nedostatek relevantních informací o výše uvedených jevech, jejich systematické zpracovávání a vyhodnocování. Prvotně se vláda tedy zaměří na zlepšení metod sledování, sběru informací a následného vyhodnocení informací o stínové ekonomice a práci na černo. Vláda připravila dokument Návrhů opatření směřující ke snížení vlivu a daňových úniků, ve kterém identifikuje stínovou ekonomiku a práci na černo a následně navrhuje prvotní kroky vlády a následně nastolení různých opatření ke snížení obou jevů. Zkrácený návrh je součástí přílohy A této práce.

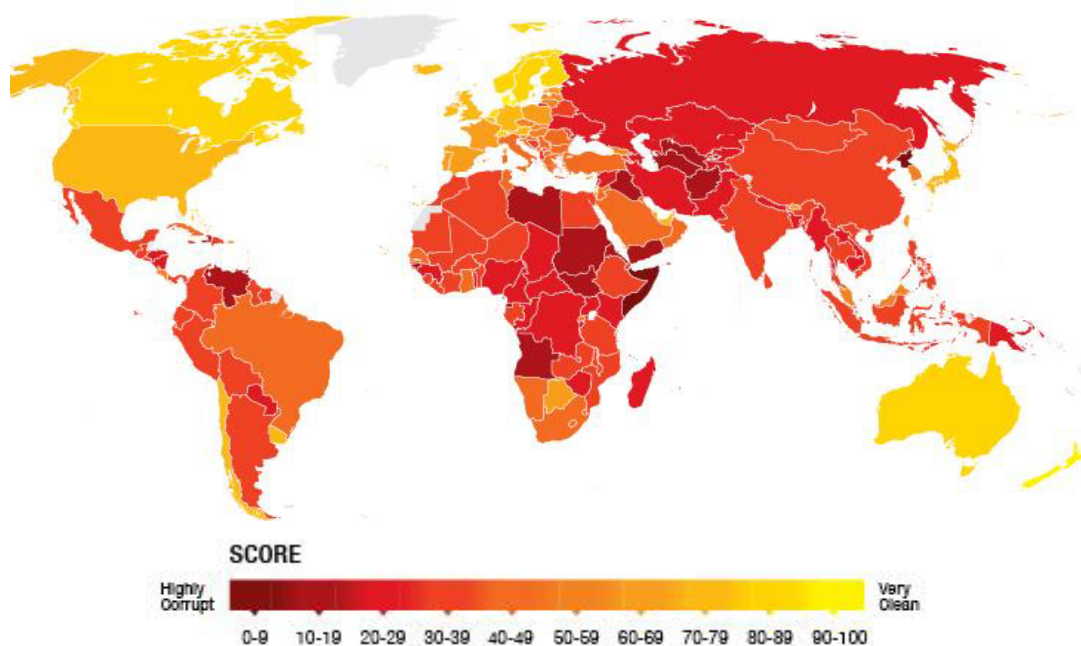
1.6 Korupce

V latinském překladu Corruptere, znamená kazit, nalomit, oslabit, podplatit. Obecně je korupce vnímána jako zneužití postavení nebo funkce v politice, hospodářství, veřejné správě, se záměrem jistého osobního profitu. Opakem korupce je integrita, což znamená čestnost a poctivost. Korupce má různé rozměry, dopady a projevy. Je to ohrožující negativní jev, se kterým bojuje nejen Česká republika, ale i celý svět. Ve snaze ovládnout a limitovat projevy se korupce začala od r. 1995 měřit, pomocí tzv. Indexu vnímání korupce neboli CPI vytvořený organizací Transparency International. S ohledem na objektivnost výstupů z měření se využívá vnímání korupčního prostředí úředníky, podnikateli atd. Čím vyšší CPI je, tím nižší je korupce vnímána. Obrázek č. 1 zobrazuje, CPI po celém světě za rok 2014.

Jak již bylo napsáno, čím vyšší CPI, tím nižší korupční prostředí je vnímáno. V evropských zemích je nejnižší korupční prostředí ve Skandinávii. Nejmenší míra korupce byla naměřena v Dánsku, největší míra korupce v Rumunsku. Česká republika z 31. evropských zemí obsadila 25 místo, což je značně negativní zjištění a poukazuje na velmi korupční prostředí. V příloze B této práce jsou zobrazeny výsledky Indexu vnímání korupce, neboli CPI za rok 2014.

¹⁹ ČSSD. Návrh národního plánu boje proti stínové ekonomice a práci na černo. [online]. 25. 11. 2013 [cit. 2015-05-13]. Dostupné na:

<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wL3pu0TKI3gJ:www.cssd.cz/data/files/navrh-cssd-na-vytvoreni-narodniho-planu-boje-proti-stinove-ekonomice-a-praci-na-černo.docx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>>.

Obrázek 3: Zobrazení Indexu vnímání korupce ve světě v roce 2014

Zdroj:[56]

1.6.1 Definice korupce

„Korupce je záměrné nedodržování vztahu osobní nezaujatosti zacílené na získání určité výhody pro sebe nebo jinou související osobu.“²⁰ Pod pojmem korupce padá prvotní myšlenka pouze na veřejný sektor. Uvedená definice však poukazuje na chápání korupce jako obecného jevu a tedy, že notně nemusí být spojována pouze s veřejným sektorem a veřejnou správou, ale pod pojmem korupce, lze považovat nepoctivé jednání i v soukromém sektoru. Ovšem dle statistik je nejvyšší výskyt korupce právě ve veřejném sektoru. Státní úředník, poskytuje určité vládní zboží a služby, které je zpravidla monopolního charakteru. Pokud je úředník zasažen korupcí, výše úplatku si stanovuje dle svého uvážení, které nelze predikovat a výši může kdykoliv změnit.

Odborná literatura z tohoto aspektu usuzuje, že „neoficiální ekonomika může být primárně důsledkem predátorského chování vládních úředníků, kteří požadují úplatky od každého, kdo má nějakou oficiálně registrovanou ekonomickou aktivitu.“²¹

²⁰TANZI, V. Corruption Around the World. Causes, Consequences, Scope, and Cures, [online]. © 1998 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<https://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/tanzi.htm>>.

²¹JOHNSON, S., KAUFMANN, D., MCMILLAN, J., WOODRUFF, C. Why do firms hide? Bribes and unofficial activity after communism. [online]. © 2000 [cit. 2015-05-16]. Dostupné na: <<http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/whyhide.pdf>>.

Korupci tedy lze považovat za jednu z příčin existence stínové ekonomiky. Na druhé straně ale odborná literatura upozorňuje, „že úplatkářství je možno považovat za substitut ke skrývání se před státními orgány.“²² Komplikované postavení podniku vůči určité státní regulaci může být řešena úplatkem nebo únikem do neoficiální sféry ekonomiky. Firma, která skrytě operuje na neoficiálních trzích, může být iniciátorem a poskytovatelem úplatků s cílem zachování utajení.

1.6.2 Související pojmy

S korupcí se často spojují či zaměňují pojmy, které mají podstatu v korupci či jsou určitou formou korupce.

Úplatkářství

Klíčová diference mezi korupcí a úplatkářstvím spočívá v obsahu jednotlivých pojmů. Korupce obsahuje všechny projevy, kdy neoprávněný subjekt získává určitý profit, který za to poskytuje jakoukoliv výhodu straně, která profit poskytuje.

„Úplatkářství je jednou z forem korupce, která má na rozdíl od ostatních forem korupce, i rámeček protiprávního jednání a splňuje tudíž znaky skutkové podstaty konkrétního trestního činu úplatkářství. Úplatkářství je tudíž užší vymezení korupčního jednání.“²³ V trestním zákoně zahrnují úplatkářství u trestných činů vymezených v § 160 až 162.

Nepotismus

Vyjadřuje různou formu upevňování, uplatňování a rozšiřování vlivu významného jedince ve významném společenském postavení díky prosazování vlastních příbuzných či přátel do lukrativních společensky vlivných pozic a rolí. Tento jev se vyskytuje nejen ve veřejném, ale i v soukromém sektoru.

U některých společenských struktur, např. u mafie, je nepotismus jedním ze základních mechanismů uplatňování moci a vlivu. Tento systém se ovšem neslučuje s demokracií. Legislativa ČR tento jev zcela opomíjí, tudíž v prostředí českého trhu se jedná pouze o morální a etické hledisko.

²²SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. Journal of Economic Literature [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.

²³CHMELÍK, J., a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde. 2003. 222 s. ISBN 80-72014-34-X.

Lobbying

Cílem je zde vyvažování soukromých a veřejných zájmů. Při dodržování určitých podmínek se jedná o legální prosazování zájmů prostřednictvím ovlivňování legislativy či exekutivy. Nejčastěji se aplikuje prostřednictvím ovlivňování jednotlivých zákonodárců, ale i veřejného mínění prostřednictvím médií. Využívá se především v zahraničí, v ČR není legislativně upravena a často se mylně považuje za korupční jednání.

Klientismus

Jedná se o nejrozšířenější formu korupce, která se nejvíce vyskytuje v politickém prostředí. Základem je nerovný, ale reciproční vztah mezi klienty a jejich patronem, kdy tento vztah je založen na vzájemných závazcích. Patron uděluje klientům statky a služby a klienti jsou za to vázáni podporou zájmů patrona. Tento vztah odporuje rovnosti jednotlivých subjektů.

Darování či dar

Úplatky lze velmi snadno zaměnit za darování či dar. Dar má klíčovou podstatu v tom, že původně neměl ekonomickou funkci. Funkcí daru je prohlubování sociální integrity a následné odstraňování komunikačních bariér. Původně měl tedy dar pouze symbolickou hodnotu. Klíčovou diferenciací mezi darem a korupcí lze shledávat ve faktu, že dar je vždy předáván veřejným a otevřeným způsobem.

1.6.3 Členění korupce

Členění korupce, stejně jako definic korupce existuje celá řada.

a) Základní členění:

- Velká korupce = méně častý jev, který se vyskytuje především ve vrcholové politice. Dosahuje značného rozsahu a bývá kvalitně utajována. Jedná se o např. zpronevěru veřejných zdrojů, nehospodárné využívání veřejných zdrojů, klientismus (definovaný v bodě 1.6.2 této práce) atd.
- Malá korupce = častější jev, který se vyskytuje především v běžném životě. Tyto úplatky jsou malého charakteru. Jedná se o např. uplácení úředníků, zneužívání pravomocí, uplácení policistů atd.

b) Členění podle výskytu:

- Vnitřní korupce = vyskytuje se mezi zaměstnanci veřejné správy. Cílem této korupce je kariéerní postup.

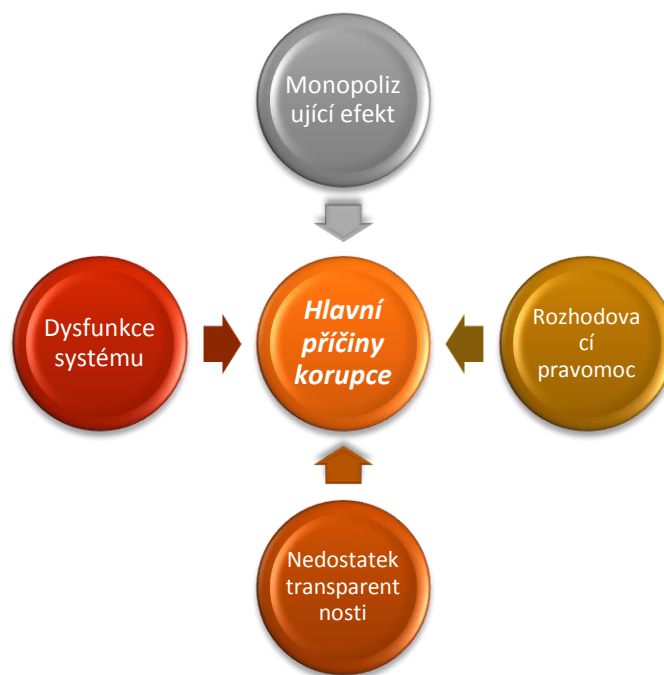
- Politická korupce = zahrnuje nestandardní vztahy mezi politickým a soukromým sektorem. Dochází zde k narušování rovnosti jednotlivých vztahů.
 - Státní korupce = jedná se o korupci ve státní správě, především v celní správě a správě daní.
 - Korupce v municipalitách = jedná se o oblast samosprávných orgánů. Jedná se především o korupci s cílem prosadit cílené účastníky do vedení zastupitelstev atd.
 - Korupce v médiích = tato korupce vyplývá z rostoucího vlivu médií. Jedná se především o manipulaci s informacemi.
- c) State capture = Jedná se o ovlivňování legislativního procesu soukromými subjekty. Tato korupce se nachází mezi velkou a malou korupcí. Projevuje se kontrolou veřejných institucí pro soukromý profit či trestnou činnost.
- Ovládnutí státu = jedná se o ovlivňování státu soukromým subjektem s cílem ovlivnit vznik nových norem.
 - Vlivová korupce = platby zde již nejsou zapotřebí vlivem důležitosti soukromé osoby či z důvodu dlouhodobého napojení na veřejného činitele.
 - Administrativní korupce = soukromý subjekt zde platí za změnu způsobu realizace určitých norem.
- d) *Příklady dalšího členění:*
- Legální a ilegální,
 - peněžní a nepeněžní,
 - očekávaná a nahodilá,
 - krátkodobá a dlouhodobá,
 - přímá a nepřímá.

1.6.4 Příčiny korupce

Problém není v lidech, ale v systému. To je poměrně častý úvod odborné literatury do identifikace příčiny korupce. Ovšem, z obecného a objektivního hlediska za systémem stojí jednoznačně lidé, takže úvodní věta je značně spekulativní a zavádějící. Korupce má mnoho příčin, ale obecně je hlavní příčina korupce přisuzována majetkovému systému aktuálního nastavení lidské společnosti. Lidská touha po zisku, moci, úspěchu, kariéře, materiálních statcích atd. dává jednoznačně prostor a příčinu pro vznik korupce. „Příležitost

dělá zloděje. Příležitost pro korupci nastává všude tam, kde jsou veřejným činitelům svěřovány pravomoci.²⁴

Příležitost ke korupčnímu chování tedy vzniká udělením kompetencí dané osobě, zvláště když tyto kompetence skrytě a bez omezení umožňují rozhodovat o rozdělování požadovaných statků. Za hlavními příčinami vzniku korupce stojí především aspekty znázorněné v obrázku č. 4. Tyto hlavní příčiny jsou následně identifikovány níže v rámci tzv. strukturálních kořenů.

Obrázek 4: Hlavní příčiny vzniku korupce

Zdroj:[8]

„Korupce má své tzv. strukturální kořeny, které jsou současně i faktory vytvářející korupční prostředí. Můžeme je zkoumat ze sedmi hledisek.“²⁵

A. Monopolizující efekt, monopolní postavení

Stát má jisté monopolní postavení. Na trhu se ovšem vyskytuje malý počet firem v určitém odvětví, které tento trh kontrolují a vykazují určité prvky monopolního chování. Stát jako rozhodující složka trhu, svěřuje obstarávání daných služeb a statků pouze omezenému počtu soukromých subjektů. Čím vyšší je počet těchto soukromých subjektů, tím větší je zde konkurenční prostředí. Ovšem v opačném případě, kdy je počet firem v daném odvětví nízký je i konkurence nízká a provádějí se zde různé korupční praktiky.

²⁴FRIČ, P., M. BURIAN, a J. KABEL. Korupce na český způsob. Praha: G plus G. 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.

²⁵CHMELÍK, J., a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde. 2003. 222 s. ISBN 80-72014-34-X.

B. Dysfunkce právního, ekonomického, kulturního, administrativního, a politického systému

Dysfunkce daných systémů dává prostor a rozšiřuje již vzniklý prostor pro prosazování korupčních norem.

C. Široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců nebo organizací a nedostatek transparentnosti

Při existenci nízkého počtu kontrolních mechanismů se snižuje možnost kontroly osob a institucí a vytváří se tím prostor pro následné korupční jednání.

D. Sociální změna

Jako se vyvíjejí např. technologie, komunikace atd. vyvíjí se i celá lidská společnost. Původní pravidla a nařízení pozbývají platnosti, které chce ovšem společnost neustále udržovat v platnosti a aktuálnosti, což vede ke korupčnímu jednání. Značný vliv zde má i složitost a nedokonalost právního systému. Veřejnou správu vedou lidé, kteří nemají dostatek zkušeností a znalostí s vedením takto složitého systému a jejich následné etické a morální hodnoty již nejsou dostatečně prověřeny.

E. Deficity ve vývoji společnosti

Tyto deficity jsou příčinou v rozdílech příjmů společnosti. Politická moc se tímto stává jistou podmínkou pro získání bohatství a vlivu. Vlivem tohoto aspektu dochází ke změně morálních hodnot a norem. Tato jistá slabost státu a vlády vede k nepřítomnosti národní loajality. Vše má svého vlastníka a lidé následně prosazují svůj profit, a tím vzrůstá existence korupčního jednání.

F. Ekonomické faktory

Disproporce nabídky a poptávky na trhu má za následek neuspokojování potřeb lidí, kteří tuto neukojenou potřebu zajišťují jiným způsobem. Tím vzniká prostor pro existenci a růst stínové ekonomiky a korupční jednání, která se postupem času stávají běžnou aplikovanou praxí.

G. Sociálně – psychologické příčiny

Tyto příčiny vycházejí z individuálních či skupinových instrumentů. Vlivem potřeby moci a majetku existují a budou existovat jedinci, kteří prosazují své výhody a profity na úkor ostatních jedinců. Vlivem tohoto aspektu je nutný kvalitní legislativní rámec.

„Kromě faktorů jako jsou organizační uspořádání, osobnost uplácejícího a upláceného, vystupuje značná paleta dalších podnětů, které korupčnímu chování přímo napomáhají. K tzv. prokorupčním (kriminogenním) faktorům patří:“²⁶

- „Výše úplatku = patří k nejčastějším impulsům pro korupční chování. Každý jedinec může být nakloněný korupci. Výše úplatku je klíčový při potlačení korupčního vzdoru.
- Způsob fungování administrativy = jistá komplikovanost, nepružnost a neefektivnost systému vyřizování záležitostí občanů je vede k možnému urychlování a následného schvalování administrativní procedury formou úplatků. Nedodržování etického kodexu a poměrně nízké mzdové sazby motivují veřejné činitele k možnosti získání vedlejšího příjmu ve formě úplatku.
- Korupční klima = v prostředí, kde je korupce považována za zcela normální jev, který je součástí fungování společnosti, představuje přijímání úplatků silný impuls pro korupční jednání.
- Systém kontroly a sankcí = v případě, že není systém kontroly zcela rozvinutý nebo je nefunkční, hrozí pouze malé riziko odhalení korupce a dává prostor pro růst motivace ke korupci. Obdobný dopad má i nedokonalost legislativy postihující korupci a nízké sazby za jejich porušování.
- Klientelismus = ke korupčnímu jednání přispívá i ustálený zvyk vyřizovat si záležitosti prostřednictvím známých či rodinných příslušníků fungujících na daném pracovišti, kteří záležitost urgují a schválí.
- Politická participace = nezájem a neúčast občanů dané země na celkovém politickém dění vede ke znovuzvolení zkorumpovaných politiků.
- Reputace skupiny = pokud má veřejný činitel nízkou reputaci, nemá následně potřebu k morálce či etice. Pokud budou občané přesvědčeni, že veřejní činitelé vykazují prvky korupčního jednání, ani daní občané nemají poté potřebu dodržovat daná pravidla a zásady a budou inklinovat ke korupčnímu jednání.
- Kult rychlého zbohatnutí = v prostředí, kde je rozšířené paradigma rychlého zbohatnutí, mnozí veřejní činitelé budou následně požadovat zbohatnutí za cenu korupčního jednání. Osobní prospěch, bohatství a touha rychle získat jmění budou na předním místě v deformovaném žebříčku hodnot.“²⁷

²⁶FRIČ, P., M. BURIAN, a J. KABEL. Korupce na český způsob. Praha: G plus G. 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.

²⁷CHMELÍK, J., a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde. 2003. 222 s. ISBN 80-72014-34-X.

1.6.5 Důsledky korupce

Problém korupce je třeba chápat v komplexním měřítku, v celých jeho pro společnost až nebezpečných rozměrech. Korupce se netýká pouze dílčích částí společnosti, ale celého systému. Korupce má kořeny ve veřejném sektoru, ale i v sektoru soukromém a lidé se s ní setkávají téměř každodenně. Je problémem ekonomickým, politickým, ale hlavně problémem celospolečenským.

Ekonomické důsledky korupce

„Korupce má negativní vliv na celkové investice ve vztahu k hrubému domácímu produktu, na zahraniční obchod a na přímé zahraniční investice. Korupce má dopad na veřejný sektor a veřejné výdaje. Je příčinou neefektivity, narušuje funkci trhu a vyvolává zvýšené transakční náklady.

Je známo, že lepší příležitost získávat nelegální příjmy z velkých investičních projektů mají především ti, kteří rozhodují o alokaci zdrojů. Proto se korupce objevuje ve veřejném sektoru, ve kterém se hospodaří s nemalými finančními prostředky. Ve veřejném sektoru tak může docházet k četným a rozsáhlým vládním projektům, kdy korupce může způsobit jejich zkomplikování, a tím přispět k nejednoznačnosti, neprůhlednosti a špatné kvantifikaci ceny a nákladů. Taková situace může vést ke zvýšení nákladů projektů a také k obavám ze snížení kvality projektů a k obavám ze zpoždění či relativního zvýšení podílu veřejných výdajů na HDP. Nakládání s majetkem společností s majoritním či minoritním podílem státu je také oblastí, ve které se vyskytuje korupce. Dále se korupční jednání vyskytuje i v oblasti vydávání licencí, certifikátů, povolení, osvědčení, stanovisek, posudků, v oblasti veřejných zakázek, získávání informací a dalších. Korupce vedle zvýšených výdajů ovlivňuje i příjmovou stránku – vede k poklesu vládních a daňových příjmů k HDP. Příloha C shrnuje některé empiricky doložené makroekonomické důsledky korupce na vládní sektor a HDP.

„Korupce může vést ke snížení kvality výrobků a veřejných projektů hlavně v případech, kdy jsou uplácani úředníci, kteří provádí kontrolu. Dochází tak ke snížení finančních prostředků společností a podniků na budoucí investice a zároveň je to může donutit více se věnovat korupčním aktivitám a méně se věnovat produktivní činnosti, čímž může vláda ztratit daňové příjmy. Méně subjektů bude platit vyšší daně v systému progresivního zdanění, a to může narušit poskytování veřejných statků a služeb.“²⁸

²⁸ÚŘAD VLÁDY ČR. Souhrnná zpráva s požadavky na zabezpečení finančního krytí realizace vybraných úkolů ve Strategii vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. [online]. 31. 03. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/2a---Program-na-podporu-boje-s-korupci-ze-dne-6--kvetna-2013.pdf>>.

Politické důsledky korupce

Politické důsledky korupce a její identifikace je poměrně komplikované. Tyto důsledky lze vnímat z krátkodobého a dlouhodobého hlediska.

„Z krátkodobého hlediska lze mezi politické důsledky korupce zařadit především ztrátu důvěry občanů k vládě a ve veřejné instituce jako takové. Ohrožen je systém veřejného řádu, může se objevit neochota přijmout nepopulární opatření nutná pro další rozvoj. Z dlouhodobého hlediska pak hrozí ztráta důvěry v politický systém a jeho legitimitu, ztráta důvěry v právní stát a v neposlední řadě je zde nebezpečí ztráty důvěry okolních zemí vůči České republice. Je narušena demokracie, společenský řád a také nezávislost občanů, politických a sociálních institucí.“²⁹

Společenské důsledky korupce

„Jako příklad společenských důsledků korupce lze uvést preferování nekompetentních úředníků, známostí a těch, kteří mají kontakty, čímž se do určité míry snižuje riziko odhalení korupčního jednání, a vzniká tak příležitost k formování elit. Velmi skryté a neveřejné korupční praktiky pak mohou vést k posílení klientelismu uvnitř i mezi těmito elitami. Vedle budování elit existuje i korupce ve formě běžného rozšiřování korupčního vlivu na ostatní členy administrativního aparátu. Dále lze mezi společenské důsledky korupce zařadit i příčinnou souvislost mezi korupcí a úrovni demografického vývoje, úrovni ve zdravotnictví nebo školství.“³⁰

Obecný pohled na důsledky korupce

„Korupce destabilizuje instituce, také redistribuuje bohatství a moc na bohaté a privilegované. Vytváří se tak paralelní mocenské struktury, které nemají původ v demokratických procedurách, čímž jsou ohroženy základní principy demokratického státu, neboť distribuce moci může jejich prostřednictvím probíhat na základě jiných než ústavních kritérií. Korupce tedy škodí celé společnosti především tím, že poškozují a ohrožují demokratické formy vlády, chod finančního hospodaření veřejné správy a ohrožuje veřejný majetek. Důležité je také připomenout, že korupce veřejně činných osob může narušit potenciální účinnost všech typů vládních programů. Zásadním způsobem je tak ohrožena ekonomická stabilita země, neboť míra skutečného nebo i domnělého výskytu

²⁹ÚŘAD VLÁDY ČR. Souhrnná zpráva s požadavky na zabezpečení finančního krytí realizace vybraných úkolů ve Strategii vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. [online]. 31. 03. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/2a---Program-na-podporu-boje-s-korupci-ze-dne-6--kvetna-2013.pdf>>.

³⁰Viz tamtéž

korupce má prokazatelně přímý vliv na chování zejména zahraničních investorů. V korupčním prostředí pak vzniká tendence k rozmachu nelegální ekonomiky, což limituje možnosti státu při výběru daní, snižuje se tím příjmová stránka rozpočtu, a tak klesá schopnost státu poskytovat v odpovídající míře příslušné veřejné statky. Korupční prostředí tedy zvyšuje náklady státu, snižuje efektivitu investiční činnosti ze státního rozpočtu a ohrožuje důvěru v právní stát a v bezpečnost státu.³¹

1.6.6 Měření korupce

„Ve všech zemích světa si dnes uvědomují nezanedbatelný význam a negativní vliv korupce pro společnost. V souvislosti s ekonomickou transformací tranzitivních ekonomik sice vznikly zvláštní pojmy, jakými jsou „korupce s lidskou tváří“ a „tunelování“. V žádném případě to však neznamená, že korupce je výsadou těchto států. S korupčním jednáním se potýkají všechny země bez výjimky. K porovnání úrovně (míry) korupce v jednotlivých zemích je nezbytně nutné zvolit vhodné měřítko. Splnit tuto podmínku je velmi složité. Pro korupční chování je charakteristické, že za sebou aktéři zpravidla nenechávají žádné stopy, očití svědky, apod., proto je velice těžké korupční jednání odhalit. Optimistické zahraniční prameny uvádějí asi 1 % odhalených a sankciovaných případů korupce, z čehož ale nemůžeme posuzovat reálný stav.

„Pro posuzování míry korupce jsou kromě volby měřítka důležité i některé jiné faktory jako výše úplatků a frekvence, kultura, tradice, legislativní rámec v určité zemi apod. Z toho vyplývá, že „skutečnou hladinu korupce prakticky změřit nelze.“³²

„Ke zvýšenému výskytu korupce často přispívá určitá zvláštní či odchylná situace, kterou může být například válka, privatizace, pozemková reforma a jiné. Studie a analýzy, které usilují o jednoznačné vyjádření korupce, je možné rozčlenit podle způsobu sběru a vyhodnocování dat do čtyř hlavních skupin.“³³

Expertní hodnocení

„Zahrnuje názory odborníků, kterými jsou zpravidla konzultanti mezinárodních institucí či ratingové agentury. Patří sem index korupce, který je sestavován na základě studie

³¹ÚŘAD VLÁDY ČR. Souhrnná zpráva s požadavky na zabezpečení finančního krytí realizace vybraných úkolů ve Strategii vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. [online]. 31. 03. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/2a---Program-na-podporu-boje-s-korupci-ze-dne-6--kvetna-2013.pdf>>.

³²FRIČ, P., M. BURIAN, a J. KABEL. Korupce na český způsob. Praha: G plus G. 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.

³³VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting s.r.o., 2007. 390 s. ISBN 978 80-7259-055-1.

International Country Risk Guide (ICRG). Zaměřuje na množství neobvyklých plateb, jež jsou vládní úředníci jak na vyšších tak nižších pozicích ochotni přijímat či požadovat. Dalším možným indexem je index Governance Matters (GM). Tento index je zveřejňován Světovou bankou již od roku 1996. Světová banka vnímá vládu a kvalitu státní správy jako ústřední prvky úrovně státu. Významem tohoto hodnocení je posoudit situaci kvality správy v dané zemi a následně sestavení programů, pomocí nichž dojde k ekonomickému rozvoji země.³⁴

Šetření firem a obyvatel

Zde se využívá standardních statistických metod pro zpracování údajů získaných od firem či občanů. Průzkum provádějí externí firmy. „Globalizují názory veřejnosti nebo jsou zkreslené současnou politickou či ekonomickou situací v zemi.“³⁵ Světové ekonomické fórum vypracovalo metodický přístup zabývající se hodnocením konkurenceschopnosti ekonomik na základě indexů konkurenceschopnosti, např. index GCI, který zahrnuje faktory, které mají vliv na ekonomický růst např. stav veřejných institucí, rychlost zavádění nových technologií a kvalita makroekonomického prostředí. Tyto faktory daly základy vzniku třech nových indexů GCI: index makroekonomického prostředí, index technologií a index veřejných institucí. Indexy dosahují hodnot v rozmezí 1 - 7.³⁶ Čím vyšší hodnota indexu je, tím lépe.

Složené indexy

„Vznikají na základě sjednocení několika existujících indikátorů korupce. Patří sem, především index CPI, neboli index vnímání korupce.“³⁷ Index CPI, je složený index, který každoročně řadí země dle stupně vnímané korupce mezi státními úředníky, veřejnými činiteli a politiky. Hodnocené země mohou získat hodnotu v intervalu 0 – 100, kdy hodnota 100 označuje bezkorupční prostředí a hodnota 0 označuje velmi vysokou míru korupce v dané zemi.

V příloze D této práce je zobrazen žebříček CPI jednotlivých zemí za rok 2014. První příčky nejvíce korupčního prostředí obsadilo Somálsko, Severní Korea s hodnotou. Česká republika obsadila 53. místo s 51. body. Téměř bezkorupční prostředí vykazují severské země, především Dánsko s 92 body.

³⁴VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting s.r.o., 2007. 390 s. ISBN 978 80-7259-055-1.

³⁵Viz tamtéž

³⁶Viz tamtéž

³⁷Viz tamtéž

Do konce roku 2012 se CPI, vyjadřovalo v rozmezí 0 – 10. Od r. 2013 se hodnota upravila na 0 – 100. V příloze v této práci je tedy znázorněn vývoj CPI ČR od roku 2000 – 2012. Z grafu je znatelná kolísavost CPI za sledované období. Hodnota CPI v České republice, nepřekročila hranici 5,5 a pohybuje se v dolní polovině hodnotící škály, což ukazuje na intenzivní vnímání korupčního prostředí v ČR. Na rostoucí trend CPI od roku 2004, mohl mít vliv vstup ČR do Evropské unie, kdy ČR přijala nové společné zákony.

Kardinální odhady vnímání korupce

„Jedná se o analýzy a studie, které vycházejí z objektivních dat. Základem objektivního šetření je určování množství poměru obchodních transakcí, které jsou spojeny s úplatky státních úředníků a s korupčními platbami. Dochází ke zkoumání přímých zkušeností firem při využívání soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí.“³⁸

Řadí se sem např. Neumannův index, který představuje procento obchodních případů, jejichž úspěšnost se neobešla bez podpory úplatku. Dále index V4, který zjišťuje, které protikorupční nástroje jsou uplatňovány v rámci veřejné správy hlavních měst zemí V4.³⁹

1.7 Daňový únik

Tým Kobra odhalil další daňové úniky v oblasti propagace. Firma si krátila daně. Velký daňový únik za 330 milionů Kč. Další daňový únik, podnikatel podváděl s fakturami atd. atd. Větší i menší daňové úniky zaplňují denně řadu tiskovin, ale i internetových zpravodajů. Daňový únik je jedním z nejčastějších podvodů v zemi, protože poměrná snadnost, ale mnohdy i následné snadné odhalení, svádí občany i firmy k snadnějšímu zbohatnutí.

1.7.1 Definice

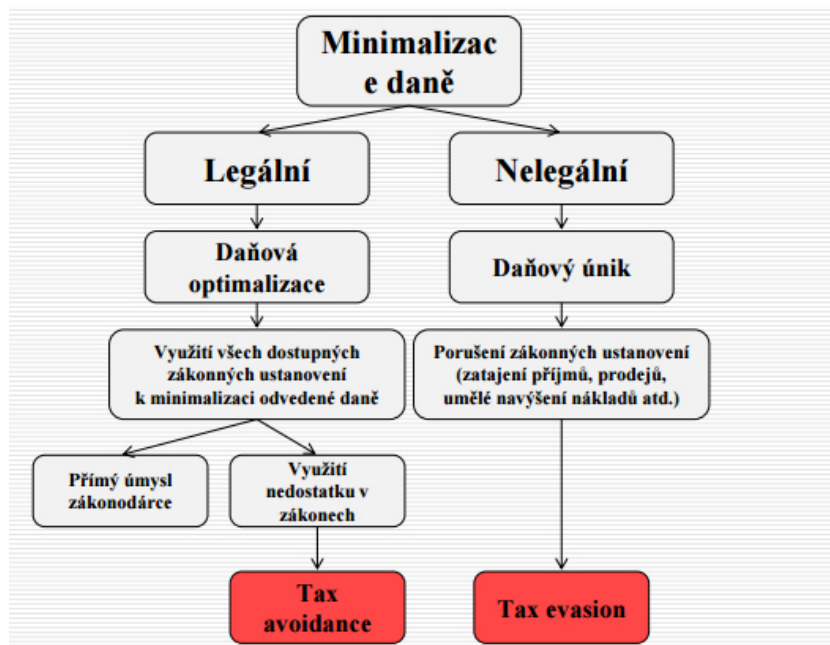
O jednoznačné identifikaci daňového úniku se vedou značné spory, z hlediska legálnosti či nelegálnosti vyhnutí se daním. „Daňový únik je nelegální krácení daně subjektem daně. Nejčastější způsoby daňových úniků jsou zatajení příjmů, obratu nebo majetku, nadhodnocení daňově uznatelných nákladů, práce na černo a pašování. Subjekty snižují daň

³⁸VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting s.r.o., 2007. 390 s. ISBN 978 80-7259-055-1.

³⁹Viz tamtéž

také obcházením daňových zákonů, což je legální postup hledání „skulin“ a nejasností v daňových zákonech a uplatňování výhod tak, jak s nimi zákonodárce nepočítal.⁴⁰

Daňový únik se může zaměřovat s pojmem daňová optimalizace, která je legální a jedná se o uznatelné minimalizování povinných daňových odvodů. Pro lepší pochopení obou pojmů, je diference těchto pojmů znázorněna na níže uvedeném obrázku.

Obrázek 5: Daňový únik versus daňová optimalizace

Zdroj:[45]

1.7.2 Členění

Daňové úniky se rozdělují do skupin dle různých kritérií. V prvním daňovém kritériu se rozlišují daňové úniky z neočištěného daňového základu a úniky ve stadiu odpočtů, srážek a úlev. „Vesměs spočívá ve snížení daňového základu buď podhodnocením příjmů, zisku nebo obratu, anebo zvýšením daňově uznaných výdajů. Podvody týkající se operací odpočtu existují především u celních poplatků a DPH.“⁴¹ Z věcného hlediska se následně daňové úniky dělá na úniky prostřednictvím zatajení předmětu daně nebo navýšením daňově uznatelných nákladů. Dalším rozlišením je proces deliktu, kdy je buď spáchaný činem či nečinností. Kvantitativním kritériem jsou úniky a podvody živnostníků a „průmyslové“ podvody, kterých se dopouštějí organizace či skupiny. Řemeslné úniky mají prvky důmyslného využití zákona za účelem daňového úniku a dalším prvkem je, že pachatel je

⁴⁰ŽÁK, M. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde. 2002. 336 s. ISBN 80-7201-381-5.

⁴¹MARTINEZ, J. *Daňový únik*. Praha: HZ Praha s.r.o., 1995. 144 a. ISBN 80-901918-3-5.

vždy osamocen. Další formou jsou tzv. mezinárodní daňové úniky. Ty probíhají prostřednictvím několika metod:

- Manipulace s transferovou cenou (transfer pricing) = využívá se ve vztahu mateřských a dceřiných společností, které koexistují, ale v odlišných státech s rozlišeným zdaněním. Tyto společnosti spolu obchodují, kdy cena zboží či služeb je primárně určována nikoli trhem, ale faktem, aby se největší část zisku soustředila v zemi, kde je daňové zatížení nejnižší.
- „Manipulace s odměnami za služby poskytnuté v zahraničí spočívá v tom, že příjmy ze zahraničí nejsou převedeny do země sídla společnosti. Vyhýbání se daňové povinnosti často umožňují ‚základní společnosti‘ a fiktivní společnosti inkasující odměny za služby poskytnuté daňovým poplatníkem.“⁴²
- Daňové ráje neboli Offshore destinace je věnována kapitola 1.7.6 této práce.

1.7.3 Měření

Definovat měření daňových úniků je poměrně zavádějící, protože v pravém slova smyslu nelze daňové úniky měřit, ale spíše odhadovat. Základní dělení nástrojů či způsobů měření se rozlišuje na přímé a nepřímé. Přímé metody jsou založeny na dotazování vybrané skupiny respondentů.

Nepřímé metody vycházejí z měření úniků v oblasti daně z přidané hodnoty. Problémem je, že rozsah daňových úniků se zjišťuje jen velmi obtížně.

1.7.3.1 Přímé měření

Aproximativní metody

„Tyto metody jsou založeny především na odhadech stínové ekonomiky. Prvním příkladem aproximativních metod jsou účelně motivovaná prohlášení politiků s cílem zapůsobit na veřejné mínění. Jde o spekulativní čísla, která se nezakládají na relevantních informacích. Mezi aproximativní metody patří také ‚metodické odhady, které se provádějí pomocí ekonomických a sociologických nástrojů. Ekonomické nástroje se používají jak k vyčíslení daňových úniků, tak i širšího jevu stínové ekonomiky.“⁴³

Metoda reprezentativního vzorku daňových poplatníků

„V tomto případě se jedná o přímou metodu zjišťování daňových úniků. Tyto metody jsou velmi rozšířené a patří mezi ně například hloubková daňová kontrola reprezentativního

⁴²MARTINEZ, J. *Daňový únik*. Praha: HZ Praha s.r.o., 1995. 144 a. ISBN 80-901918-3-5.

⁴³Viz tamtéž

vzorku poplatníků, která spočívá ve výběru určitého počtu daňových subjektů. Tento vzorek je následně podroben hloubkové kontrole celkové daňové situace. Na základě získaných výsledků je možné provést statistický odhad pro celou společnost. Dalším způsobem měření je provádění dotazníkového šetření u reprezentativního vzorku obyvatelstva. Tato metoda je založena na pokládání otázek určitému počtu daňových subjektů, které odpovídají na dotazy týkající se práce na černo, respektive na dotazy týkající se stínové ekonomiky.⁴⁴

1.7.3.2 Nepřímé měření

Tato měření se řadí do skupiny makroekonomických měření. Tato měření sledují dopady stínové ekonomiky na ekonomiku oficiální. Blíže je tato problematika rozebrána v bodě 1.8.2.

1.7.4 Obrana státu

Aktuálně vláda ČR chce zmírnit či zamezit daňovým únikům především zavedením elektronické evidence tržeb, což se dotkne cirká 600 tis. podnikatelů a živnostníků v ČR. Tato evidence má omezit šedou ekonomiku, zefektivnit výběr daní a narovnat tržní prostředí. „Podnikatelé a živnostníci, kteří za své zboží nebo služby přijímají hotové peníze, karetní platby nebo stravenky, budou muset záznam o těchto transakcích v reálném čase odesílat do centrálního úložiště finanční správy. Potřebovat k tomu budou elektronické zařízení (pokladna, počítač, notebook, tablet, chytrý telefon – technické požadavky ještě nejsou známé) propojené s tiskárnou účtenky, nainstalovaný pokladní software a připojení k internetu. Každá transakce odeslaná do úložiště dat bude obsahovat unikátní kód, systém finanční správy pak vygeneruje vlastní potvrzovací kód a zákazník pak má dostat vytištěnou účtenku s oběma kódy.“⁴⁵

ČR je od r. 2004 členským státem EU. Musí se tedy řídit zákony a pravidly tohoto společenství. Evropská rada EU stanovila následná opatření v boji proti daňovým únikům, které budou po schválení platit pro všechny členské země a tedy i ČR.

- „V rámci evropského sektoru by členské státy měly realizovat specifická doporučení, která jsou jim určena, aby se jim podařilo zlepšit správu daní. Má-li se zlepšit dodržování daňových předpisů a mají-li se zefektivnit daňové správy, je zapotřebí:

⁴⁴MARTINEZ, J. *Daňový únik*. Praha: HZ Praha s.r.o., 1995. 144 a. ISBN 80-901918-3-5.

⁴⁵PENÍZECZ. Elektronická evidence tržeb: Koho se bude týkat a kolik bude stát. [online]. 17. 03. 2015 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/podnikani/298340-elektronicka-evidence-trzeb-koho-se-bude-tykat-a-kolik-bude-stat>>.

- a) vypracovat strategii pro dodržování právních předpisů a cíleně se zaměřit na potírání daňových úniků,
 - b) rozšířit používání informací třetích stran,
 - c) sestavit předvyplněná daňová přiznání,
 - d) koordinovaně se zaměřit na snižování objemu šedé ekonomiky.
- Členské státy by měly plně zavést do praxe doporučení Komise o daňových rájích a o agresivním daňovém plánování, které se týkají zejména určení třetích zemí.
 - Posílit daňový systém proti únikům a zlepšit výběr daní.⁴⁶
 - Vytvořit centrální registr všech společností od roku 2017.
 - Opatření proti podvodům s pohonnými hmotami.
 - Zavedení specializovaného finančního úřadu.
 - Kontroly finanční a celní správy.
 - Ručení za nezaplacenou daň.

Dále se uvažuje o plošném zavedení přenesení daňové povinnosti u daně z přidané hodnoty v celé EU. U přenesené daňové povinnosti, by výši DPH doplnil a přiznal odběratel, zatímco při standardním prodeji přiznává DPH prodejce.

1.7.5 Offshore destinace

„Daňové ráje, nebo také offshore investment centers, by se daly považovat za omyl nebo nedostatečnou legislativu daného území, ale opak je pravdou: země, v nichž daňové ráje existují, vytvářejí tyto pro společnosti ideální daňové podmínky záměrně a k daňovému úniku doslova vybízejí. Kromě nulové daně totiž zároveň přísně dbají na zachování bankovního tajemství.“⁴⁷

„Neboli: daňovými ráji označujeme země, ve kterých jsou mimořádně daňově zvýhodněny zahraniční firmy. Zisky zahraničního podniku jsou daněny pouze zanedbatelně, dividendy takového podniku vůbec. Firmy s vedením mimo danou zemi nejsou daněny vůbec, jsou od daně z příjmu osvobozeny a získávají také další daňové výhody např. osvobození od cla při dovozu hmotného či nehmotného investičního majetku, většinou nezbytného pro podnikatelský provoz (automobily, kancelářská technika a zařízení). Tyto firmy musí dodržet určité podmínky: činnost společnosti musí být omezena na podnikatelské aktivity mimo danou zemi, držitelé kapitálových podílů musí být cizinci a firma nesmí získávat

⁴⁶EUROPA. Boj proti daňovým podvodům a únikům. [online]. 22. 05. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_cs.pdf>.

⁴⁷VELO, L. *Daňové ráje světa*. Praha: Rebo, 1997. 167 s. ISBN 80-85815-93-1.

finance z tuzemských zdrojů. Cílem je přilákání zahraničního kapitálu a vytvořit z příslušné země významné finanční a hospodářské centrum. Většinou se jedná o země s malou rozlohou a nízkým počtem obyvatel, které však vykazují vysoké ekonomické výkony. Počet založených společností v některých daňových rájích dokonce převyšuje počet obyvatel.⁴⁸ Daňové ráje „šetří“ peníze svých uživatelů a nutí politiky snižovat daňové zatížení a omezovat byrokracii. Vedle offshore centers existují i tzv. onshore centers, což jsou sídla společností nebo jejich organizačních složek, které jsou založené v zahraničí s cílem využívání zahraničních daňových výhod. Patří sem např.. Nizozemí, Velká Británie atd.

1.8 Metody měření stínové ekonomiky

„Měření stínové ekonomiky a její následné srovnávání je velice složitý proces nejen mezi státy, ale i na úrovni jedné země. Například odhady stínové ekonomiky USA jsou v rozmezí od 3% - 60% HDP, což znamená rozdíl několika stovek miliard dolarů. Tyto rozdíly ve výsledcích měření vyvolávají otázky, zda je vůbec možné stínovou ekonomiku změřit a jestli jsou tato data relevantní. Dle doporučení Eurostatu došlo v členských zemích EU k zahrnutí stínové ekonomiky do HDP. V roce 2011 provedl ČSÚ revizi národních účtů, kde také poupravil údaje o „nezjištěné ekonomice“. Výsledky revize uvedené v tabulce č. 3 ukazují jak jiná nebo vylepšená metoda měření stínové ekonomiky zpřesní výsledné hodnoty.“⁴⁹ Průměrný objem šedé ekonomiky v sedmadvaceti zemích EU je 18,5 %. Ve východní Evropě je průměr 24 %.

Následující tabulka zobrazuje vývoj stínové ekonomiky v ČR k poměru HDP.

⁴⁸DAŇOVÉRÁJE. Daňové ráje. [online]. © 2014 [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: <http://www.danoveraje.eu/>

⁴⁹FASSMANN, M. *Stínová ekonomika I: (Příčiny, důsledky, měření)*. Praha: Soudy. 2002. 107 s. ISBN 80-86809-03-X.

Tabulka 3: Šedá ekonomika v poměru k HDP v ČR

Rok	Objem v miliardách Kč	Podíl na HDP v procentech
2015 (odhad)	614	15,1
2014 (odhad)	612	15,4
2013	602	15,5
2012	615	16
2011	644	16,4
2010	609	16,7
2009	583	16,9
2008	617	16,6
2007	544	17

Zdroj:[29]

Jak vlastně měřit nezměřitelné? Obecně, lze metody měření stínové ekonomiky v tržních ekonomikách rozdělit na dvě základní metody, kdy každá metoda má různé varianty, které se aplikují v různých zemích odlišně.

- Přímé metody,
- nepřímé metody.

1.8.1 Přímé metody

Tyto metody se považují za měření mikroekonomické. Dále se přímé metody dělí na metodu výběrových šetření a metodu sledování daňových úniků. Obě metody nejsou považovány za příliš směrodatné vlivem jisté omezenosti při sběru dat. Využívají se především k dokreslení dat získaných nepřímými metodami.

1.8.1.1 Výběrová šetření

„Principem této metody je analýza informací získaných z veřejných průzkumů nebo dotazníkových šetření provedených mezi obyvateli. Tento postup v sobě ovšem skrývá některá negativa. Odhlédneme-li od organizační nebo technické náročnosti, složitým úkolem může být určení zkoumaného vzorku. I kdybychom našli reprezentativní zkoumaný vzorek, další obtíží bude, jak sestavit výzkumné otázky, aby z nich bylo možno získat informace o velikosti celé šedé ekonomiky. Z toho důvodu se výběrová šetření často zaměřují jen na určitou část šedé ekonomiky, např. na práci na černo nebo daňové úniky. Dále nesmíme zapomenout, že množství respondentů se bude snažit podhodnocovat svoji účast na šedé ekonomice, či vůbec nebude ochotno spolupracovat, což ještě více zkresluje dosažené

výsledky. Výstupní data získaná touto metodou tedy zpravidla bývají využita pouze jako spodní hranice odhadů velikosti šedé ekonomiky.⁵⁰ Tuto metodu pro měření šedé ekonomiky a následný odhad daňových údajů v ČR aplikují J. Hanousek a F. Palda. V letech 2000, 2002 a 2004 provedli dotazníková šetření, kdy bylo osloveno 1062 respondentů. Výsledky šetření jsou uvedeny v tabulce č. 4, která znázorňuje četnosti odpovědí, že respondenti neplatili daně v různých letech. Pro každou kategorii jsou navíc vypočítány 95% intervaly spolehlivosti. Vzhledem ke skutečnosti, že vycházejí ze svých dotazníkových šetření, jedná se pouze o dolní odhad reality. Podle jejich názoru je než samotný odhad úrovně šedé ekonomiky zajímavější vývoj její dynamiky v čase.

Tabulka 4: Odhady šedé ekonomiky v letech 2000, 2002 a 2004 - hodnoty a 95% intervaly spolehlivosti pro relativní četnosti neplacení daní

A. Výsledky z průzkumu z roku 2000: roky 1995, 1999 a 2000		
Rok	Šedá ekonomika	Oficiální ekonomika
1995	15,8 % (13,5 %, 18,1 %)	84,2 % (81,9 %, 86,5 %)
1999	20,3 % (17,8 %, 22,9 %)	79,7 % (77,1 %, 82,2 %)
2000	25,1 % (22,4 %, 27,9 %)	74,9 % (72,1 %, 77,6 %)
B. Výsledky z průzkumu z roku 2002: roky 1997, 2000 a 2002		
Rok	Šedá ekonomika	Oficiální ekonomika
1997	23,1 % (20,4 %, 25,8 %)	76,9 % (74,2 %, 79,6 %)
2000	25,9 % (23,1 %, 28,7 %)	74,1 % (71,3 %, 76,9 %)
2002	23,9 % (21,2 %, 26,6 %)	76,1 % (73,4 %, 78,9 %)
C. Výsledky z průzkumu z roku 2004: roky 1999, 2002 a 2004		
Rok	Šedá ekonomika	Oficiální ekonomika
1999	22,2 % (19,5 %, 24,8 %)	77,8 % (75,2 %, 70,5 %)
2002	23,2 % (20,5 %, 25,8 %)	76,8 % (74,2 %, 79,5 %)
2004	21,4 % (18,7 %, 24,0 %)	78,7 % (76,0 %, 81,3 %)

Zdroj:[39]

⁵⁰SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. Journal of Economic Literature [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.

1.8.1.2 Sledování daňových úniků

Nazývá se též fiskální metodou. Tato metoda je přesnější než výše uvedená metoda výběrového šetření. „Hlavní roli sběratelů dat v metodě sledování daňových úniků hrají finanční úřady. Z výsledků provedených daňových kontrol získávají údaje o nepřiznaných daňových příjmech, tedy daňových únicích. Součet daňových úniků poté odráží rozsah aktivit šedé ekonomiky. I tato metoda v sobě zahrnuje určitá negativa. Jelikož zjištěná data kompletují a publikují příslušné daňové úřady, záleží relevance výsledků této metody jen na jejich úspěšnosti při odhalování daňových úniků. Navíc se tato metoda soustředí pouze na jednu část šedé ekonomiky, daňové úniky, ale ani ty není schopna dokonale kvantifikovat. Lze totiž předpokládat, že se v šedé ekonomice vyskytují i subjekty, které nejsou vůbec registrovány u některého ze správců daně, čímž se podílí na daňových únicích, ale finanční úřad o jejich činnosti nemá ponětí.“⁵¹ Využívá se především ve skandinávských zemích, USA, Kanadě, Francii a Itálii.

1.8.2 Nepřímé metody

Jak již bylo v této práci uvedeno, považují se za měření makroekonomické. Nepřímé metody sledují stopy, které zanechala stínová ekonomika v oficiální ekonomice a které vypovídají o vývoji ekonomiky na národní úrovni a z nichž lze reálněji stanovit vývoj šedé ekonomiky.

Mezi nepřímé metody se řadí:

- Monetární metoda,
- metoda daných rozporů,
- metoda trhu práce,
- metoda fyzického inputu,
- vícefaktorové kombinované metody.

Jednotlivé metody jsou následně rozebrány níže.

1.8.2.1 Monetární metoda

Jde o nejvíce využívaný nástroj pro měření stínové ekonomiky ve vyspělých zemích. Princip této metody spočívá v hypotéze, že odchylky v chování monetárních proměnných způsobuje šedá ekonomika. Sleduje se především objem hotových peněz, jehož zvýšení slouží

⁵¹SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. Journal of Economic Literature [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.

jako indikátor růstu stínové ekonomiky, jelikož se jejich prostřednictvím uskutečňují aktivity v této ekonomice. Monetární metody zahrnují dva indikátory. Jedná se o transakční metody a o poptávku po peněžních zůstatcích.

Metoda poptávky po peněžních zůstatcích

Tato varianta metody pochází od P. Gutmanna. Tato metoda vychází z předpokladu, že anomálie v chování monetárních proměnných jsou způsobeny existencí stínové ekonomiky. Ve stínové ekonomice se převážná většina transakcí a aktivit uskutečňuje v hotovosti. V případě, že úroveň objemu transakcí vzroste nad běžnou míru, indikuje to existenci šedého sektoru. Stejně jako níže uvedená metoda i tato metoda má svůj postup. Prvně je nutné stanovit poměr mezi množstvím oběživa značeným C a vklady na vyžádání značených D. Poté je nutné stanovit základní tzv. referenční rok, u kterého lze předpokládat nízkou či lépe nulovou velikost stínové ekonomiky. Tento rok se značí C/D. Dále je nutné stanovit poměr roku, ke kterému se analyzuje stav šedé ekonomiky. V případě 2. roku se označí vztah C_2/D_2 . Kdy C_2 představuje celkové množství oběživa naměřené v oficiální i neoficiální ekonomice. Obsahuje tedy tzv. přirozené množství oběživa C^* v oficiálním sektoru a množství oběživa CS v neoficiálním sektoru, vztah je znázorněn ve tvaru $C_2 = C^* + CS$. Srovnáním poměru C_2/D_2 se základním poměrem C/D se stanoví hodnotu C^* . Hodnota D_2 je udána statistikami vlády.

Odvozením z přirozeného poměru se stanoví rozsah hodnoty C^* pro oficiální část ekonomiky. Součinem s rychlostí oběhu peněz v ekonomice V se následně stanoví rozsah stínové ekonomiky. Tvar rovnice j tedy udán:

$$SE = (C - C^*) \cdot V \quad \text{52} \tag{1}$$

Kde SE = Stínová ekonomika,

C = oběživo,

C^* = přirozené množství oběživa

V = rychlost oběhu peněz

⁵²JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

Transakční metoda

Původ transakční metody je připisován E. Feigeovi, který předpokládá existenci konstantního vztahu mezi množstvím transakcí a oficiálním hrubým národním produktem. Základem této metody je tzv. Fisherova kvantitativní rovnice směny ve tvaru:

$$\mathbf{M \times V = P \times Q} \text{ „}^{53}$$

(2)

Kde M = množství peněz v oběhu,

V = je rychlost oběhu peněz,

P = je celková cenová hladina,

Q = je množství produkce

E. Feige ji následně upravil na tvar:

$$\mathbf{M \times V = P \times T} \text{ „}^{54}$$

(3)

Kde T = představuje uskutečněných transakcí.

Následně ji rozvinul do konečného a aktuální tvaru:

$$\mathbf{MV + M'V' = PT} \text{ „}^{55}$$

(4)

Kde M = jsou hotové peníze na bankovky,

M' = jsou vklady na vyžádanou,

V a V' = jsou rychlost transakcí s M a M',

PT = je domácí produkt vyjádřený objemem transakcí.

Po stanovení rovnice je zapotřebí stanovit referenční či základní rok, u kterého lze předpokládat, že úroveň šedé ekonomiky byla velmi nízká či lépe nulová. Následně se propočítá veličina PT pro základní rok a veličinu HDP pro základní rok. Poměr PT/HDP slouží jako měřítko pro pásmo dalších let, pro které se počítá vývoj a velikost šedého sektoru. Pro stanovení vývoje stínové ekonomiky v čase je zapotřebí porovnat vzájemný poměr PT/HDP základního období s velikostí naměřeného produktu PT pro každý následující rok.

⁵³JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

⁵⁴Viz tamtéž

⁵⁵Viz tamtéž

V případě sledování př. 5. roku vzorec je stanoven následovně:

$$\frac{PT_5}{PT_0 / HDP_0} \text{ „56}$$

(5)

Kde PT_5 = domácí produkt vyjádřený objemem transakcí v 5. roce

PT_0 = domácí produkt vyjádřený objemem transakcí v základním roce

HDP_0 = Hrubý domácí produkt v základním roce

„Nepřesnosti této metody jsou zapříčiněny zejména zvoleným rokem nula. Jak už bylo zmíněno u metody poměru odložené peněžní poptávky, nemůžeme dokázat, že v tomto roce byla stínová ekonomika nulová nebo minimální. Další problém spočívá ve výpočtu V a V' . Tyto hodnoty jsou ovlivňovány mnoha ekonomickými a sociálními faktory (inflace, úrokové míry). Jelikož je Feigeho metoda silně závislá na V a V' , ze kterých se vypočítá PT , může znamenat jakákoli neočekávaná změna těchto proměnných zkreslení odhadu stínové ekonomiky.“⁵⁷

1.8.2.2 Metoda daných rozporů

Klíčová premisa pro tuto metodu vychází z teze, že příjmy vytvořené a získané prostřednictvím šedé ekonomiky se v budoucnu utratí v oficiální ekonomice. Vlivem této premisy jsou statistiky, které znázorňují příjmy v oficiální ekonomice podhodnoceny, oproti tomu nákupy v oficiální ekonomice jsou financovány i z příjmů z šedé ekonomiky a zobrazují tím i reálnější data. Tato metoda nekalkuluje s tím, že příjmy vytvořené v šedé ekonomice nemusí být následně vydány do oficiální ekonomiky.

„Metody měření rozporů se nejčastěji realizují prostřednictvím sledování rozdílů mezi příjmy a výdaji na národohospodářské úrovni analýzou národních účtů, nebo průzkumem rodinných rozpočtů. Avšak, i tato sledování vycházejí z údajů nepřesných či zkreslených. Domácnosti mnohdy nemají zájem vykazovat veškeré příjmy nebo zatajují výdaje, které spotřebovávají v šedé ekonomice. Další problém spočívá v objektivnosti informací plynoucích z příjmů a výdajů národních účtů, kdy i tyto jsou mnohdy jen odhadovány z větší či menší úspěšností, která záleží na zkušenostech výzkumníků.“⁵⁸

⁵⁶JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

⁵⁷FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.

⁵⁸SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. *Journal of Economic Literature* [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.

1.8.2.3 Metoda trhu práce

Velikost šedé ekonomiky lze také měřit prostřednictvím fluktuací trhu práce. Metoda trhu práce neboli rozdíl mezi oficiální a skutečnou pracovní silou. Spočívá tedy poměrování velikosti pracovní síly a skutečné participaci této pracovní síly na trhu práce v dané zemi. Zde se jedná o míru aktivity na stínovém trhu práce. Za situace, kdy je míra účasti na oficiálním trhu práce z nějakých důvodů omezena, předpokládá se, že nevyužitá pracovní síla se přesune do neformálního sektoru ekonomiky. Dle výstupů z této metody pokles pracovní síly v oficiální ekonomice signalizuje zvýšenou aktivitu v šedé ekonomice, pokud zároveň nedojde ke změně celkové pracovní síly.

Slabinou metody však je, že změny v zapojení pracovní síly mohou způsobit i jiné aspekty. Také nelze zcela vyloučit a opomenout, že lidé pracují zároveň v oficiální, ale i šedé ekonomice. „U této metody se vyskytuje problém se zkoumaným vzorkem, kdy pro sběr dat se musí provést řada terénních průzkumů. Z výše uvedeného lze usoudit, že tato metoda nemůže posloužit k měření velikosti šedé ekonomiky jako celku, avšak může být využita pro odhady práce na černo.“⁵⁹

1.8.2.4 Metoda fyzického inputu

Fyzický input zde představuje energii vkládanou jako vstup; je to především elektřina a fosilní paliva např. ropa, uhlí, zemní plyn. Tato metoda je jediná fyzikální a vychází z předpokladu, že při určitém objemu vstupní energie vzniká určitý objem produkce. Tato metoda je založená na vzájemném vztahu fyzických inputů a národního produktu. Pokud je růst inputů větší než vykazovaný národní produktu znázorňuje to existenci stínové ekonomiky. V praxi se tato metoda aplikuje především ve vztahu spotřeba elektrické energie a růst HDP. Existují zde dva přístupy, které vycházejí z této metody: Kaufmann-Kaliberdova metoda a Lackóva metoda.

Kaufmann-Kaliberdova metoda vychází s faktu, že spotřeba elektrické energie je jednoduše nejlepší fyzický indikátor celkové ekonomické aktivity. „Vycházejí z empirických světových výpočtů, které ukazují, že růst elektrické energie a celkové ekonomiky jsou ruku v ruce a to obvykle s elasticitou elektřina/HDP blíží se 1.“⁶⁰ Lackóva metoda vychází z toho, že určitá část šedé ekonomiky souvisí se spotřebou elektřiny domácností. Obě metody však neberou v potaz fakt, že šedá ekonomika nemusí nutně potřebovat elektrickou energii ke své

⁵⁹JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.

⁶⁰SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. *Journal of Economic Literature* [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.

existenci a funkčnosti, takže touto metodou je možné zachytit pouze část z komplexního objemu šedé ekonomiky. Dále metody nedohledají jistý technický pokrok, který ovlivňuje spotřebu elektrické energie bez ohledu na velikost ilegálních aktivit.

1.8.2.5 Vícefaktorové kombinované metody

Zástupcem této metody je, mimo jiných, metoda nenaplněné proměnné. Tato metoda při své aplikaci vychází z předpokladu, že stínová ekonomika je ovlivňována řadou faktorů např. příspěvky na sociálním pojištění, reálné a vnímané daňové zatížení, daňová morálka, zatížení z předpisů a regulačních zásahů státu, míra nezaměstnanosti, cenová inflace a disponibilní příjem. Dále lze tuto metodu charakterizovat různými ukazateli např. růst reálného HDP, míra účasti na trhu práce, odpracovaná doba v oficiální ekonomice atd. Nyní je tato metoda brána spíše jako metoda průkopnická. V současné době se jako příklad této skupiny metod uvádí metoda DYMIMIC vycházející z podobné logiky postupu jako metoda nenaplněné proměnné.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V této části práce bude analyzován stav, či lépe odhadnuta velikost stínové ekonomiky v České republice, a tento stav bude následně porovnán statistickým odhadem podílu stínové ekonomiky na HDP v rámci Evropy a České republiky. Závěr práce pak bude obsahovat určité vyhodnocení, a případné řešení zjištěné situace z komplexního i dílčího pohledu. Z teoretické části je patrné, že popisované metody měření mohou vzbuzovat a také vzbuzují částečnou nedůvěru. Konstrukce popsaných metod měření většinou nevystihuje a nezahrnuje všechny aspekty, které stínová ekonomika zahrnuje. Vlivem těchto fakt vzniká otázka: „Zda lze stínovou ekonomiku obsáhnout?“ Vypočítané odhady je třeba brát jako sice statisticky podložené, ale které nemusí odrážet skutečnou realitu, stínové ekonomiky v České republice. Česká republika se po poměrně dlouhém čekání stala v roce 2004 členem EU, proto s touto velmocí bude kalkulováno v rámci stanoveného cíle práce. Vstupem České republiky do Evropské unie republika získala i ztratila. Nyní je součástí jednotného evropského trhu, který má své pravidla a svá nařízení, která vzala České republice její identitu. Česká republika se i nyní, po 25 letech pádu komunismu, často spojuje s tímto režimem. Analýzou stavu stínové ekonomiky v České republice a následnou komparací bude provedeno, mimo jiného, i cílem, zjištění, zda Česká republika obstojí v komparaci s ostatními a případně i rozvinutějšími státy Evropy, které se s komunistickým režimem nemuseli potýkat. Jako podpůrnou složkou při analýze bude využita i monetární metoda měření P. Gutmanna.

2.1 Analýza stínové ekonomiky v ČR

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, stínová ekonomika a její sledování mělo v České republice poměrně pozdní nástup. Komplexní odhady velikosti stínové ekonomiky České republiky jsou uvedeny až v průběhu 90. let, ale i těchto komplexních odhadů je relativně málo. Ovšem debaty, studie a články, které se zaměřují na konkrétní a dílčí oblasti této problematiky, typu daňové úniky, korupce, práce na černo atd. jsou hojně zastoupeny již řadu desetiletí. Tento aspekt může být způsoben vnímáním české i československé odborné i laické veřejnosti jako významný problém území, což je ovšem pouze polemika.

2.1.1 Faktory ovlivňující stínovou ekonomiku v ČR

Lze konstatovat, že existence stínové ekonomiky je nevyhnutelným faktem, o kterém nelze příliš polemizovat. Ovšem lze polemizovat, či lépe analyzovat příčiny

míry stínové ekonomiky v jednotlivých zemích. Každá země, i když je třeba součástí jednotného systému, ale i samostatná a nezávislá země, má svá specifika a své komplikace z hlediska legislativy, daňových povinností, zákoníku práce atd. Cílem této práce je analýza stínové ekonomiky, což mimo měření a výpočtů zahrnuje i analýza jednotlivých příčin či faktorů, které existenci stínové ekonomiky podporují a doprovázejí. Níže jsou rozebrány klíčové faktory stínové ekonomiky České republiky.

2.1.1.1 Daně a sociální pojištění

Daně jsou klíčovým zdrojem příjmu státu. V minulosti, před rokem 1989, kdy nastal pád komunismu, vlastnila Česká republika i tzv. státní podniky, které byly také podstatnou složkou příjmů. Ovšem nástupem demokracie, narůstání schodku státního rozpočtu, byly tyto státní podniky postupně rozprodány do soukromého vlastnictví a stát je nyní z 87 % závislý na výběru daní a sociálního zabezpečení, což znázorňuje níže uvedená tabulka č. 5.

Tabulka 5: Složení příjmů státního rozpočtu v ČR v letech 2013 – 2014, v mld. Kč

<i>Ukazatel</i>	<i>Státní rozpočet 2012</i>	<i>Státní rozpočet 2013</i>	<i>Diference 2012 – 2013</i>
<i>Daňové příjmy celkem</i>	945,5	939,1	-6,4
<i>v tom: příjmy z daní a poplatků</i>	561,5	558,2	-3,3
<i>pojistné na soc. zabezpečení</i>	384	380,9	-3,1
<i>Nedaňové a kapitálové příjmy, přijaté transfery</i>	139,2	145,8	6,6
<i>Příjmy celkem</i>	1084,7	1084,9	0,2

Zdroj:[50]

Stát tyto příjmy využívá na provoz administrativy, na provoz veřejné správy, na humanitární pomoc atd. Obyvatelé platí za svou národnost, za své zdroje příjmů, za vlastnictví movitého i nemovitého majetku, za své závazky vůči státu atd. daně a sociální pojištění. V Evropě je podíl skladby státních příjmů, odlišný, ovšem daně zde tvoří nadpoloviční složku příjmů, což je znázorněno v obrázku č. 6. Ovšem vize rychlého zbohatnutí, či úspora získaných finančních prostředků iniciuje tuto povinnosti více či méně úspěšně obcházet. V případě, že existuje diference mezi celkovými náklady na práci v oficiálním sektoru a neoficiálním sektoru, je zde také impuls obyvatel přejít na stínové aktivity. Při ovlivňování stínové ekonomiky je také důležitá složitost a vlastní nastavení daňového systému. Nepřehlednost a složitost daňového systému umožňuje vznik stínových aktivit. „Dle hodnocení světové banky

a PWC jsou české daně jedny z nejsložitějších na světě. V celkovém žebříčku v roce 2013 obsadila Česká republika 122. místo, v roce 2014 119. místo. Vyplňování tiskopisů je v České republice složitější a časově náročnější než ve vyspělých zemích. České podniky tráví vyplňováním daňových přiznání 413 hodin ročně, tedy nejvíce ve středoevropském regionu. Ukázala to studie Světové banky a skupiny PWC. Daňová zátěž zůstává v Česku nadprůměrná, celosvětově tráví firmy řešením daňových otázek 264 hodin ročně. Nejmenší daňovou zátěž vykazují státy Blízkého východu. V České republice daňové zatížení z roku 2013 vzrostlo. Podíl všech daní a odvodů na zisku, které musí modelová firma zaplatit, se zvýšil na 48,5 % z původních 48,1 %. Celosvětový průměr je 40,9 %.⁶¹ Co se týče samotného daňového zatížení je v České republice rovněž vysoké. Tímto aspektem může docházet k daňovým únikům a machinacím. Člověk je vynalézavý a daňové úniky jsou v nepřehledném systému těžko kontrolovatelné a tyto kontroly jsou pro stát velmi nákladné. Vztah mezi daňovými příjmy státu a sazbou daně znázorňuje tzv. Lafferova křivka. Ze zobrazení křivky vyplývá klíčový aspekt: Když míra zdanění roste, mají přírůstky pro stát klesající trend. Lafferova křivka a její vazba na stínovou ekonomiku je znázorněna na obrázku č. 7.

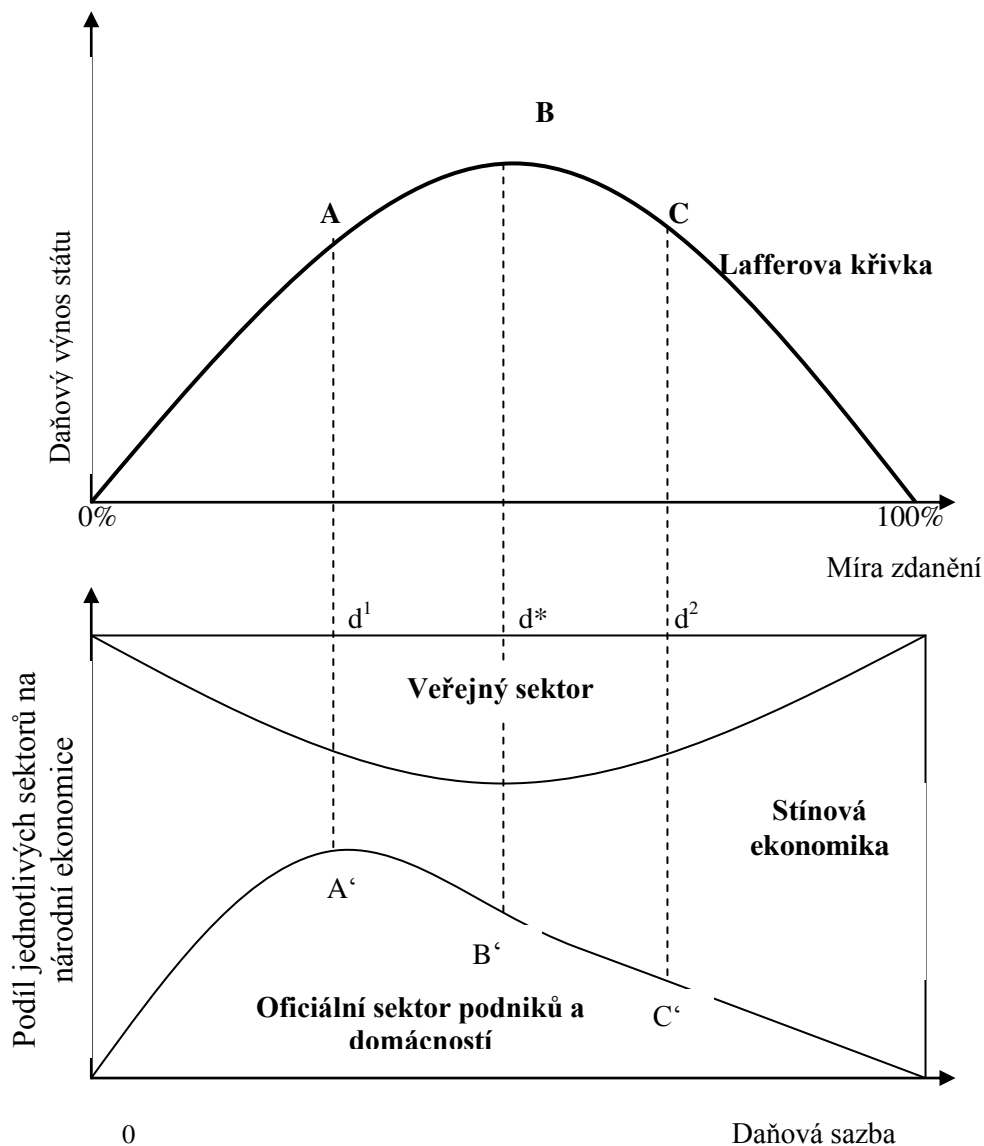

Obrázek 6: Složení celkových státních příjmů Evropy

Zdroj:[34]

Sled složek je v následném pořadí: Daně, čisté sociální příjmy, tržní produkce a platby za netržní produkci, příjmy z vlastnictví a ostatní.

⁶¹BYZNYSIHNED. Česko má nejsložitější daňové předpisy v regionu. [online] 20. 11. 2014 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63148160-ceske-firmy-sravi-413-hodin-rocne>>.

Obrázek 7: Korelace daňového výnosu, daňové sazby a rozvoje stínové ekonomiky

Zdroj: upraveno podle [7 a 31]

Kde Lafferova křivka:

Osa x představuje míru zdanění příjmu obyvatel,

Osa y představuje celkové daňové příjmy státu,

Bod B představuje maximum křivky, zvyšuje-li se daňové zatížení, klesá daňový příjem státu.

Kde u podílu jednotlivých sektorů národní ekonomiky:

Bod A je optimální daňová sazba, daňový výnos státu je maximální.

V bodě B je daňový výnos státu maximální, dochází však k nárůstu stínové ekonomiky a to na úkor zmenšení.

Bod C zvýšení daňové sazba až na úroveň d^2 , ale výnosy pro stát klesají. Zmenšuje opět veřejný sektor a sektor skrytý roste.

Odborníci, resp. ekonomové se poměrně jednohlasně shodují, že efektivní a pozitivní pro celkovou výkonnost hospodářství je nižší zdanění. Otázkou je, proč je tedy v Evropě a České republice zakořeněn, či spíše preferován sociální stát? Klíčový je vztah k rovnostářství ve společnosti. Občané preferují poměrně solidární, rovnoměrné rozdělení prostředků mezi lidi, a to i za cenu nižší celkové výkonnosti. Není normativem, že vysoké průměrné HDP na obyvatele je zárukou kvalitního života všech obyvatel. Pro ilustraci výše uvedeného aspektu poslouží ukazatel podílu obyvatelstva, které žije pod oficiální hranicí chudoby. „Z hlediska HDP na obyvatele podle parity kupní síly si nejlépe vede Lucembursko se 138 %.⁶² s počtem chudých 15,9 %,“⁶³ celkové HDP na obyvatele je znázorněno v tabulce č. 5. HDP na obyvatele podle parity kupní síly České republiky je 80 %⁶⁴ a s počtem chudých ve výši 8,6 %.⁶⁵

⁶²AKTUÁLNĚ. Česko už zase dohání Evropu. Nové porovnání HDP. [online]. 21. 06. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/porovnani-hdp-na-hlavu-cesko-evropa/r~2ce04b9cf87811e3a948002590604f2e/>>.

⁶³FINANCE. Každý šestý Evropan je „chudý“. [online]. 21. 11. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/432528-kazdy-sesty-evropan-je-chudy/>>.

⁶⁴AKTUÁLNĚ. Česko už zase dohání Evropu. Nové porovnání HDP. [online]. 21. 06. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/porovnani-hdp-na-hlavu-cesko-evropa/r~2ce04b9cf87811e3a948002590604f2e/>>.

⁶⁵FINANCE. Každý šestý Evropan je „chudý“. [online]. 21. 11. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/432528-kazdy-sesty-evropan-je-chudy/>>.

Tabulka 6: Počet chudých v jednotlivých zemích v %,

Tabulka 7: Srovnání zemí podle skutečné individuální spotřeby (AIC)

ZEMĚ	Chudí občané v %	ZEMĚ	AIC	HDP na hlavu
Česko	8,6	Lucembursko	138 %	264 %
Nizozemí	10,4	Německo	125 %	124 %
Finsko	11,8	Rakousko	119 %	129 %
Dánsko	12,3	Švédsko	118 %	127 %
Slovensko	12,8	Dánsko	115 %	125 %
Francie	13,7	Belgie	114 %	119 %
Maďarsko	14,3	Finsko	114 %	112 %
Rakousko	14,4	Francie	113 %	108 %
Slovinsko	14,5	Velká Británie	113 %	106 %
Švédsko	14,8	Nizozemsko	108 %	127 %
Belgie	15,1	Irsko	97 %	126 %
Kypr	15,3	Itálie	97 %	98 %
Irsko	15,5	Kypr	92 %	86 %
Malta	15,7	Španělsko	91 %	95 %
Lucembursko	15,9	Malta	83 %	87 %
Velká Británie	15,9	Řecko	82 %	75 %
Německo	16,1	Litva	78 %	74 %
Polsko	17,3	Slovinsko	77 %	83 %
Estonsko	18,6	Portugalsko	76 %	75 %
Portugalsko	18,7	Polsko	74 %	68 %
Itálie	19,1	Slovensko	73 %	76 %
Lotyšsko	19,4	Česká republika	72 %	80 %
Chorvatsko	19,5	Lotyšsko	67 %	67 %
Španělsko	20,4	Estonsko	63 %	72 %
Litva	20,6	Maďarsko	63 %	67 %
Bulharsko	21,0	Chorvatsko	61 %	61 %
Rumunsko	22,4	Rumunsko	54 %	54 %
Řecko	23,1	Bulharsko	49 %	47 %

Zdroj: upraveno podle [36 a 17]

Česká republika versus daňové úniky

„Česko má aktuálně problém s daňovými úniky. Dochází k nim zejména v oblasti daně z přidané hodnoty (DPH) a spotřebních daní. Výpadky z příjmů vzrostly ze 17 % v roce 2011 na 22 % v roce 2012, ukázala nedávno zveřejněná studie Evropské komise. To je vysoko nad průměrem EU, který činí 16 %. V posledních letech navíc vidíme spíše negativní trend, takže se Česká republika k průměru nepřibližuje. Hůře už jsou na tom v Evropské unii pouze Chorvatsko a Kypr. Evropská komise proto Česku doporučuje v boji s daňovými úniky přidat. Zahrnula to do každoročních doporučení, která členským zemím uděluje v rámci takzvaného Evropského semestru. Česká vláda se už daňové úniky řešit snaží prostřednictvím

tzv. Kobry. Kobra je pracovní skupina složená z úředníků daňové správy, příslušníků celní správy a policie. Vznikla v červnu 2014 a jejím úkolem je zlepšovat spolupráci těchto složek. Evropská komise si všímá i dalších českých snah. U DPH je to širší definice nespolehlivého plátce a přenesení daňové povinnosti na širší skupinu zboží a služeb. Mezi připravovaná opatření patří kontrolní hlášení DPH a zejména elektronická evidence tržeb. Podle Komise mohou mít tyto kroky šanci k lepšímu výběru daní přispět, skutečný dopad ale nelze předem odhadovat.⁶⁶

Vláda versus práce na černo

O tomto boji toho bylo napsáno již mnoho. Jediný relevantní závěr z těchto výstupů je ten, že pomyslnou válku vláda s menšími úspěchy prohrává.

Vláda využívá de facto dvou prostředků. Za první prostředek lze označit snížení zdanění či komplexní administrativní zátěž a za druhý zvýšení represe. Prvotně pozitivní snížení daní, nemusí být paradoxně pro obyvatelstvo výhodné. Snížení daní např. u sazby sociálního zabezpečení zajistí pokles podílu nelegální práce, ale v souladu s tímto krokem se může do potíží dostat celý sociální systém. Dalším důsledkem či výstupem je, že i kdyby tato sazba byla na poloviční hranici, stále by se práce načerno vyplácela, i když s menším efektem. Druhé řešení je zvýšit represivní opatření, což vláda aktuálně aplikuje. Za práci na černo hrozí obrovské sankce a pokuty. Samotné regresivní opatření lze identifikovat jako posílení kontrolních orgánů. Např. u kontroly zaměstnanosti a dodržování zákoníku práce v plném znění kontroluje úřad práce zaměstnavatele, kde provádí náhlé a neohlášené kontroly. Úřady práce aktuálně potřebují více těchto kvalifikovaných lidí. Tito kontrolní inspektoři se musejí dostatečně orientovat v odpovídající legislativě. Vzhledem k možné korupci, měli by být i dobře finančně ohodnoceni. Korupce je zcela jiné téma, které lze analyzovat hodiny a z různých pohledů, ale v tomto případě by bylo k úvaze, zda by inspektoři úřadu práce sami neiniciovali podnět k úplatku od zaměstnavatele a v případě kladné reakce od zaměstnavatele by následovala tvrdá sankce, tímto postupem, by se mohla možnost korupce zdatelně snížit, protože v rozšíření informace, že je zaveden i tento postup, by si nikdy nebyli jisti, zda je o reálnou korupci ze strany inspektora či právě korupci „nahranou“.

Výše uvedené nástroje v boji proti černé práci se využívají poměrně dlouho a je jisté, že nástin či konstrukce nových postupů je dosti limitovaná, ale Česká republika by se mohla

⁶⁶DENKOVÁ, D. Komise: Český systém pro výběr daní je složitý, zjednodušení nepřichází. [online]. 02. 06. 2015[cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/komise-cesky-system-pro-vyber-dani-je-slozity-zjednoduseni-neprichazi-012683#sthash.BZW1eW3g.dpuf>>.

inspirovat s kroky v zahraničí, které byly poměrně efektivní. Příkladů ze zahraničí je poměrně mnoho, ale pro ujasnění představy budou uvedeny, alespoň některé z nich.

V Německu zavedli nařízení, které stanovilo, že dočasní zaměstnanci budou muset dostávat stejný plat, jako zaměstnanci s trvalým pracovním úvazkem, kteří dělají stejnou práci. Dále zavedlo, že za určitých podmínek bude dočasné zaměstnávání povoleno i ve stavebnictví, což bylo původně přísně zakázáno. Francie výrazně zjednodušila proces při najímání a následném uhrazení služeb pracovníků na domácí práce.

2.1.1.2 Aspekt konstrukce daňového systému

Vlastní stavba a složitost celého daňového systému v České republice ke stínové ekonomice přispívají. Obecně lze konstatovat, že čím je daňový systém složitější a komplikovanější, tím je posléze snazší aplikovat účetní machinace a jiné operace, které mají za jediný cíl daňový únik. Legální daňový únik, vzhledem k jeho definici nelze přímo zařazovat do stínové ekonomiky, ale může to být výrazný aspekt, který snižuje daňové příjmy státu. Z tohoto důvodu je efektivní zaměřit pozornost i na tuto oblast ve formě zkvalitnění legislativy.

„Daně zasahují do života životů občanů všude na světě, ať už ve formě přímých, nepřímých daní či výší sociálního pojištění, které je v podstatě taky daní. Země Skandinávie jsou oblíbeným cílem zahraničních investorů, i když jsou zde daně vůbec nejvyšší. Důvodem je vysoká vzdělanost občanů, legislativní vyspělost a jednoduchá administrativa. Celkové daňové zatížení v zemi je v členských zemích Evropské unie podstatně vyšší než v ostatních vyspělých zemích světa. Země Evropské unie mají výrazné sociální cítění. Občané nalézající se v složitých životních situacích (zdravotní problémy, dlouhodobá nezaměstnanost...) mají zaručeny finanční prostředky na obstarání nejzákladnějších lidských potřeb. O těchto vymoženostech si v ostatních zemích světa mohou lidé nechat jenom zdát. V Asii či Jižní Americe jsou občané odkázáni především na sebe a svou rodinu.

Kritéria hodnocení

Do indexu složitosti daňové soustavy dle Světové banky jednotlivých členských zemí Evropské unie se promítlo zejména:

- celkový počet vybíraných daní na území státu (čím více, tím horší umístění)
- časová náročnost na splnění všech daňových povinností (jak pro drobné podnikatele, tak pro velké společnosti),
- počet výjimek a rozdílných přístupů k vypočtení daňové povinnosti,

- rozsáhlost jednotlivých právních norem upravujících daňové povinnosti
- zda se daň odvádí pouze centrálně nebo i do obecních či místních rozpočtů.⁶⁷

„Dle hodnocení Světové banky a PWC jsou české daně 117. nejsložitější na světě. Složitá administrativa a časová náročnost trápí české podnikatele a firmy. Přitom platí, že kde jsou daně jednodušší, tam mají podnikatelé lepší podmínky pro svůj byznys. Z členských zemí OECD má nejlepší hodnocení Irsko (5. místo), Kanada (11. místo), Lucembursko (14. místo), Dánsko (15. místo) a Švýcarsko (16. místo). V příložené tabulce máme uvedeno pořadí prvních deseti zemí a potom jsou již pro srovnání uvedeny pouze vybrané země OECD. Na posledním 183. místě je Venezuela.

Česko až 117. místo. Podnikatelé a firmy by určitě přivítali zjednodušení daní. Snížení daňového zatížení se nedá vzhledem k rostoucímu zadlužení očekávat. Prostor pro snižování a zjednodušování daňových povinností a administrativy však v Česku je. Česko totiž patří mezi země, kde je zavedeno nejvíce daní. Administrativa spojená s vyplněním jednotlivých daňových přiznání je složitá, stejně jako samotný výpočet daňové povinnosti (příliš mnoho výjimek, slev...). Negativně je v Česku hodnocena především velmi vysoká časová a byrokratická zátěž spojená s placením všech daní a povinných odvodů a příspěvků pro firmy. Počet formulářů, které musí každý měsíc společnosti vyplňovat je značný. Samotné daňové zatížení je rovněž poměrně vysoké. Při odborných debatách o daňové soustavě v Česku by se nemělo diskutovat pouze o daňových sazbách, ale i o způsobech, jak daňovou soustavu zjednodušit. Jednoduché daně podporují růst domácí ekonomiky.⁶⁸

2.1.1.3 Sociální transfery

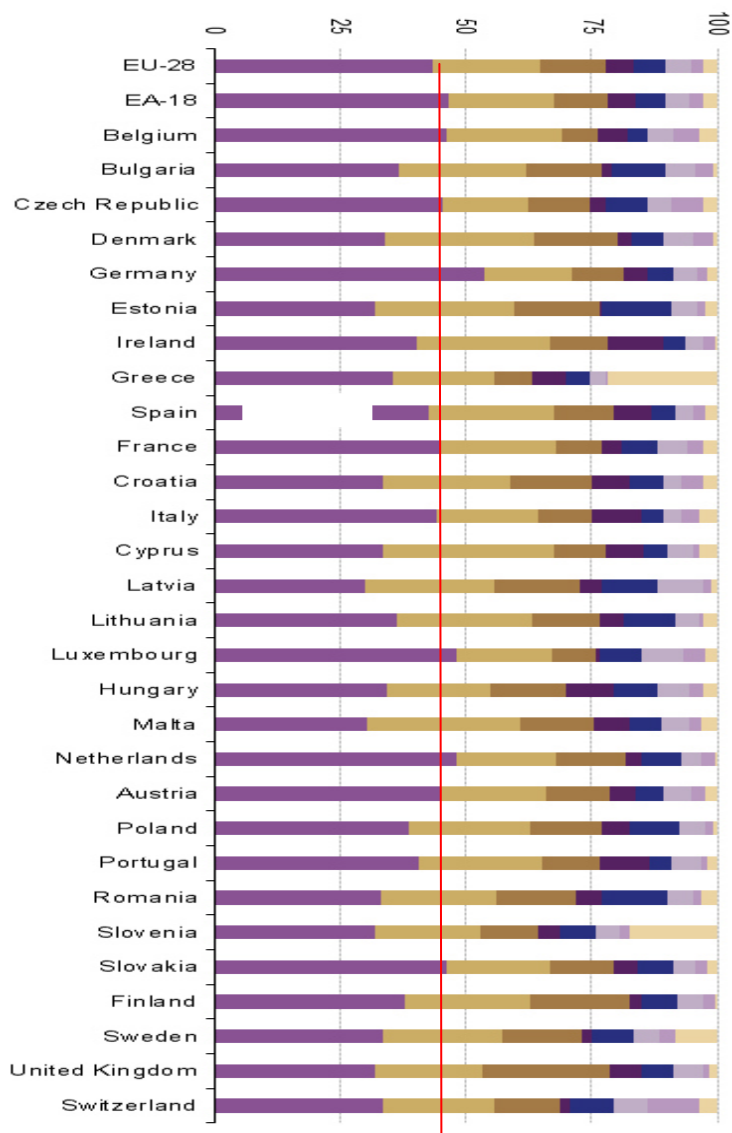
Z obecného hlediska jsou sociálními transfery vládní výdaje v podobě podpory a dávek, ze kterých není požadována žádná protihodnota či služba.

Sociální transfery zahrnují dávky nemocenského pojištění, podporu v nezaměstnanosti, dávky důchodového pojištění, rodičovský příspěvek, sirotčí příspěvek, vdovský příspěvek, příspěvek pro sociálně slabé, pomoc v hmotné nouzi atd. Poměrně velkým a rozsáhlým problémem je zneužívání těchto dávek; zejména podpora v nezaměstnanosti motivuje řadu lidí, kteří spekulují, jak co nejvíce získat od státu, aby pracovali v neoficiálním sektoru a zároveň pobírali dávky od státu. Jejich celkový příjem je tedy vyšší, ale část tohoto příjmu není zdaněna. Dochází tím k daňovým únikům. V obrázku č. 8 jsou graficky znázorněny hlavní

⁶⁷GOLA, P. Složitost daní v Evropské unii. [online]. 09. 03. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <<http://finexpert.e15.cz/slozitost-dani-v-evropske-unii>>.

⁶⁸PARLAMENTNÍLISTY. Český daňový systém je složitý. Lépe to umí v Irsku, Dánsku nebo v Británii. [online]. 13. 04. 2012 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Cesky-danovy-system-je-slozity-Lepe-to-umi-v-Irsku-Dansku-nebo-v-Britanii-229176>>.

položky vládních výdajů jednotlivých zemí, včetně České republiky. Z grafu je patrné, že Česká republika je v objemu výdajů na sociální transfery mezi zeměmi, které na sociální dávky atd. vydávají v komparaci ostatních zemí nejvyšší částky na tyto výdaje.

Obrázek 8: Graf zobrazující hlavní položky vládních výdajů za rok 2013

Zdroj:[34]

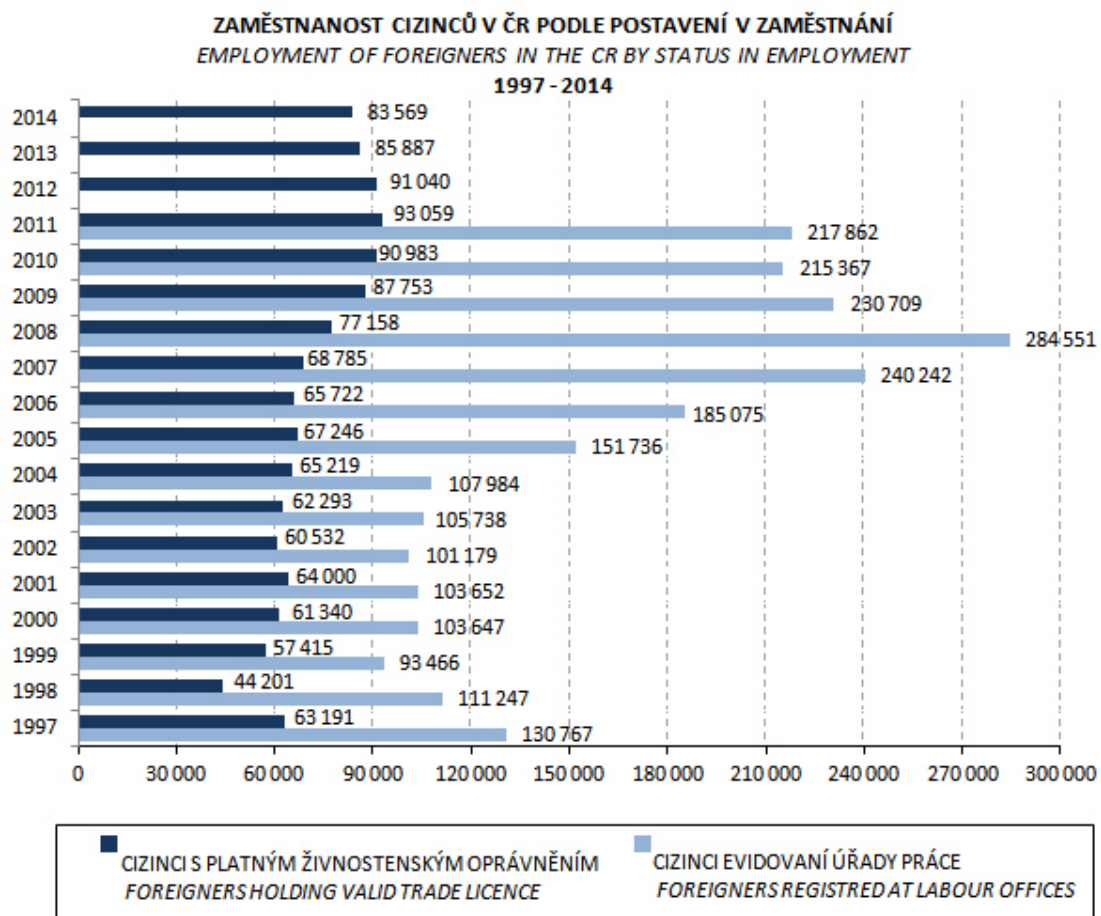
Sled složek je následující: Sociální platby, náhrady zaměstnancům, mezispotřeba, příjmy z vlastnictví, tvorba hrubého fixního kapitálu, jiné běžné platby, placené dotace, ostatní.

2.1.1.4 Migrace obyvatelstva

V rámci OECD zemí se s imigranty potýká zejména Německo. Vlnu nenávisti vůči imigrantům zažila v roce 2013 i Francie. V současné době roste nezaměstnanost napříč

Evropou a přistěhovalci jsou často ochotni pracovat za minimální mzdu, načerno, bez sociálního pojištění a horších pracovních podmínek. Zaměstnávání cizinců na černo nepostihuje ve stejné míře všechny sektory ekonomiky, ale především tam, kde je využívána málo kvalifikovaná, dočasná, sezónní či příležitostná práce, např. stavebnictví, pohostinství atp.

V České republice v současnosti pracuje podle oficiálních statistik kolem 327 000 cizinců. Odhadovat, kolik cizinců tu pracuje nelegálně, je však krajně obtížné. Ovšem z obecného pohledu lze konstatovat, že v České republice je mnoho cizinců i tuzemců, kteří jsou ochotni pracovat načerno. I přes skutečnost, že takový zaměstnanec nepožívá právní ochrany, má většinou minimální mzdu, nemá hrazené zdravotní ani sociální pojištění atd., se to pracovníkovi stále vyplatí. Vlády, které zavedly přísné imigrační předpisy, mají o jeden problém, který podporuje růst stínové ekonomiky, méně. Např. u australského pobřeží se vylodila loď s imigranty. Australská vláda reagovala tak, že zaplatila přepravcům, aby imigranty odvezli do jiné země. Ano, poněkud drastické a radikální, ale vláda se obávala obrovského nárůstu práce na černo, nepokojů, kriminality atd. Následující obrázek zobrazuje počet evidovaných cizinců na úřadu práce a počet cizinců, kteří vlastní živnostenské oprávnění. Je patrné, že příliv cizinců do ČR, až na drobné nuance, má neustále progresivní trend.

Pozn.: Z důvodu integrace informačních systémů MPSV nejsou údaje za cizince evidované úřady práce od roku 2012 k dispozici.

Obrázek 9: Graf zobrazující zaměstnanost cizinců v ČR podle postavení v zaměstnání

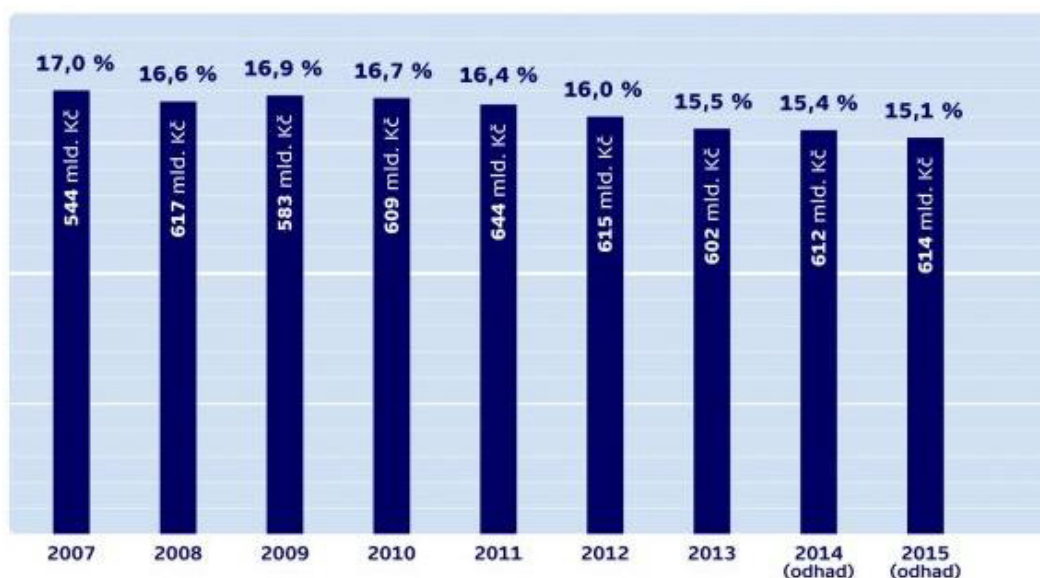
Zdroj:[21]

2.1.2 Odhad stínové ekonomiky v České republice

„Česká republika nepatří k zemím s největšími podvody v ekonomice. Objem nelegálního trhu je však obrovský a od roku 1989 výrazně vzrostl. Podíl šedé ekonomiky, tedy méně závažnějších, ale rozsáhlejších podvodů činí asi 15 % z českého HDP. Kšeftování s cementem nahradily karuselové podvody s naftou, úplatek instalatérovi nebo řezníkovi za podpultové maso vystřídala platba z ruky do ruky, bez dokladu, a tedy bez placení daní. Místo melouchářů nastoupili k práci načerno nikde neevidovaní cizinci nebo lidé pobírající podporu na úřadech práce. Úspěšné a nejrozsáhlejší modely okrádání si podvodníci vyzkoušeli hned na začátku devadesátých let. Transformující se ekonomika, privatizace

podniků a nezkušené úřady nahrály rozsáhlým podvodům se zbožím, jako jsou třeba pohonné hmoty.⁶⁹

„Podíl stínové ekonomiky na tuzemském hrubém domácím produktu tedy vychází za rok 2014 na 15,4 %. Česko je v této oblasti stále pod evropským průměrem, ten činí 18,5 %, což činí 2,5 bilionu EUR. Ve východní Evropě je průměr ještě vyšší: 24,4 %. Oproti Rakousku nebo Švýcarsku je však podíl šedé ekonomiky v ČR zhruba dvojnásobný. Objem šedé ekonomiky v Česku v r. 2014 stoupl zhruba o 10 miliard na 612 miliard korun. V roce 2015 by měl mírně stoupnout na 614 miliard Kč. Vyplývá to ze studie karetní společnosti Visa s názvem Šedá ekonomika v České republice.⁷⁰ Z hlediska vývoje objemu stínové ekonomiky vypracovala společnost Visa Europe a A. E. Kearney studii o aktuálním objemu stínové ekonomiky v České republice, ale zhotovila i studii vývoje Stínové ekonomiky v České republice. Tento vývoj je znázorněn v obrázku č 10.

Obrázek 10: Graf zobrazující vývoj objemu stínové ekonomiky v poměru k celkovému HDP v ČR od roku 2007

Zdroj:[20]

Z grafu je patrné, že z hlediska poměru stínové ekonomiky v ČR od roku 2007 vykazuje procentuální poměr stínové ekonomiky a produkované HDP klesající směr. Ovšem z hlediska

⁶⁹BYZNYSLIDOVKY. V šedé ekonomie se točí stamiliardy. [online] 14. 12. 2014 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://byznys.lidovky.cz/v-sede-ekonomice-se-toci-stamiliardy-tvori-16-procent-ceskeho-hdp-p8d-/statni-pokladna.aspx?c=A141212_170803_statni-pokladna_pave>.

⁷⁰BYZNYSIHNEDE. Šedé ekonomice se v Česku daří. Proteče jí více než 600 miliard korun. [online] 30. 01. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63458820-sede-ekonomice-se-v-cesku-dari-protece-ji-vice-nez-600-miliard-korun>>.

objemu v mld. Kč je tento trend růstový. Je tedy patrné, že Česká republika produkuje větší HDP, ve které se ale zvyšuje objem stínové ekonomiky.

„Výše uvedená studie, na které se podílela společnost VISA, ukázala na vztah šedé ekonomiky a elektronických plateb. Při nárůstu elektronických plateb o 10 % na obyvatele by se prý za čtyři roky mohl podíl státem nekontrolované ekonomiky snížit o 4 až 6 %. Konkrétně v České republice by častější využívání elektronických transakcí mohlo „ušetřit“ 40 miliard. V Česku se podíl šedé ekonomiky od roku 2009 snížil o téměř dvě procenta. ČR je na tom nyní po Slovensku nejlépe ze zemí východní Evropy. Stínová ekonomika zahrnuje především práci na černo (až ze dvou třetin), při které unikají státu daňové příjmy. Další část plyne z takzvaného přehodnocování, k němuž dochází při hotovostních platbách například u malých obchodů, barů, taxislužeb, kdy dojde k nahlášení jen části příjmu.“⁷¹

2.1.3 Aktuální odhad stínové ekonomiky dle Gutmannovy metody v ČR

Výše byl uveden odhad objemu stínové ekonomiky podle společností, které se v pravidelné frekvenci na stínovou ekonomiku zaměřují a to nejen v České republice, ale i z globálního pohledu. V teoretické části byly představeny metody měření, kterými lze stínovou charakteristiku, odhadem, změřit. V této práci bude pro autorský stínové ekonomiky vypočten dle metody Petera Gutmanna.

Jak již bylo uvedeno, tato metoda definuje, že transakce ve stínové ekonomice probíhají především prostřednictvím hotových peněz. Dále se předpokládá, že v určitém roce ekonomiky, v měřené historii země, existoval rok, který byl bez stínové ekonomiky. Tento rok bude výchozí rok pro výpočet a označuje se jako tzv. referenční či základní rok. Po stanovení referenčního roku bude zjištěn poměr mezi hotovostí (C) a vklady na viděnou (H) v tomto referenčním roce. Tento poměr C/D je brán jako přirozený poměr, kdy je stínová ekonomika velmi omezená či téměř nulová. Následné zjištěné odchylky od tohoto referenčního poměru je považována za pokrytí potřeb stínové ekonomiky. Pro tuto práci bude stěžejná a analyzovaný rok 2014. V tomto roce budou zjištěné vklady na viděnou, které se označují jako D* a jsou zjistitelné ze statistik České národní banky. Klíčové je zjištění skutečného rozsahu hotovostí C*, což bude zjištěno komparací přirozeného poměru z referenčního roku C/D a z výstupu tohoto poměru bude zjištěna veličina C*. Posledním krokem procesu výpočtu je zjištění rychlosti oběhu peněz v ekonomice.

⁷¹ČT24. Šedá ekonomika je v kondici. [online]. 30. 01. 2015 [cit. 2015-05-03]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/300021-seda-ekonomika-je-v-kondici-loni-ceskem-proteklo-pres-600-miliard/>>.

Jako referenční rok pro výpočet stínové ekonomiky byl zvolen rok 1993. V tomto roce lze věřit, že poměr mezi hotovostmi C a penězi na viděnou D odrážel skutečnou potřebu výhradně na oficiálním sektoru. Ovšem nelze uvažovat o nulové stínové ekonomice v tomto roce, měnovým odloučením České republiky od Slovenské, která v tomto zvoleném roce proběhla. „Toto odloučení, které zahrnovalo mnoho administrativních úkonů jako kolkování peněz či nucenou výměnou oběživa prostřednictvím uložení na účty apod. uměle vytvořila a způsobila přechodné období, lze vycházet a použít ho jako základní rok.“⁷²

Nyní bude stanoven referenční poměr, kde je prvotní stanovení hodnoty C, kterou lze zjistit z uvedené rovnice v teoretické části ve znění:

$$M1 = C + D$$

kde M1 je měnový agregát, který zahrnuje součet oběživa a netermínovaných vkladů. Měnové agregáty identifikovala ČNB, které následně řadí do skupin od M0 – M 5, kdy měnový agregát vyššího stupně v sobě obsahuje celý předchozí měnový agregát a navíc i další méně likvidní aktivum. Obsah měnových agregátů se mění v čase a každá země má obsah příslušného měnového agregátu rozdílný. Měnové agregáty se využívají především k empirické definici peněz. ČNB pomocí konkrétního měnového agregátu měří množství peněz v oběhu ČR.

Veličiny M1 a D jsou zjištěné a dále je nutno dopočítat tedy veličinu C:

$$M1 = 283 \text{ mld. Kč}$$

$$D = 236,7 \text{ mld. Kč}$$

$$M1 = C + D, \text{ z toho } C = M1 - D$$

$$C = 283 - 236,7$$

$$C = 46,3 \text{ mld. Kč}$$

Nyní je nutné stanovit poměr mezi veličinami C a D.

$$C/D = \frac{C}{D} = \frac{46,3}{236,7} = 0,195606 = 19,6 \%$$

Přirozený poměr v roce 1993 je tedy stanoven na 19,6 %. Z tohoto poměru tedy budeme odvozovat veličinu C*. Rozdíl mezi skutečně naměřeným množstvím oběživa pro daný rok (C1) a množstvím oběživa potřebným pro oficiální sektor (C*) zastupuje množství oběživa potřebné pro šedý sektor dané ekonomiky (CS).

K výpočtu velikosti šedé ekonomiky potřebujeme znát rychlost oběhu peněz v ekonomice V. Ta se zjistí, pokud se HDP vydělí velikostí měnového agregátu, veličiny rovněž zjistitelné z národních statistik. Pro zjednodušení celého výpočtu lze navzdory rozporům předpokládat, že

⁷²FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Soudy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217

rychlost oběhu peněz je stejná v oficiálním i neoficiálním sektoru. Pro již konkrétní výpočet stínové ekonomiky je nutné stanovit i rychlost oběhu peněz v ekonomice (V). Pro tento výpočet se používá rovnice ve tvaru:

$$V = \text{HDP}/M$$

Kde měnový agregát lze zjistit v národních statistikách.

Samotný výpočet stínové ekonomiky: Základní údaje pro rok 2014.

Poměr mezi veličinami C a D, tedy $C/D = 19,6\%$,

$$D_{14} = 2\,074,1 \text{ mld. Kč}$$

$$M1 = 2\,803 \text{ mld. Kč}$$

$$\text{HDP} = 4\,266,3 \text{ mld. Kč}$$

Velikost stínové ekonomiky se odvodí z rovnice

$$\text{Stínová ekonomika} = V \times (C_{14} - C^*)$$

$$\text{Hodnota } C_{14}: M1 = C + D$$

$$C_{14} = M1 - D$$

$$C_{14} = 2\,803 - 2\,074,1$$

$$\mathbf{C_{14} = 728,9 \text{ mld. Kč}}$$

Hodnota C^* , tedy kolik peněz náleží do oficiální ekonomiky:

$$C^* = D_{14} \times C/D$$

$$C^* = 2\,074,1 \times 0,196$$

$$\mathbf{C^* = 407,8 \text{ mld. Kč}}$$

Výpočet rychlosti oběhu peněz:

$$M \times V = P \times Q$$

$$M \times V = \text{HDP}$$

$$V = \text{HDP}/M1$$

$$V = 4\,266,3/2\,803$$

$$\mathbf{V = 1,522}$$

Konečný výpočet stínové ekonomiky pro rok 2014:

$$\text{Stínová ekonomika} = C_{14} - C^* \times V$$

$$\text{Stínová ekonomika} = (728,9 - 407,8) \times 1,522$$

$$\text{Stínová ekonomika} = 488,7 \text{ mld. Kč}$$

$$\mathbf{\text{Stínová ekonomika} = 11,5 \% \text{ HDP}}$$

2.2 Stínová ekonomika v zemích OECD

Stínová ekonomika provází poměrně tichým krokem ekonomiku nejen České republiky, ale i ekonomiku celého světa. Boj se stínovou ekonomikou prohrává nejen ČR, ale členské země OECD. Ovšem vymazat stínovou ekonomiku ze součásti oficiální ekonomiky je poměrně nelehký a ne zcela reálný úkol, který si dávají za cíl téměř všechny země OECD i celé Evropy.

2.2.1 Odhad podílu stínové ekonomiky na HDP v zemích OECD

Aktuální členské země OECD jsou: Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Japonsko, Jižní Korea, Kanada, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Maďarsko, Mexiko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a USA. V roce 2014 se míra stínové ekonomiky snížila v Kanadě a USA a zvýšila se v Austrálii z 10,2 % na 10,3 %, v Japonsku z 8,2 % na 8,4 % a na Novém Zélandu ze 7,8 % na 8 %. Z obecného hlediska literatura uvádí, že ve 25 zemích OECD došlo v roce 2014 k poklesu míry stínové ekonomiky, což se přikládá především většímu využívání oficiálního hospodářství. Ve zbylých zemích, kde stínová ekonomika vzrostla, došlo ke stagnaci ekonomiky oficiální či dále v důsledku různých politických rozhodnutí, která následně stínovou ekonomiku podpořila a zvýšila. Východní evropské státy či poměrně nové členské státy OECD jako např. Bulharsko, Kypr, Česká republika, Lotyšsko, Litva a Polsko mají vyšší podíl stínové ekonomiky oproti starším členským státům OECD jako např. Rakousko, Belgie či Německo a Itálie. Stínová ekonomika tedy velikostně roste od západu na východ. Lze i pozorovat zvýšení velikosti a rozvoje stínové ekonomiky ze Severních zemí k jižním, kdy jižní evropské země mají výrazně vyšší míru stínové ekonomiky, než ty země střední a západní Evropy. Mimoevropské rozvinuté země OECD: Austrálie, Kanada, Japonsko, Nový Zéland a USA má průměrnou hodnotu stínové ekonomiky v roce 2014 ve výši 8,6 %, což je znázorněno v příloze G. V příloze H je znázorněn vývoj stínové ekonomiky ve 28. zemích OECD v letech 2003 – 2015.

„Podíl šedé ekonomiky na tuzemském hrubém domácím produktu (HDP) tak vychází za loňský rok na 15 procent, což je pod evropským průměrem. Ten činí 18,5 %.“⁷³ Stínová ekonomika je masovým fenoménem, který spočívá v práci načerno a v nehlášení příjmů. Ekonomické podmínky a vládní úsilí měly za následek postupný pokles od roku 2011," uvedl generální ředitel Visa Europe pro Českou a Slovenskou republiku Marcel Gajdoš.

„V podílu šedé ekonomiky na HDP jsou na tom nejhůře východoevropské státy. V Bulharsku podíl šedé ekonomiky činí 31 procent, v Rumunsku, Chorvatsku, Litvě a Estonsku 28 procent. Slovensko má podíl na HDP stejný jako Česko, Maďarsko má 22 a Polsko 24 procent. Naopak proti Rakousku nebo Švýcarsku je podíl šedé ekonomiky v ČR zhruba dvojnásobný.

Faktory podporující šedou ekonomiku se podle Gajdoše liší stát od státu. "V České republice je určitá historická tolerance vůči šedé ekonomice spojena s vnímanou neefektivitou veřejného sektoru a relativně nízkými tresty za aktivity v rámci šedé ekonomiky," uvedl Gajdoš.⁷⁴

V příloze F je znázorněn objem stínové ekonomiky k HDP v jednotlivých zemích Evropy. V grafu je možné stanovit nejvyšší míru stínové ekonomiky, která se nachází v Bulharsku ve výši 31% HDP v objemu 13 mld. EUR. Česká republika, jak již bylo zmíněno, má stínovou ekonomiku ve výši 15 % HDP v objemu 24 mld. EUR. Společně se Slovenskem má Česká republika z východní Evropy nejnižší míru stínové ekonomiky. Ve východní Evropě je průměrná míra stínové ekonomiky 24,4 % HDP. Nejnižší míru stínové ekonomiky vykazuje Švýcarsko ve výši 7 % o objemu 36 mld. EUR.

„Míra výskytu stínové ekonomiky se v Evropě výrazně liší. V jiné situaci je jižní Evropa a na druhém konci skandinávské země. Rozdíl ve vnímání morálky k placení daní je v těchto regionech obrovský. Se stínovou ekonomikou se potýká i největší evropská ekonomika Německo, kde její podíl tvoří 13% HDP. Přivýdělnky „načerno“ a melouchy sice tvoří velký podíl, na druhou stranu studie Visa uvádí, že v Německu si přivydělává bokem přibližně třetina ekonomicky aktivního obyvatelstva. Nejvíce je stínová ekonomika v Evropě rozšířena ve stavebnictví, velkoobchodu a maloobchodu, hotelech a restauracích. Celé 2/3 stínové ekonomiky v Evropě představuje práce bez platné pracovní smlouvy, který se nejčastěji vyskytuje právě v již zmiňovaném sektoru stavebnictví. Zbývající 1/3 tvoří platby v hotovosti bez vystaveného dokladu. Právě stínová ekonomika. Ve světě se s nejvyšší mírou stínové

⁷³BYZNYSIHNEDE. Šedé ekonomice se v Česku daří. Proteče jí více než 600 miliard korun. [online] 30. 01. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63458820-sede-ekonomice-se-v-cesku-dari-protece-ji-vice-nez-600-miliard-korun>>.

⁷⁴Viz tamtéž

ekonomiky k poměru HDP potýká Bolívie, kde tato míra dosahovala v letech 1999 – 2005 hodnoty 66,6%.⁷⁵

Stínová ekonomika Evropy či potažmo Evropské unie plní v pravidelných intervalech tištěné i internetové deníky. Jako se poměrně intenzivně zabývá stínovou ekonomikou a jejím snížením Česká republika, snad ještě intenzivněji tuto problematiku řeší Evropa, či EU. V EU je průměrná míra stínové ekonomiky vyšší než v České republice. Dopad na tento aspekt má i fakt, že v rámci Evropy a jejich statistik míry stínové ekonomiky, jsou i zahrnuty státy východní Evropy, které výstupy ze sledované stínové ekonomiky značně zvyšují svou vysokou mírou stínové ekonomiky. „Dosavadní čísla o daňových únicích a šedé ekonomice v EU odpovídají světovému průměru vyspělých zemí v OECD. Nelegální ekonomika a daňové úniky se podílí na HDP sedmadvacítky z 22,1 %. Úniky odpovídají hodnotě 3,55 biliónů dolarů, což zhruba odpovídá HDP Německa. Největší šedou ekonomiku mají Bulharsko (35 %), Rumunsko (33 %) a Itálie (27 %). Na druhé straně stupnice je Lucembursko a Rakousko s minimálním podílem. Podívejte se na velikost šedé ekonomiky v jednotlivých zemích EU27 (v procentech, rok 2011). Začarovaný kruh vzniká v momentu, kdy stát nechá daňovým podvodníkům volnou ruku. Pak musí zvýšit daňovou zátěž slušných obyvatel. Ti jsou nuceni utíkat do šedé ekonomiky jako u nás. Další graf ukazuje míru daňových úniků v jednotlivých státech EU. Pokud by se šedou ekonomiku podařilo ze sta procent převést do oficiální ekonomiky, pak by v šestnácti zemích z evropské sedmadvacítky zmizel rozpočtový deficit. Česko by mezi tyto země patřilo také, ale za této klientelistické politické reprezentace k tomu asi těžko dojde. Objem šedé ekonomiky v Česku činí hrubým odhadem kolem 600 miliard, což je zhruba polovina rozpočtu České republiky na rok 2013. V přepočtu na HDP tvoří 16 procent.⁷⁶ Za rok 2014 činí hodnota 15 %.

2.3 Komparace Česká republika versus země OECD

Z hlediska Evropy a členských zemí OECD, Česká republika vykazuje nižší průměrné hodnoty v míře výskytu stínové ekonomiky k poměru HDP. Česká republika má stínovou ekonomiku za rok 2014 ve výši 15 % v objemu 600 mld. Kč, neboli 24 mld. EUR. Evropa má průměrnou výši stínové ekonomiky ve výši 18,5 % v objemu 2,5 biliardy EUR a země OECD mají průměrnou hodnotu ve výši 18,3 %.

⁷⁵NOVÁK, F., a L. AKRMAN. Kde nejvíce lidé podvádějí stát. [online] © 2015 [cit. 2015-06-09]. Dostupné na: <http://www.dotyk.cz/byz-07-2015/5_kde-nejvice-lide-podvadeji-stat>.

⁷⁶E-REPUBLIKA. Stíny šedé ekonomiky. [online]. 25. 03. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://e-republika.cz/article1839-Stiny-%C5%A1ede-ekonomiky>>.

Česká republika vzhledem k poměrně malému trhu, postkomunistickému režimu a poměrně direktivnímu přístupu ze strany vlády, dále vzhledem k nižší míře prevence oproti regresi se stínovou ekonomikou bojuje poměrně jednosměrně oproti Evropě a zeměmi OECD, kde jsou flexibilnější, a využívají více prevence než regrese. Prevence spočívá především ve zjednodušení administrativy, ve zpřístupnění zaměstnání v domácnostech atd. Z celkového pohledu Česká republika zaostává za svými západoevropskými sousedy, když její podíl je dvojnásobný např. oproti Rakousku. Ovšem ČR si nevede z hlediska komparace s Evropou a zeměmi OECD nejhůře.

„Stínová ekonomika České republiky přesahuje 600 miliard Kč, což je ekvivalent 16 % HDP. V regionu střední a východní Evropy je na tom lépe pouze Slovenská republika s 15%. Stínová ekonomika přišla v roce 2014 Evropu na 2,1 bilionů euro (18,5% celoevropského HDP). Podle studie společnosti Visa Europe byla ekonomická krize v Evropě silným impulsem pro většinu evropských vlád k přijetí opatření proti stínové ekonomice a konsolidaci rozpočtů.

I česká vláda podnikla kroky ke snížení úrovně stínové ekonomiky a řešení problému zaměstnávání osob „načerno“. Pozměňovací návrh legislativy byl schválen v roce 2012. Osobám pracujícím v rámci tzv. „švarcsystému“ může být podle nové legislativy uložena pokuta až do výše 100 000 Kč a společnostem až do výše 10 000 tis Kč.⁷⁷

Česká republika má ve výskytu či příčinách stínové ekonomiky, oproti komplexní Evropě, svá specifika, na kterých se poměrně jednotně shoduje nejen veřejnost, ale i odborníci z řad ekonomů.

Na internetových diskuzích, lze pozorovat jednotný názor, který ukazuje „na špatného“ viníka stínové ekonomiky, totiž na stát, místo aby ukázal na současnou pravicovou vládu. Slušní podnikatelé v Česku se tedy mají programově realizovat ve sféře šedé ekonomiky. Ta prý netrpí státními byrokraticko-regulačními zásahy a jako jediná prý vyznává tradiční podnikatelské hodnoty a pravidla volného trhu. A tato ekonomika také u nás mohutně roste, tempem kolem 10 % ročně. Autor blogu nabízí z hlediska své logiky jediný přijatelný závěr. *Šedá ekonomika je tedy obranou týraného hostitele před čím dál více nenažranými parazity. Dnes v ČR tvoří hodnoty jako téměř 30 % HDP. To jsou desetitisíce lidí, miliardy korun. Je chyba na straně lidí podnikajících bez papírů, či na straně státu, který nastavil tak nesmyslná pravidla, že lidé raději riskují kriminál za delikt roven dnes v trestní sazbě téměř*

⁷⁷VISA. Studie Visa Europe: Elektronické platby snižují šedou ekonomiku. Česká republika má stále rezervy. [online]. © 2015 [cit. 2015-06-09]. Dostupné na: <<http://www.visa.cz/o-nas/tisk-media/tiskove-zpravy/studie-visa-europe-elektronicke-platby-snizuji-sedou-ekonomiku-ceska-republika-ma-stale-rezervy#sthash.vhslaQhl.dpuf>>.

vraždě, tedy daňový únik? Nepodnikali by ti lidé raději v klidu a v klidu platili přiměřené daně, bez dalších skrytých odvodů, poplatků či dalšího státního výpalného?

Shrnutí českého specifika neboli shrnutí jednoho začarovaného kruhu vlády: slušní podnikatelé odmítají platit zkorumpované elity, kterým omylem říkají "úředníci".

- Kalousek a Nečas fakticky nevybírají jinou daň než spotřební, což je z hlediska ekonomiky dost šílené. Co tato daň dělá s celým státem.
- Celá EU pod vlivem politické oligarchie zvyšuje daň z hlavy, tj. nepřímé daně (např. DPH a jiné spotřební daně) a sama sobě snižuje daně přímé, tj. odvod z vlastního kapitálu.
- Citace z blogu ukazuje, jak tyto daně z hlavy (DPH) ničí českou ekonomiku a likvidují legitimitu státu. A černé peníze navíc ničí ekonomické prostředí v zemi a slouží jako zdroj korupce na všech úrovních.

V České republice vznikl začarovaný kruh reinvestic vytunelovaných peněz, které byly předtím vyprány v daňových rájích. Tento systém „podnikání“ zakládá to, se označuje jako "neo-neokoloniální ekonomika".

Politické a ekonomické mafie ovládají stát a jeho prostředky skrze politickou reprezentaci na všech úrovních. Změnou zákonodárství dosáhnou toho, že české daně se legálně odkloní do systému privátních služeb a podniků, které se tváří jako obecné dobro. Z hlediska stínové ekonomiky ČR pak vzniká následující začarovaný kruh:

- Oligarchie se nalepí na stát formou koncesního podnikání,
- Kriminální oligarchie si uplatí politickou reprezentaci, která jejímu podnikání sníží daně a naopak ničí nepromyšlenou daňovou zátěží, jako je např. DPH.
- Stát je tím pádem chudý a proto oseká v rámci nynějšího šetření i základní služby jako je zdravotnictví, školství a sociální zabezpečení. Tím ztratí základní autoritu.
- Stát ze sebe dělá nepřítele občanů a dá slušným podnikatelům důvod, aby přešli do stínové ekonomiky.
- Vytváří se začarovaný kruh: stát nemá na nic peníze, a proto jeho služby přebírá soukromý sektor, což znamená další prostor pro korupci a pro zdražení služeb tam, kde to umožní přirozený monopol (školství, zdravotnictví, atd.).⁷⁸

⁷⁸E-REPUBLIKA. Stíny šedé ekonomiky. [online]. 25. 03. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://e-republika.cz/article1839-Stiny-%C5%A1ede-ekonomiky>>.

2.4 Možnosti řešení

Úroveň stínové ekonomiky v ČR se dle studie Visa Europe pohybuje v rozmezí 15 % v roce 2014, což je hodnota vyšší či spíše průměrná, i když se tato výsledná hodnota musí brát se značnou rezervou vlivem nemožnosti definování komplexního obsahu stínové ekonomiky, udává to o stavu ekonomiky, ale i vlády jistý obraz a představu. Dle autorova výpočtu v této práci se úroveň stínové ekonomiky v roce 2014 pohybovala na stupnici 11,5 %, což je vcelku pozitivní výsledek. Možnosti řešení eliminace výše popsaných problémů vyplývají vždy z konkrétní příčiny vzniku tohoto problému. Otázka odstranění stínové ekonomiky není správná, účinnější by bylo ptát se „jak zabránit vzniku stínové ekonomiky“, tedy jak odstranit její příčiny.

Stínová ekonomika se nejvíce projevuje v oboru stavebnictví a pohostinství. U subjektů, které svou účastí ve stínové ekonomice sledují zejména finanční úsporu, není shledáno a ani hledáno, kromě snižování celkové daňové a jiné finanční zátěže, žádné preventivní řešení. Možné řešení lze nalézt v budoucích čtenějších finančních kontrolách. Vyšší účelnosti málo častým kontrolám by napomohl inteligentní systém pro odhalování podvodů. Otázkou však zůstává, zda se tak opravdu děje. Skutečností však je, že ani „pohružka“ odhalování podvodů inteligentními systémy neodrazuje od řady podvodů. Důležitou otázkou při analýze řešení problémů stínové ekonomiky a implementace řešení je efektivita výběru daní. Problematiku lze pojmut v širším slova smyslu jako únik daní. V užším slova smyslu pak vyjadřuje úvahu nad náklady, které výběr daní přináší a porovnání s vlastní částkou vybrané daně. Obě pojetí ukazují, že těžiště řešení musí spočívat ve zjednodušení a transparentnosti systému.

Mnoho ekonomů, novinářů atd. dává vinu za poměrně vysoké zastoupení stínové ekonomiky v ČR vyššímu zdanění. Dle komplexní analýzy České republiky lze dále shledávat neefektivní regulace. Každá neefektivní regulace, ale jakýkoliv neefektivní proces, dává prostor k jeho ignoraci či obcházení tak, aby povinnosti byli minimální. Ovšem z pohledu České republiky je problém i v nepřehledné legislativě, která mnohdy dává prostor k polemice nad vysvětlením jednotlivých zákonů. Dalším problémem je zahlcení daňového systému administrativou. Další aspekt rozmachu stínové ekonomiky je míra a vnímání korupce, ale i dopady jednání a chování vlády a politicky exponovaných osob, které za své jednání téměř nenesou zodpovědnost. Miliardové úniky, nevýhodné státní zakázky, politické machinace, korupce, zneužívání moci, absence nutnosti podávání majetkového přehledu, ale i akcie na jméno, které politikům dávají prostor k podílům ve firmách, které jsou nezjistitelné a nabádají k možnému střetu zájmů při rozhodování, o vládních záležitostech atd. tyto

všechna negativa občan vnímá, a dle toho se i následně chová. Možná poněkud jednoduché prvotní opatření je zavedení zodpovědnosti politiků a vlády. Dále je bohužel ČR známá svým nedokonalým soudním systémem a průtahy v soudních řízeních. Zdání beztrestnosti pak jen podporuje stínové aktivity.

Dalším možným řešením této problematiky je snaha o minimalizaci možného prostoru pro skrytý sektor a dále analýza a následné odstranění příčin. ČR by mohla využít a převzít zkušenosti ze zahraničí, např. výrazné zjednodušení daňových povinností; neřešit stínovou ekonomiku pouze direktivním směrem prostřednictvím navyšování sankcí a pokut, ale než více komplikovat život občanů tak jim procesy zlehčovat. Dalším problémem je i kontrola prováděná ze strany finančních úřadů. Tato kontrola je všeobecně vnímána jako automatické podávání pokut. Daňový kontrolor by měl prvotně objasnit situaci, nasměrovat občana či podnikatele správným směrem a případně mu zodpovědět otázky. Dále podat upozornění na zjištěnou chybu a až v případě neodstranění chyby poté by měla následovat pokuta. Ovšem kontrolor, který přijde na finanční kontrolu, ihned dává staticové pouty, ale tento směr člověka nevychovává, ale pouze odrazuje. Zjednodušené daňové přiznání i zjednodušení daňové legislativy, snížení míry korupce, zavedení jednoho správce daně, který by měl zajistit veškeré daně vůči jednomu poplatníkovi, by také mohlo pomoci. Dalším návrhem je zavést anonymní výběr pokut z finančního úřadu v rámci celorepublikového hodnocení. Stanovit objem pokut, které musí daný finanční úřad za dané časové rozhraní vybrat. Při nedodržení stanoveného objemu dochází k vytýkacím dopisům pod pohrůžkou propuštění daného kontrolora daného finančního úřadu. Pro potírání šedé ekonomiky nestačí pouze snížit daňové zatížení, protože vystoupení ze stínové do oficiální ekonomiky, znamená pro daný subjekt vždy ztrátu. Dalším opatřením při řešení stínové ekonomiky, by měla být snaha o snížení celkových vládních výdajů, které jsou poměrně vysoce zastoupeny ve výdajích na sociální dávky a podporu nezaměstnanosti. Zde by byla možná cesta zvýšit minimální mzdu na životaschopnou hranici. Aktuálně v roce 2015 byla stanovena minimální hranice na 9 200 Kč, což je z pohledu občana nedostačující. Zcela nejjednodušší a nejméně nákladnou cestou jak snížit míru stínové ekonomiky je bezesporu nastolit takový stav, při kterém se občanům dané země vyplatí hradit daně. V tomto případě musí být daně v nižší nastavené hranici. Nejsnazší způsob jako bojovat s šedou ekonomikou je navodit takový stav, kdy se lidem vyplatí platit daně.

Vláda aktuálně spatřuje řešení v boji se stínovou ekonomikou v zavedení elektronických plateb, což nelze z hlediska aktuálního dění na politické scéně a jeho snaze zmírnit stínovou ekonomiku negovat.

„Vláda dnes schválila návrh zákona o elektronické evidenci tržeb. Ministerstvo financí si od toho slibuje omezení šedé ekonomiky a lepší výběr daní, hlavně daně z přidané hodnoty. Systém by měl být spuštěn podle dřívějšího vyjádření ministra financí Andreje Babiše (ANO) nejdříve v únoru 2016. Pravicová opozice normu kritizuje. "Po zákonu o prokazování původu majetku je zákon o elektronické evidenci tržeb, který dnes vláda schválila, dalším důležitým nástrojem k zamezení daňových úniků," uvedl premiér Sobotka. Účinnost zákona bude podle něj taková, aby umožnila dotčeným subjektům se na spuštění elektronické evidence tržeb dostatečně připravit. Ministerstvo financí si od evidence tržeb slibuje omezení šedé ekonomiky a lepší výběr daní, hlavně daně z přidané hodnoty. Podle dostupného materiálu k evidenci tržeb může státní rozpočet celkově získat z DPH a daně z příjmu dodatečně zhruba 12,5 miliardy korun. Od počátku se bude zavedení elektronické evidence tržeb týkat restaurací, hotelů a stravovacích služeb. O čtvrtletí později by měly tržby evidovat i firmy v oblasti velkoobchodu a maloobchodu. O dalším rozšíření systému na další odvětví rozhodne následně vláda. "Víme, jaká je další riziková skupina, ale rád bych si tuto informaci ponechal zatím pro sebe," uvedl generální ředitel Generálního finančního ředitelství Martin Janeček. Pokud by tedy došlo k nějakým technickým selháním, odpovědnost spadá na něho. Podle zákona o evidenci tržeb je totiž prodávající povinen vystavit kupujícímu účtenku. Zároveň je povinen zaevidovat přijatou tržbu u správce daně on-line; v případě technického výpadku pak nejpozději do 48 hodin. Finanční správa bude mít k dispozici i sankce při porušování zákona. Ty budou od prostého napomenutí přes udělení pokuty na místě nebo pokuty ve správním řízení do 500 000 korun až po dočasné uzavření provozovny nebo přerušování činnosti.“⁷⁹

Zda se tento krok ukáže, jako efektivní ukáže již jen budoucnost. Ovšem tato cesta je poměrně hojně kritizována nejen odborníky, ale i veřejností, především z hlediska nákladů a zvýšení administrativy, což je otázkou debaty.

⁷⁹ CESKATELEVIZE. Ministři dali zelenou elektronické evidenci tržeb.[online]. 03. 06. 2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/313583-ministri-dali-zelenou-elektronicke-evidenci-trzeb/>>.

ZÁVĚR

Cílem textu byla identifikace základních pojmů, příčin a důsledků, měření a komponentů stínové ekonomiky. Tato oblast práce byla zpracována v teoretické části této práce, ve které byla konkrétně představena definice stínové ekonomiky, její komponenty, struktura, příčiny vzniku a důsledky, příčiny růstu stínové ekonomiky, dále systémově závislé a nezávislé příčiny. Další dílčí teoretickou otázkou bylo představení korupce a daňového úniku, jako dvou klíčových a nejrozšířenějších příčin vzniku a růstu stínové ekonomiky. V poslední části teoretické části práce byl představen systém měření, či lépe odhadu stínové ekonomiky. Na teoretickou část práce navazovala a vycházela z jejího obsahu část praktická, ve které byla provedena analýza vlivu stínové ekonomiky na ekonomickou výkonnost České republiky. Dále byl proveden odhad a výpočet stínové ekonomiky České republiky, následně byly analyzovány vybrané země OECD z hlediska míry stínové ekonomiky. V závěru praktické části byla provedena komparace analyzovaných subjektů, zhodnocení zjištěných dat a podání možných návrhů řešení.

Komplexní cíl této práce, který byl stanoven v úvodu práce ve znění: Cílem práce byla analýza vlivu stínové ekonomiky na ekonomickou výkonnost státu a porovnání statistického odhadu podílu stínové ekonomiky na HDP v rámci vybraných zemích OECD a České republiky. Tento cíl byl dle mého názoru naplněn.

Tvrzení ohledně splnění cíle lze odůvodnit i tím, že práce podala komplexní pohled na problematiku stínové ekonomiky; byly vymezeny základní pojmy tematiky, otázky měření, dopadů ekonomické aktivity, jimiž je stínová ekonomika tvořena a diskutovány i důsledky stínové ekonomiky. Praktická část navazovala na teoretickou a dílčí cíl práce analýza a následná komparace stínové ekonomiky České republiky a země OECD byly klíčovým tématem této kapitoly. Přínosy této práce lze nalézt nejen v objasnění problematiky, ale především v analýze stavu a naznačených možnostech řešení. I přes fakt, že nástin stínové ekonomiky je poměrně rozsáhlé a komplikované téma, které by zasloužilo širšího pohledu, než je možný v diplomové práci a ke kterému lze přistupovat z různých pohledů. Práce byla koncipována a problematika řešena tak, aby podávala jasné a nekomplikované výstupy a obsahovala i analýzu dat. Domnívám se, že pohled na dosud málo prozkoumanou oblast ekonomie a nabídla i prostředky, pomocí kterých lze se stínovou ekonomikou bojovat.

Stínová ekonomika je významným ekonomickým problémem, který představuje únik ze státní pokladny ve výši 600 miliard Kč. Míra a rozmach stínové ekonomiky je problematika, která je spíše odhadnutelná a nelze ji přesně ohraničit, ale možné výpočty této neoficiální ekonomiky dají představu o efektivitě vedení státu, o jeho legislativě,

administrativě atp. Samotný dopad stínové ekonomiky není jen finančního rázu, ale jde i o dopad na morálku a etiku, která se v současnosti poněkud opomíjí, ale je potěšitelné, že se již začínají objevovat směry, které se zaměřují na navrácení etiky a morálky do podvědomí člověka. Subjekty stínové ekonomiky neboli neoficiální ekonomiky jsou především lidé, kteří např. odmítají podporovat dosavadní systém, nemohou nalézt zaměstnání atd. K podpoře stínové ekonomiky formou práce na černo, neodvádění povinných daní atd., může vést daného člověka mnoho faktorů, ať už jsou ty faktory pochopitelné či ne je potřeba tento jev postupně korigovat, protože nulové stínové ekonomiky nelze téměř dosáhnout. Vlivem propadání hranice, mezi chudobou a bohatstvím, kdy současný trend minimalizuje střední třídu a zvyšuje počet chudých či extrémně bohatých, bude stínovou ekonomiku ještě více umocňovat.

Získané výsledky je ale třeba brát s rezervou. Lze konstatovat, že šedá ekonomika je metodou poměru fyzického inputu částečně změřitelná nejen v České republice. Výstupy z měření ovšem nelze pokládat za přesné a absolutně věrně odrážející realitu. Vzhledem k tomu, že každá z metod se ve výsledku zaměřuje na určitý segment šedé ekonomiky, kombinace více metod by mohla přinést věrnější a komplexnější představu o stavu šedé ekonomiky po celém světě.

Česká republika je podle makroekonomických indikátorů, jako je HDP/obyvatele, cenová úroveň, produktivita výrobních faktorů, výše reálné mzdy atd., transformující se neboli konvergující ekonomika. Vlivem tohoto aspektu nejsou vhodné metody spotřeby elektrické energie ani monetární metody odhadu stínové ekonomiky.

Monetární proměnné korespondují s finančními trhy a spotřeba energie se mění se změnou struktury ekonomiky. Podle těchto makroekonomických odhadů se stínová ekonomika v ČR prudce zvýšila v polovině 90. let minulého století a následně docházelo k jejímu poklesu. Tyto odhady a z nich vycházející současné odhady však nejspíše zahrnují chyby vyplývající z nereálných předpokladů stability závislostí, na nichž jsou jednotlivé modely založeny.

Fassmann (2002) považuje zvolený Gutmannův model za vhodný pro použití v České republice a rok měnové odluky (1993) považuje za výchozí bod pro výpočty založené na množství oběživa. Pro určení velikosti stínové ekonomiky touto monetární metodou je nutné mít spolehlivý odhad stínové ekonomiky v roce 1993 a z tohoto odhadu vycházet při dalších výpočtech, což bylo v práci využito.

Stínová ekonomika, jak jsem již několikrát zdůraznil, je významným ekonomickým problémem. Díky ní státní pokladna přichází o nemalé finanční prostředky, jež by mohly být využity v jiných oblastech a především směřovány na růst naší ekonomiky. Celkový dopad

stínové ekonomiky není pouze finanční, ale i morální. Proč pracovat poctivě a odvádět daně státu, když se stát k poctivým lidem chová nespravedlivě a podvodníkům umožňuje šidit v podstatě beztrestně? Za posledních 25 let, kdy Česká republika získala status demokratická, se zde vytvořil prostor pro stínové aktivity, které sahají až do nejvyšších politických struktur. Možným východiskem z této patové situace je výchova a vzdělání budoucích generací. Důležitý je i razantní zásah státu, a to v oblasti jasných a účinných zákonů, vyřešení pravidel lobbingu, zprůhlednění veřejných zakázek apod.

Otázku, proč vzniká stínová ekonomika a jaké dopady přináší, jsem se tedy pokoušel řešit nejen v teoretické, ale i praktické části práce, která zohledňovala specifika českého trhu, jako malého trhu, který se musel vyrovnat nejen s postkomunistickým stavem, ale i poměrně nesprávným nastavením daňového zatížení a celkového administrativně náročného daňového systému a dále se spíše regresivním než preventivním přístupem, což má vše dopad na vnímání a míru stínové ekonomiky.

Nejtypičtějsími prvky šedé ekonomiky jsou nelegální práce a daňové úniky, což bylo poměrně detailně objasněno v průběhu teoretického i praktického výkladu.

Součástí praktické části této práce byla i prezentace článků, ustanovení a zobrazení aktuálního děje na české politické scéně a stínové ekonomiky. K tomu jsem přistoupil i z toho důvodu, abych ukázal, že téma stínové ekonomiky je aktuální a často skloňované téma i mimo oficiální struktury. Jsem si samozřejmě vědom, že informace z některých citovaných článků a blogů jsou zatíženy subjektivním pohledem jejich autorů. Česká republika přijala teprve nedávno řadu opatření, ať už cestou převzetí zahraničních zkušeností s bojem proti stínové ekonomice, či cestou vládou schváleného zavedení elektronických pokladen. V rámci komplexního pohledu, a především pohledu aktuálního na problematiku, nemohly být tyto aspekty opomenuty.

A co říci závěrem? Každý systém, každé více či méně harmonické společenství má různé konflikty, problémy a nedokonalosti. V dnešním světě moci a peněz musejí z tohoto nastavení vznikat různé situace a stavy, které ohrožují a limitují danou zemi. Otázkou ovšem je, jak se k této problematice daná země postaví, zda půjde pouze direktivním směrem sankcí, kontrol a byrokracie, či bude kreativní, flexibilní a bude otevřena polemice. Z pohledu analýzy lze soudit, že Česká republika se zatím ubírá spíše prvním směrem, což z dlouhodobého hlediska bude postupem času méně a méně efektivní.

POUŽITÁ LITERATURA

Monografie

- [1] ČURDA, P. *Úrokové sazby, šedá ekonomika a daně*. Praha: Economia, a.s. 2001. ISSN 1212-4273.
- [2] FASSMANN, M. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: Sondy. 2007. 358 s. ISBN 978-808-6846-217.
- [3] FASSMANN, M. *Stínová ekonomika I.: (úvod do studia)*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2000, 93 s. ISBN 80-239-2773-6.
- [4] FASSMANN, M. *Stínová ekonomika I: (Příčiny, důsledky, měření)*. Praha: Sondy. 2002. 107 s. ISBN 80-86809-03-X.
- [5] FIALOVÁ, H., a J. FIALA. *Ekonomický výkladový slovník*. Praha: A plus. 2011. 194 s. ISBN 978-80-90-38045-5.
- [6] FRIČ, P., M. BURIAN, a J. KABEL. *Korupce na český způsob*. Praha: G plus G. 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.
- [7] HOLMAN, R. *Základy ekonomie*. Praha: C. H. Beck. 2005. 372 s. ISBN 80-7179-890-8.
- [8] CHMELÍK, J., a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde. 2003. 222 s. ISBN 80-72014-34-X.
- [9] JUREČKA, V., a kol. *Makroekonomie*. Praha: Grada. 2010. 336 s. ISBN 978-80-3258-9.
- [10] LESERVOISIER, L. *Daňové ráje*. Praha: HZ Praha s.r.o., 1996. 122 s. ISBN 80-86009-07-6.
- [11] MANKIW, G. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada. 2000. 768 s. ISBN 80-7169-891-1.
- [12] MARTINEZ, J. *Daňový únik*. Praha: HZ Praha s.r.o., 1995. 144 a. ISBN 80-901918-3-5.
- [13] SAMUELSON, P. A., a W. D. NORDHAUS. *Ekonomie*. Praha: Nakladatelství Svoboda. 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
- [14] VELO, L. *Daňové ráje světa*. Praha: Rebo, 1997. 167 s. ISBN 80-85815-93-1.

- [15] VOLEJNÍKOVÁ, J. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting s.r.o., 2007. 390 s. ISBN 978 80-7259-055-1.
- [16] ŽÁK, M. a kol. *Velká ekonomická encyklopedie*. Praha: Linde. 2002. 336 s. ISBN 80-7201-381-5.

Internetové zdroje

- [17] AKTUÁLNĚ. Česko už zase dohání Evropu. Nové porovnání HDP. [online]. 21. 06. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/porovnani-hdp-na-hlavu-cesko-evropa/r~2ce04b9cf87811e3a948002590604f2e/>>.
- [18] BYZNYSIHNEJED. Česko má nejsložitější daňové předpisy v regionu. [online] 20. 11. 2014 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63148160-ceske-firmy-sravi-413-hodin-rocne>>.
- [19] BYZNYSIHNEJED. Šedé ekonomice se v Česku daří. Proteče jí více než 600 miliard korun. [online] 30. 01. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://byznys.ihned.cz/c1-63458820-sede-ekonomice-se-v-cesku-dari-protece-ji-vice-nez-600-miliard-korun>>.
- [20] BYZNYSLIDOVKY. V šedé ekonomice se točí stamiliardy. [online] 14. 12. 2014 [cit. 2015-06-08]. Dostupné na: <http://byznys.lidovky.cz/v-sede-ekonomice-se-toci-stamiliardy-tvori-16-procent-ceskeho-hdp-p8d-/statni-pokladna.aspx?c=A141212_170803_statni-pokladna_pave>.
- [21] CZSO. Cizinci: zaměstnanost. [online]. © 2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost>.
- [22] CESKATELEVIZE. Ministři dali zelenou elektronické evidenci tržeb.[online]. 03. 06. 2015 [cit. 2015-06-03]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/313583-ministri-dali-zelenou-elektronicke-evidenci-trzeb/>>.
- [23] ČSSD. Návrh národního plánu boje proti stínové ekonomice a práci na černo. [online]. 25. 11. 2013 [cit. 2015-05-13]. Dostupné na: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:wL3pu0TKI3gJ:www.cssd.cz/data/files/navrh-cssd-na-vytvoreni-narodniho-planu-boje-proti-stinove-ekonomice-a-praci-na-černo.docx+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>>.
- [24] ČSU. Cizinci: Zaměstnanost. [online]. © 2015 [cit. 2015-05-11]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/2-ciz_zamestnanost>.

- [25] ČSU. Cizinci: Počet cizinců. [online]. © 2015 [cit. 2015-05-12]. Dostupné na: <<https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>>.
- [26] ČT24. Šedá ekonomika je v kondici. [online]. 30. 01. 2015 [cit. 2015-05-03]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/300021-seda-ekonomika-je-v-kondici-loni-ceskem-proteklo-pres-600-miliard/>>.
- [27] DAŇOVÉRÁJE. Daňové ráje. [online]. © 2014 [cit. 2015-05-23]. Dostupné na: <<http://www.danoveraje.eu/>>.
- [28] DENKOVÁ, D. Komise: Český systém pro výběr daní je složitý, zjednodušení nepřichází. [online]. 02. 06. 2015 [cit. 2015-06-02]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/komise-cesky-system-pro-vyber-dani-je-slozity-zjednoduseni-neprichazi-012683#sthash.BZW1eW3g.dpuf>>.
- [29] EKONOMIKAIDNES. Šedá ekonomika v ČR tvoří přes 15 procent HDP. Státu unikají miliardy. [online]. 30. 01. 2015 [cit. 2015-05-23]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/seda-ekonomika-v-cesku-tvori-pres-15-procent-hdp-flz-/ekonomika.aspx?c=A150130_090423_ekonomika_fih>.
- [30] EKONOMIKAONLINE. Co je černá ekonomika. [online]. 27. 09. 2013 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<http://ekonomikaonline.cz/215/cerna-ekonomika/>>.
- [31] ENSTE, D. H. The Shadow Economz and Institutional Change in Transition Countries. Institut der deutschen Wirtschaft, Köln. [online]. © 2003 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.csd.bg/fileSrc.php?id=10415>>.
- [32] E-REPUBLIKA. Stíny šedé ekonomiky. [online]. 25. 03. 2015 [cit. 2015-04-30]. Dostupné na: <<http://e-republika.cz/article1839-Stiny-%C5%A1ede-ekonomiky>>.
- [33] EUROPA. Boj proti daňovým podvodům a únikům. [online]. 22. 05. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/tax_cs.pdf>.
- [34] EUROPA. Composition of total revenue. [online]. 21. 10. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <[http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Composition_of_total_revenue,_2013_\(%C2%B9\)_\(%25_of_total_revenue\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Composition_of_total_revenue,_2013_(%C2%B9)_(%25_of_total_revenue)_YB15.png)>.
- [35] EUROPA. GDP per capita, consumption per capita and price level indices. [online]. © 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

explained/index.php/GDP_per_capita,_consumption_per_capita_and_price_level_indices>.

- [36] FINANCE. Každý šestý Evropan je „chudý“. [online]. 21. 11. 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/432528-kazdy-sesty-evropan-je-chudy/>>.
- [37] GERSHUNY, J. I. The Informal Economy: Its Role in Post-Industrial Society. [online] ©2003 [cit. 2015-05-02] ISSN 1552-6577 Dostupné na: <<http://jpe.sagepub.com/content/12/3/230.full.pdf>>.
- [38] GOLLA, P. Složitost daní v Evropské unii. [online]. 09. 03. 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <<http://finexpert.e15.cz/slozitest-dani-v-evropske-unii>>.
- [39] HANOUSEK, J. a F. PALDA. Vývoj daňových úniků v ČR: Analýza pomocí markovských řetězců. Praha: Finance a úvěr – Czech Journal of Economics and Finance. [online]. © 2006 [cit. 2015-05-25]. Dostupné na: <<http://journal.fsv.cuni.cz/mag/article/show/id/1049>>.
- [40] IDNES. Šedá ekonomika v ČR tvoří přes 15 procent HDP. Státu unikají miliardy. [online]. 30. 01. 2015 [cit. 2015-05-02]. Dostupné na: <http://ekonomika.idnes.cz/seda-ekonomika-v-cesku-tvori-pres-15-procent-hdp-flz-/ekonomika.aspx?c=A150130_090423_ekonomika_fih>.
- [41] INVESTICNIWEB. Šedá ekonomika: Malý dar a velká hrozba pro daňové (ne)poplatníky. [online]. 07. 06. 2013 [cit. 2015-05-02]. Dostupné na: <<http://www.investicniweb.cz/2013/6/7/seda-ekonomika-maly-dar-velka-hrozba-pro-danove-nepoplatniky/>>.
- [42] JOHNSON, S., KAUFMANN, D., MCMILLAN, J., WOODRUFF, C. Why do firms hide? Bribes and unofficial activity after communism. [online]. © 2000 [cit. 2015-05-16]. Dostupné na: <<http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/whyhide.pdf>>.
- [43] KUDRNOVÁ, V. Offshore podnikání očima odborníka: Optimalizace daní není daňový únik. [online]. 30. 09. 2014 [cit. 2015-05-23]. Dostupné na: <<http://probyznysinfo.ihned.cz/c1-62769120-offshore-podnikani-ocima-odbornika-optimalizace-dani-neni-danovy-unik>>.
- [44] MAHDALOVÁ, K. Kdo je v České republice doma? [online]. 03. 01. 2015 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<http://www.pritomnost.cz/cz/spolecnost/816-kdo->>.

- [45] MFCR. Daňové nedoplatky a daňové úniky. [online]. © 2013 [cit. 2015-05-22]. Dostupné na: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:h7Qof_G1VkwJ:www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf+&cd=9&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>.
- [46] NOVÁK, F., a L. AKRMAN. Kde nejvíce lidé podvádějí stát. [online] © 2015 [cit. 2015-06-09]. Dostupné na: <http://www.dotyk.cz/byz-07-2015/5_kde-nejvice-lide-podvadeji-stat>.
- [47] PATRIA. Pomáhá stínová ekonomika v krizích? [online] 22. 08. 2014 [cit. 2015-05-02]. Dostupné na: <<http://www.patria.cz/zpravodajstvi/2708787/pomaha-stinova-ekonomika-v-krizich.html>>.
- [48] PARLAMENTNILISTY. Český daňový systém je složitý. Lépe to umí v Irsku, Dánsku nebo v Británii. [online]. 13. 04. 2012 [cit. 2015-05-26]. Dostupné na: <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Cesky-danovy-system-je-slozity-Lepe-to-umi-v-Irsku-Dansku-nebo-v-Britanii-229176>>.
- [49] PENÍZECZ. Elektronická evidence tržeb: Koho se bude týkat a kolik bude stát. [online]. 17. 03. 2015 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://www.penize.cz/podnikani/298340-elektronicka-evidence-trzeb-koho-se-bude-tykat-a-kolik-bude-stat>>.
- [50] PSP. Zpráva k návrhu zákona o státním rozpočtu ČR za rok 2013. [online]. © 2014 [cit. 2015-05-24]. Dostupné na: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:JWZyYv1JdgYJ:www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw%3Fidd%3D123469+&cd=5&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>>.
- [51] RADIO. Šedé ekonomice se daří tam, kde jsou vysoké daně. [online] 16. 05. 2013 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/ekonomika/ekonom-sede-ekonomice-se-dari-tam-kde-jsou-vysoke-dane>>.
- [52] SCHNEIDER, F. and D. ENSTE. Shadow economies around the world: size, causes, and consequences. *Journal of Economic Literature* [online]. © 2000 [cit. 2015-05-01]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/JEL.pdf>>.
- [53] TANZI, V. Corruption Around the World. Causes, Consequences, Scope, and Cures, [online]. © 1998 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<https://www.imf.org/external/Pubs/FT/staffp/1998/12-98/tanzi.htm>>.

- [54] TECHMAGAZIN. Šedé zóně ekonomiky se daří hlavně v krušných časech. [online]. 26. 08. 2013 [cit. 2015-04-29]. Dostupné na: <<http://www.techmagazin.cz/1001>>.
- [55] TRANSPARENCY. Celosvětový žebříček CPI. [online]. 01. 12. 2011 [cit. 2015-05-20]. Dostupné na: <<http://www.transparency.cz/celosvetovem-zebricku-cpi-index-vnimani-korupce-2011-ceska-r/>>.
- [56] TRANSPARENCY. Index vnímání korupce 2014. [online]. 03. 12. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné na: <<http://www.transparency.cz/vysledky-zebricku-zemi-podle-indexu-vnimani-korupce-2014/>>.
- [57] TRANSPARENCY. Výsledky Indexu vnímání korupce (CPI) 2014 v 31 evropských zemích. [online]. © 2014 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <<http://www.transparency.cz/wp-content/uploads/CPI-2014-EVROPA.pdf>>.
- [58] ÚŘAD VLÁDY ČR. Souhrnná zpráva s požadavky na zabezpečení finančního krytí realizace vybraných úkolů ve Strategii vlády v boji s korupcí na období let 2013 a 2014. [online]. 31. 03. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné na: <<http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-strategie-vlady/na-leta-2013-2014/2a---Program-na-podporu-boje-s-korupci-ze-dne-6--kvetna-2013.pdf>>.
- [59] VISA. Studie Visa Europe: Elektronické platby snižují šedou ekonomiku. Česká republika má stále rezervy. [online]. © 2015 [cit. 2015-06-09]. Dostupné na: <<http://www.visa.cz/o-nas/tisk-media/tiskove-zpravy/studie-visa-europe-elektronicke-platby-snizuji-sedou-ekonomiku-ceska-republika-ma-stale-rezervy#sthash.vhslaQhl.dpuf>>.
- [60] SCHNEIDER, F. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: Different Developments [online]. 20. 01. 2015 [cit. 2015-06-15]. Dostupné na: <<http://www.econ.jku.at/members/Schneider/files/publications/2015/ShadEcEurope31.pdf>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Návrhy vlády opatření směřující k snížení vlivu daňových úniků.....	83
Příloha B: Výsledky Indexu vnímání korupce (CPI) 2014 v 31 evropských zemích.....	86
Příloha C: Korupce a HDP – zhoršení korupce o jeden procentní bod na škále 0-10.....	87
Příloha D: Žebříček a hodnota CPI jednotlivých zemí v roce 2014.....	88
Příloha E: Vývoj CPI v ČR v letech 2000 - 2012.....	89
Příloha F: Vývoj stínové ekonomiky k HDP v Evropě v letech 2013 a 2014.....	90
Příloha G: Velikost stínové ekonomiky 31 evropských zemí OECD v roce 2014 v % HDP ..	91
Příloha H: Velikost stínové ekonomiky ve 28. zemí OECD v letech 2003 - 2015 v % HDP..	92

Příloha A

Příloha A: Návrhy vlády opatření směřující k snížení vlivu daňových úniků

- „Vyhodnotit současnou účinnost pověřených institucí (MF ČR) v boji proti praní špinavých peněz včetně posílení analytické a vyhledávací činnosti v této oblasti.
- Zavedení registračních pokladen s fiskální pamětí, jako nástroj evidence tržeb.
- Opětovně zavést zdanění daní dědickou ve všech liniích.
- Alternativou předchozího bodu je povinná registrace veškerého děděného majetku s výraznou finanční sankcí v případě „dodatečně objeveného“ majetku, který neprošel dědickým řízením.
- Zavést povinné prokazování původu majetku (majetková přiznání).
- Zavést u pojišťoven povinnost hlásit finančnímu úřadu všechny pojistné smlouvy převyšující 300 tis. Kč týkající se pojištění movitých věcí.
- Ve vazbě na ochranu vnitřního trhu a spotřebitele výrazně zpřísnit podmínky pro podnikání fyzických osob prostřednictvím stánkového prodeje na území České republiky.
- Výrazně zjednodušit daňová přiznání, legislativu i jednotlivé formuláře.
- Vytvořit systém paušálního zdanění pro malé podnikatele a živnosti na základě daně vyměřené prostřednictvím pomůcek.
- Zavést systém „uživatelsky přátelského zdanění“ postavený různých opatření.
- Doplnit daňové předpisy o pravidlo proti daňovému úniku.
- Integrovat různé informační systémy a databáze využívané finančními úřady, Českou správou sociálního zabezpečení, úřady práce, sociálními úřady, zdravotními pojišťovnami. Případně je doplnit o další zdrojové soubory.
- Zajistit možnost sdílení informací všemi subjekty, které vybírají pro stát finanční prostředky.
- Výrazně zvýšit tresty pro lidi odsouzené za spáchání daňového podvodu a jejich spoluviníky.
- Zavést systém specializovaných soudních senátů zabývajících se problematikou daňových úniků a pojistných úniků.
- Provést zásadní legislativních opatření v dalších nedaňových oblastech s cílem upravit nedostatečnou právní regulaci chování a benevolenci k rizikovým podnikatelským subjektům s výrazným dopadem na tvorbu daňových příjmů veřejných rozpočtů.

- Vytvořit speciální systém vymáhání daňových nedoplatků, se zainteresovaností pracovníků finančních úřadů na vymožených částkách.
- Personálně posílit ty finanční úřady, které se potýkají s velmi vysokým počtem daňových poplatníků. Toto posílení by mělo směřovat v první řadě do oblasti daňové kontroly.
- Posoudit využití zmocnění dle § 55a Zák. 337/92 Sb. a vyhlásit plošné prominutí daňového příslušenství za podmínky, že dlužník splatí jistinu – dlužnou daň.
- Pokračovat a dále zintenzívnit kontroly stánkového prodeje a tržnic jako výrazný nástroj boje proti pašovanému zboží a poškozování spotřebitele prostřednictvím prodeje falšovaného zboží a zneužívání obchodních značek.
- Vypracovat mechanismus zajišťující užší koordinaci finančních úřadů s celními orgány, živnostenskými úřady, ČOI, obecnou i cizineckou policií a koordinovat tuto spolupráci na úrovni příslušných resortů s cílem provádění integrovaných kontrol.

Návrhy opatření směřující ke snížení vlivu práce na černo

- Provést analýzu (audit) vlivu platných pracovně právních předpisů na útlum či rozvoj práce na černo.
- Provést analýzu stávajícího regulačního rámce práce na černo, posoudit přitom míru jeho účinnosti, působnosti a rigidity.
- Posoudit vztahy a vazby mezi systémy sociální ochrany a prací na černo.
- Provést analýzu (posouzení, průzkum) míry společenské důvěry ve veřejné instituce a v jejich schopnost zabezpečit dostatečně kvalitní sociální ochranu a veřejné služby.
- Zesílit vynucování pravidel, kontrolu, vyhledávání a sankcionování práce na černo.
- Uzákonit povinnost zaměstnavatele využívajícího práci na černo nelegálních zahraničních migrantů uhradit veškeré náklady spojené s repatriací těchto osob do země původu.

- Uzákonit povinnost zaměstnavatele vydat každému zaměstnanci při nástupu do zaměstnání potvrzení, že byl řádně zaregistrován na všech příslušných úřadech.
- Uzákonit povinnost zaměstnavatele odškodnit zaměstnance, kteří byli ne vlastní vinou nelegálně zaměstnáni.
- Uzákonit pravidlo, že pokud nabízí právnická nebo fyzická osoba zaměstnávání prostřednictvím sdělovacích prostředků, je provozovatel těchto prostředků povinen na

vyžádání bezplatně sdělit kontrolnímu orgánu jméno a adresu (název a sídlo) objednavatele nabídky.

- Doplnit normu o státní pomoci o pravidlo, že stát neposkytne státní pomoc podnikateli, který porušil zákaz nelegálního zaměstnávání po dobu pěti let ode dne projednání kontrolního protokolu.
- Doplnit zákon o zadávání veřejných zakázek o pravidlo, že soutěže o veřejné zakázky se nemůže zúčastnit subjekt, který v předchozích pěti letech porušil zákaz nelegálního zaměstnávání.
- Zintenzivnit veřejnou prezentaci zjištěných a již sankcionovaných případů práce na černo, včetně prezentace jmen narušitelů norem.
- Připravit širokou vzdělávací a mediální kampaň zaměřenou proti daňovým únikům, dávkovým podvodům a o riziku využívání práce na černo.
- Zavést pro všechny zaměstnancům identifikační karty sociálního zabezpečení.
- Zavést tzv. horké linky, na které občané budou moci hlásit podezřelé případy, kdy je možno usuzovat na daňový či dávkový podvod či práce na černo.
- Vytvořit koordinační meziresortní tým boje proti práci na černo a dávkovým podvodům za účasti sociálních partnerů.
- Podpořit kontrolní úsilí v této oblasti, zvýšit výzkum v této oblasti včetně podpory vyhledávání firem porušujících předpisy.
- Přezkoumat zkušenosti s využitím daňových úlev, dotací a subvencí používaných v řadě zemí EU na podporu vstupu do legálního zaměstnání.
- Uzákonit postup, který umožní finančnímu úřadu posoudit a případně zrušit oprávněnost využívání daňových a pojistných výhod odpovídající samostatné výdělečné činnosti u těch OSVČ, kteří mají více než 50 % svého celkového příjmu pro účely daně z jednoho zdroje.

Příloha B

Příloha B: Výsledky Indexu vnímání korupce (CPI) 2014 v 31 evropských zemích

Celosvětové pořadí	Pořadí v Evropě	Země	Počet bodů CPI 2014
1	1	Dánsko	92
3	2	Finsko	89
4	3	Švédsko	87
5	4	Norsko	86
5	4	Švýcarsko	86
8	6	Nizozemsko	83
9	7	Lucembursko	82
12	8	Německo	79
12	8	Island	79
14	10	Velká Británie	78
15	11	Belgie	76
17	12	Irsko	74
23	13	Rakousko	72
26	14	Estonsko	69
26	14	Francie	69
31	16	Kypr	63
31	16	Portugalsko	63
35	18	Polsko	61
37	19	Španělsko	60
39	20	Litva	58
39	20	Slovensko	58
43	22	Lotyšsko	55
43	22	Malta	55
47	24	Maďarsko	54
53	25	Česká republika	51
54	26	Slovensko	50
61	27	Chorvatsko	48
69	28	Bulharsko	43
69	28	Řecko	43
69	28	Itálie	43
69	28	Rumunsko	43

Zdroj:[57]

Příloha C

Příloha C: Korupce a HDP – zhoršení korupce o jeden procentní bod na škále 0-10

Zdroj	Dopad na podíl... na HDP	Změna HDP na hlavu o (v %)
Gupta-de Mello-Sharan (2000)	armádních výdajů	+1,0
Tanzi-Davoodi (2000)	vládních příjmů	-0,1 až -4,5
Mauro (1999)	výdajů na vzdělávání	-0,7 až -0,9
	výdajů na zdravotnictví	-0,6 až -1,7
Ghura (1998)	daňových příjmů	-1,0 až -2,9
Tanzi-Davoodi (1997)	veřejných výdajů	+0,5
	snížení kvality komunikací	-2,2 až -3,9

Zdroj:[58]

Příloha D

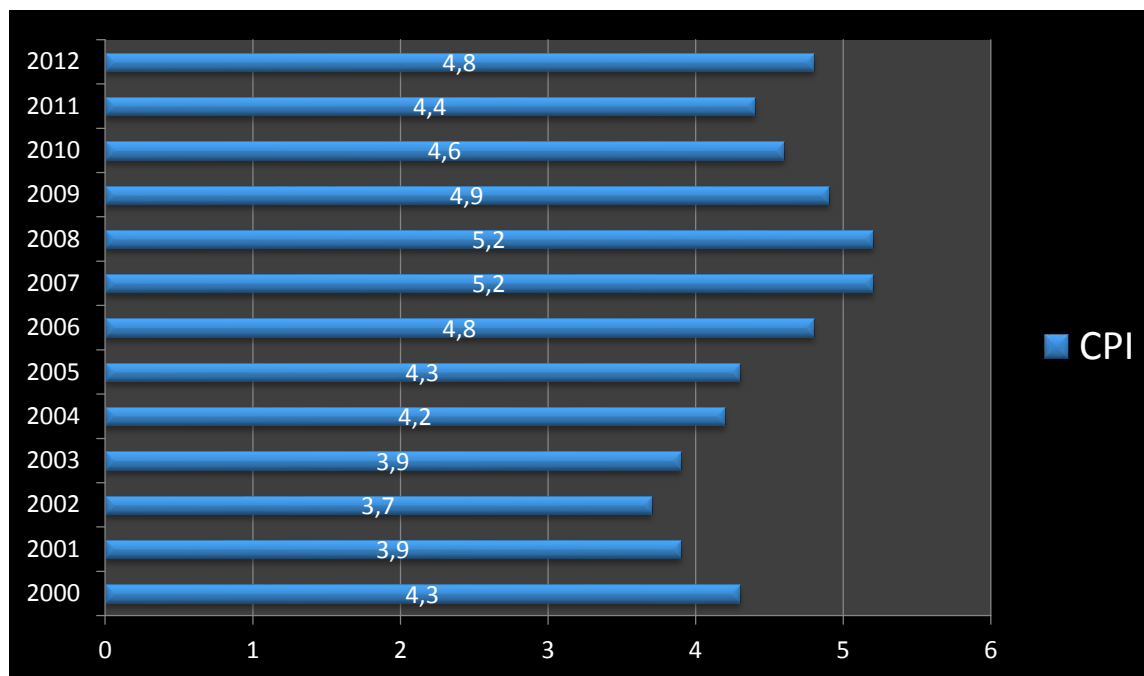
Příloha D: Žebříček a hodnota CPI jednotlivých zemí v roce 2014

RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE
1	Denmark	92	21	Chile	73	61	Croatia	48	100	Algeria	36	136	Nigeria	27	156	Zimbabwe	21
2	New Zealand	91	21	Uruguay	73	61	Ghana	48	100	China	36	136	Russia	27	156	Zimbabwe	21
3	Finland	89	23	Austria	72	63	Cuba	46	100	Suriname	36	119	Mozambique	31	142	Burundi	20
4	Sweden	87	24	Bahamas	71	64	Oman	45	103	Bolivia	35	119	Tanzania	31	142	Syria	20
5	Norway	86	25	United Arab Emirates	70	64	The FYR of Macedonia	45	103	Mexico	35	119	Vietnam	31	142	Ukraine	26
5	Switzerland	86	26	Estonia	69	64	Turkey	45	103	Moldova	35	124	Guyana	30	145	Bangladesh	25
7	Singapore	84	26	France	69	67	Kuwait	44	103	Niger	35	124	Mauritania	30	145	Guinea	25
8	Netherlands	83	26	Qatar	69	67	South Africa	44	107	Argentina	34	126	Azerbaijan	29	145	Kenya	25
9	Luxembourg	82	29	Saint Vincent and the Grenadines	67	69	Brazil	43	107	Djibouti	34	126	Gambia	29	145	Laos	25
10	Canada	81	30	Bhutan	65	69	Bulgaria	43	107	Indonesia	34	126	Honduras	29	145	Papua New Guinea	25
11	Australia	80	31	Botswana	63	69	Greece	43	110	Albania	33	126	Kazakhstan	29	150	Central African Republic	24
12	Germany	79	31	Cyprus	63	69	Italy	43	110	Ecuador	33	126	Nepal	29	150	Paraguay	24
12	Iceland	79	31	Portugal	63	69	Romania	43	110	Ethiopia	33	126	Pakistan	29	150	Congo Republic	23
14	United Kingdom	78	31	Puerto Rico	63	69	Senegal	43	110	Kosovo	33	126	Togo	29	152	Tajikistan	23
15	Belgium	76	35	Poland	61	69	Swaziland	43	110	Malawi	33	133	Madagascar	28	152	Chad	22
15	Japan	76	35	Taiwan	61	76	Montenegro	42	115	Côte d'Ivoire	32	133	Nicaragua	28	154	Chad	22
17	Barbados	74	37	Israel	60	76	Sao Tome and Principe	42	115	Dominican Republic	32	133	Timor-Leste	28	154	Democratic Republic of the Congo	22
17	Hong Kong	74	37	Spain	60	78	Serbia	41	115	Guatemala	32	136	Cameroon	27	156	Cambodia	21
17	Ireland	74	39	Dominica	58	79	Tunisia	40	115	Mali	32	136	Iran	27	156	Myanmar	21
17	United States	74	39	Lithuania	58	80	Benin	39	119	Belarus	31	136	Lebanon	27			

Zdroj:[57]

Příloha E

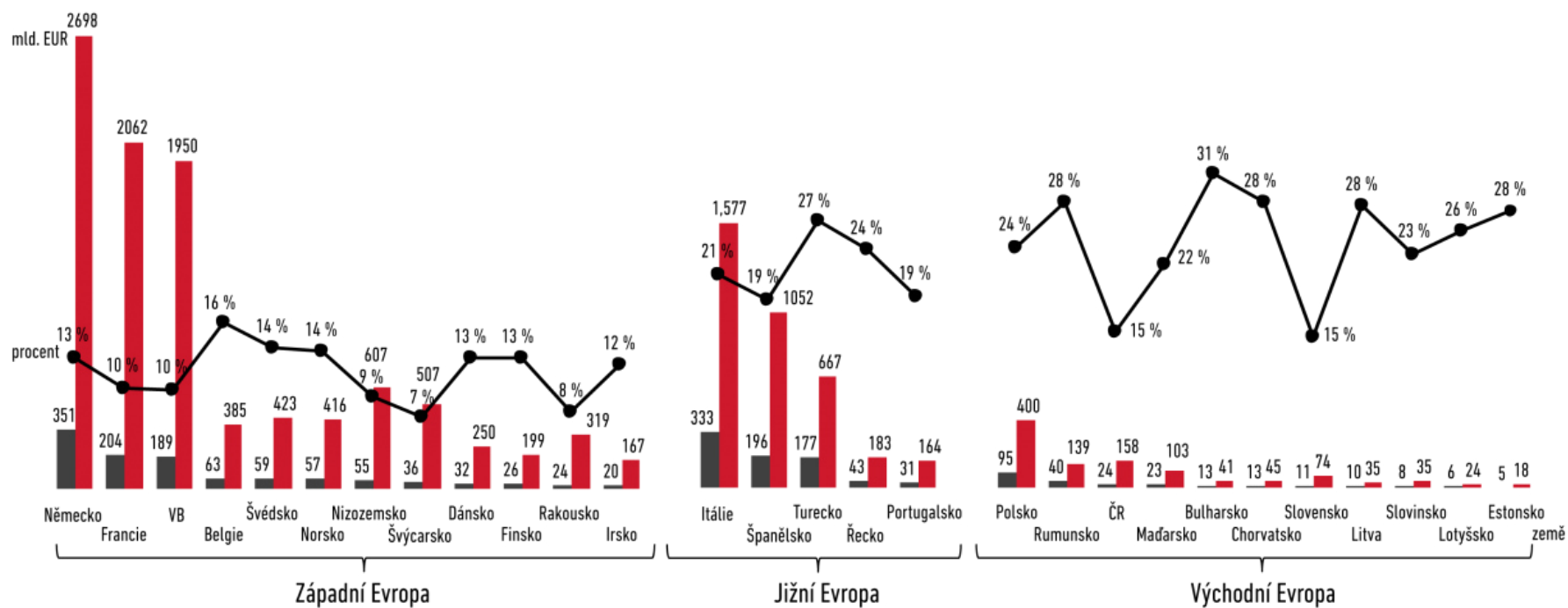
Příloha E: Vývoj CPI v ČR v letech 2000 - 2012

Zdroj: upraveno podle [55]

Příloha F

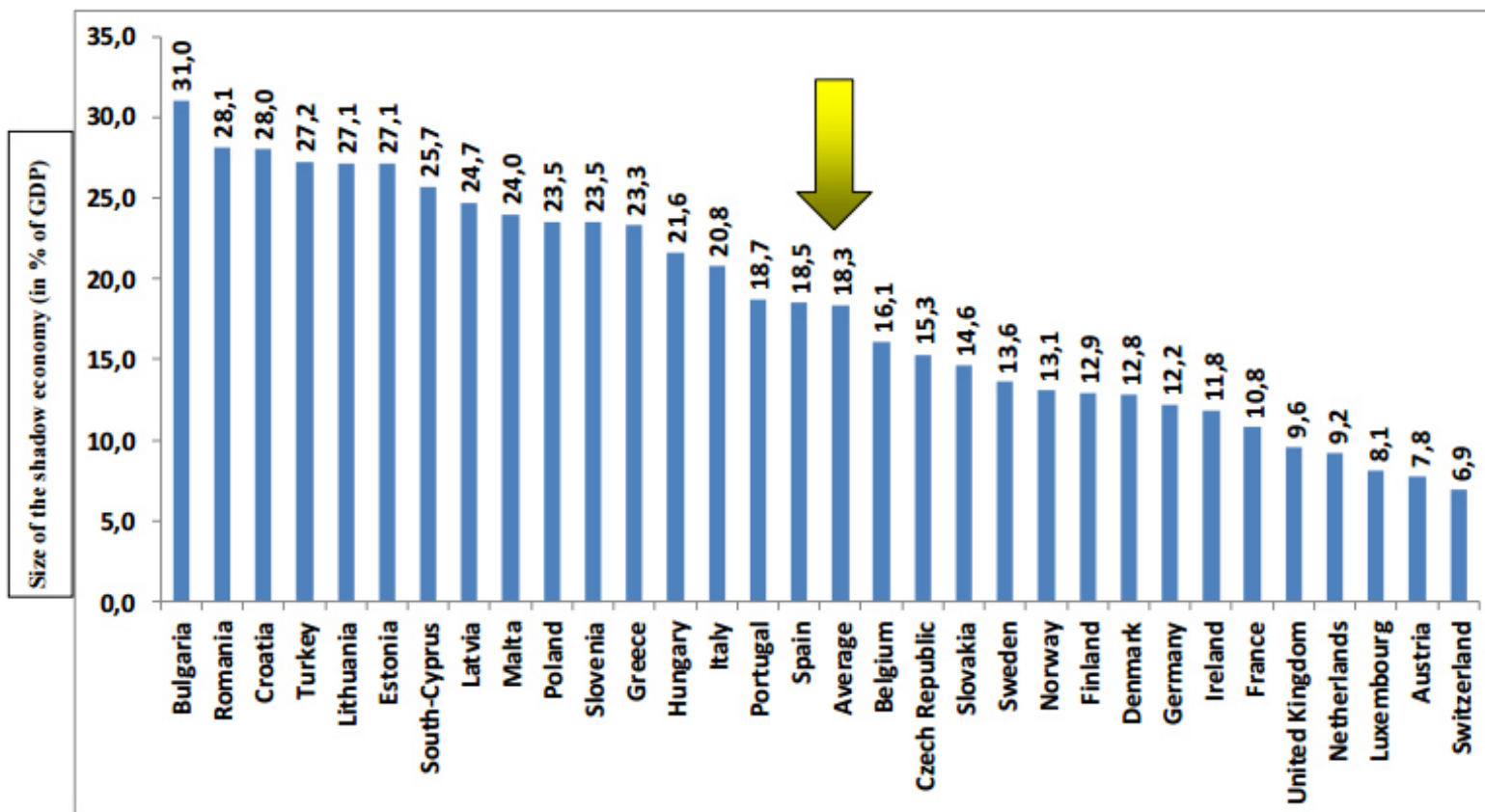
Příloha F: Vývoj stínové ekonomiky k HDP v Evropě v letech 2013 a 2014

Zdroj:[46]

Příloha G

Příloha G: Velikost stínové ekonomiky 31 evropských zemí OECD v roce 2014 v % HDP

Zdroj:[60]

Příloha H

Příloha H: Velikost stínové ekonomiky ve 28. zemí OECD v letech 2003 - 2015 v % HDP

Country / Year	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Austria	10.8	11.0	10.3	9.7	9.4	8.1	8.5	8.2	7.9	7.6	7.5	7.8	8.2
Belgium	21.4	20.7	20.1	19.2	18.3	17.5	17.8	17.4	17.1	16.8	16.4	16.1	16.2
Bulgaria	35.9	35.3	34.4	34.0	32.7	32.1	32.5	32.6	32.3	31.9	31.2	31.0	30.6
Croatia	32.3	32.3	31.5	31.2	30.4	29.6	30.1	29.8	29.5	29.0	28.4	28.0	27.7
Czech Republic	19.5	19.1	18.5	18.1	17.0	16.6	16.9	16.7	16.4	16.0	15.5	15.3	15.1
Denmark	17.4	17.1	16.5	15.4	14.8	13.9	14.3	14.0	13.8	13.4	13.0	12.8	12.0
Estonia	30.7	30.8	30.2	29.6	29.5	29.0	29.6	29.3	28.6	28.2	27.6	27.1	26.2
Finland	17.6	17.2	16.6	15.3	14.5	13.8	14.2	14.0	13.7	13.3	13.0	12.9	12.4
France	14.7	14.3	13.8	12.4	11.8	11.1	11.6	11.3	11.0	10.8	9.9	10.8	12.3
Germany	17.1	16.1	15.4	15.0	14.7	14.2	14.6	13.9	13.2	12.9	12.4	12.2	12.2
Greece	28.2	28.1	27.6	26.2	25.1	24.3	25.0	25.4	24.3	24.0	23.6	23.3	22.4
Hungary	25.0	24.7	24.5	24.4	23.7	23.0	23.5	23.3	22.8	22.5	22.1	21.6	21.9
Ireland	15.4	15.2	14.8	13.4	12.7	12.2	13.1	13.0	12.8	12.7	12.2	11.8	11.3
Italy	26.1	25.2	24.4	23.2	22.3	21.4	22.0	21.8	21.2	21.6	21.1	20.8	20.6
Latvia	30.4	30.0	29.5	29.0	27.5	26.5	27.1	27.3	26.5	26.1	25.5	24.7	23.6
Lithuania	32.0	31.7	31.1	30.6	29.7	29.1	29.6	29.7	29.0	28.5	28.0	27.1	25.8
Luxembourg (Grand-Duché)	9.8	9.8	9.9	10.0	9.4	8.5	8.8	8.4	8.2	8.2	8.0	8.1	8.3
Malta	26.7	26.7	26.9	27.2	26.4	25.8	25.9	26.0	25.8	25.3	24.3	24.0	24.3
Netherlands	12.7	12.5	12.0	10.9	10.1	9.6	10.2	10.0	9.8	9.5	9.1	9.2	9.0
Poland	27.7	27.4	27.1	26.8	26.0	25.3	25.9	25.4	25.0	24.4	23.8	23.5	23.3
Portugal	22.2	21.7	21.2	20.1	19.2	18.7	19.5	19.2	19.4	19.4	19.0	18.7	17.6
Romania	33.6	32.5	32.2	31.4	30.2	29.4	29.4	29.8	29.6	29.1	28.4	28.1	28.0
Slovenia	26.7	26.5	26.0	25.8	24.7	24.0	24.6	24.3	24.1	23.6	23.1	23.5	23.3
South-Cyprus	28.7	28.3	28.1	27.9	26.5	26.0	26.5	26.2	26.0	25.6	25.2	25.7	24.8
Spain	22.2	21.9	21.3	20.2	19.3	18.4	19.5	19.4	19.2	19.2	18.6	18.5	18.2
Slovakia	18.4	18.2	17.6	17.3	16.8	16.0	16.8	16.4	16.0	15.5	15.0	14.6	14.1
Sweden	18.6	18.1	17.5	16.2	15.6	14.9	15.4	15.0	14.7	14.3	13.9	13.6	13.2
United Kingdom	12.2	12.3	12.0	11.1	10.6	10.1	10.9	10.7	10.5	10.1	9.7	9.6	9.4
28 EU-Countries / Average (unweighted)	22.6	22.3	21.8	21.1	20.3	19.6	20.1	19.9	19.6	19.3	18.8	18.6	18.3

Zdroj:[60]